

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
اداره پاسخگویی به سوالات دینی

خوردنی ها و آشامیدنی ها

دوره آموزشی کارشناسان پاسخگویی به سوالات شرعی

گروه علمی احکام اداره پاسخگویی به سوالات دینی
(سال ۱۳۹۸)

در این نسخه تنها نظر چهار تن از فقها آمده است و مطالب کم کاربردتر نیز حذف شده است؛
نسخه کامل موجود است.

((غیر قابل انتشار))

فهرست مطالب..... ۲

فصل اول: (حیوانات)..... ۹

۱- چهارپایان..... ۹

الف: چهارپایان اهلی ۹

ب: چهارپایان وحشی ۹

ب-۱) درندگان (سباع) ۱۰

ب-۲) حیوانات حلال گوشت وحشی (آهو، گوزن، گاو وحشی، قوچ کوهی، گورخر، یَحْمُور) ۱۰

ب-۳) حکم برخی از حیوانات وحشی ۱۱

خوک ۱۱

گراز (خِنْزِير) ۱۱

خرگوش ۱۱

بوفالو و کرگدن ۱۱

زرافه و کانگورو (کنغر) ۱۲

خوکچه هندی ۱۲

د: بررسی اجزای حرام از چهارپایان حلال گوشت ۱۳

۱ تا ۱۶: فضله، سپرز، نری، فرج، بیضه، مثانه، زهره دان، نخاع، غُد، بچه دان، جفت، پی، نخود مغز، حدقه، ذات الاشاجع، قطعه

جداشده از حیوان زنده ۱۳

۱۷- «خون» ۱۶

۱۸- چیزهای مورد نفرت (خبائث) ۱۷

۱۹- ادرار حیوانات حلال گوشت ۱۷

۲۰- خوش گوشت، (خوئک، خواک، شیر مس) ۱۸

۲۱- ژلاتین ۱۸

اجزای مکروه چهارپایان (۱- کلیه ها، ۲- دو گوش قلب، ۳- رگ ها) ۱۹

حکم سایر اجزای چهارپایان حلال (دل، کبد، استخوان، پوست و...) ۱۹

۲- پرندگان (غیر حشره)..... ۱۹

الف: پرندگانی که فقها در باره آنها به طور خاص نظر داده اند ۲۰

کبوتر (حَمَام) - گنجشک (عُصْفُور) - مرغ خانگی (الدَّجَاجَةُ) ۲۰

شتر مرغ (النَّعَامَةُ) ۲۱

اُردک (البَطَّة) ۲۱

هدهد ۲۱

پرستو (خَطَّاف) ۲۱

- طوطی..... ۲۱
- طاووس..... ۲۲
- کلاغ..... ۲۲
- خفاش (شب پره)..... ۲۲
- لک لک (لقلق)..... ۲۲
- دارکوب - قو - مرغ عشق و مرغ مینا..... ۲۳
- صُرْد (ورکاک) - صُوَام - شَقِرْأَق..... ۲۳
- ب: معیار در حلیت و حرمت سایر پرندگان (پرندگانی که نص خاص ندارند)..... ۲۳
- ب-۱) پنجه و چنگال داشتن..... ۲۳
- ب-۲) نحوه بال زدن و داشتن (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا)..... ۲۴
- ب-۳) پَر داشتن..... ۲۶
- ب-۴) معیار حلیت و حرمت پرندگان دریایی..... ۲۶
- اجزای حرام از پرندگان حلال گوشت (غیر از ملخ)..... ۲۶
- خون داخل تخم مرغ..... ۲۷
- حکم تخم پرندگان..... ۲۸
- ۳- حشرات، خزندگان، موجودات کوچک زمینی مثل موش و..... ۲۸
- الف: ملخ..... ۲۸
- الف-۱) اجزای حرام از ملخ حلال گوشت..... ۲۸
- ب: حشرات (غیر از ملخ)، از جمله: خزندگان، موجودات کوچک زمینی مثل موش، جوجه تیغی، کرم ها و ... ۲۹
- روغن مار و روغن مورچه..... ۲۹
- ۴- آبزیان..... ۳۰
- الف: ماهی..... ۳۰
- الف-۱) میگو (اربیان - رویان)..... ۳۰
- الف-۲) کوسه ماهی..... ۳۰
- الف-۳) فلس های ذره بینی و میکروسکپی..... ۳۱
- الف-۴) شک در فلس دار بودن ماهی..... ۳۱
- ب: سایر آبزیان (غیر از ماهی فلس دار و میگو)..... ۳۱
- اجزای حرام از ماهی حلال گوشت..... ۳۲
- حکم تخم ماهی..... ۳۲
- ۵- دوزیستان (خرچنگ، قورباغه، وزغ و پنگوئن و...)..... ۳۲
- بررسی جهات عارضی که موجب حرمت حیوان حلال گوشت می شود..... ۳۳
- (الف) حیوانی که با آن نزدیکی شده (مطوئه)..... ۳۳

۳۳.....	حکم حیوان حلال گوشت موطوئه
۳۴.....	نحوه تعیین حیوان موطوئه که مشتبّه شده
۳۴.....	ب) حیوان نجاستخوار(جلال)
۳۵.....	مقصود از حیوان نجاستخوار
۳۵.....	حیواناتی که شامل حکم نجاستخواری می شوند
۳۵.....	حکم شیر و تخم و بقیه اجزا و فراورده های حیوان نجاستخوار
۳۶.....	چگونگی از بین رفتن حرمت حیوان نجاستخوار(استبراء جلال)
۳۶.....	کیفیت انجام عمل استبراء
۳۶.....	ج) بره یا بزغاله یا گوساله ای که از شیر خوک بخورد
۳۷.....	ج-۱) خوردن حیوان از شیر سگ و زن کافر و ...
۳۷.....	د) حیوانی که شراب بخورد و سپس ذبح شود
۳۸.....	و) حیوانی که ادرار بخورد و سپس ذبح شود
۳۸.....	ه) حیوانی که چیز حرام یا نجس یا متنجسی(غیر از موارد قبل) را بخورد
۳۸.....	ی) حکم خوردن مردار(میته) حیوانات مختلف
۳۸.....	اجزای حلال مردار(میته)[حلال گوشت]
۳۹.....	فصل دوم: گیاهان و اجزای زمین
۳۹.....	گیاهان، سبزیجات و میوه ها
۴۰.....	حق الماره
۴۰.....	قائلین به حق الماره و مخالفین با آن
۴۰.....	بررسی شرایط مطرح شده در استفاده از حق الماره
۴۰.....	الف: مرور اتفاقی و یا رفتن به قصد خوردن
۴۱.....	ب: خسارت نزدن به محصول و باغ و نبردن محصول
۴۱.....	ج: محصور نبودن(دیوار نداشتن) باغ
۴۱.....	د: باغی محصور باشد ولی شاخه درختان میوه دار بیرون آمده باشد
۴۱.....	و: اذن یا رضایت مالک در استفاده از حق الماره
۴۲.....	ه: مجنون یا نابالغ نبودن صاحب باغ
۴۲.....	ی: مقدار مجاز در خوردن
۴۲.....	ک: موارد حق الماره (میوه درختان، زراعت و...)
۴۳.....	ل: استفاده از میوه های روی درخت یا میوه های روی زمین
۴۳.....	م: میوه درختان خیابان ها و پیاده روها
۴۳.....	میوه درختان جنگلی و انفال
۴۴.....	ن: میوه شاخه درخت همسایه که وارد خانه دیگری شده
۴۴.....	-ورود به ملک دیگری جهت خوردن حق الماره

استفاده از حق الماره و کشف نارضایتی مالک..... ۴۴

اجزای زمین(خاک-سنگ - و...)..... ۴۴

الف: خاک و گِل (غیر از تربت حضرت امام حسین علیه السلام)..... ۴۴

گِل و خاک قبر حضرت امام حسین علیه السلام ۴۵

خوردن گل ارمنی و گل داغستان..... ۴۶

استفاده از خاک در غذاها..... ۴۶

فصل سوم: آشامیدنی ها- دخانیات..... ۴۶

الف: شراب و سایر مسکرات..... ۴۶

خوردن مقدار کم از چیزی که فقط زیادش مست کننده است ۴۷

مسکر نبودن چیزی برای فرد یا گروه یا مزاج خاصی ۴۷

حکم استعمال مسکرات از طریق غیر نوشیدن مثل تزریق ۴۷

جواز خوردن شراب با تبدیل شدن به سرکه ۴۷

آیا در صورتی که شراب تبدیل به سرکه شود خوردن آن جایز است؟..... ۴۷

الکل موجود در غذاها و مواد خوراکی(آدامس و...) ۴۸

الکل موجود در مواد دارویی ۴۸

الکل رقیق شده ۴۹

دوغ کفیر ۴۹

احتمال استفاده از الکل در برخی از مواد غذایی ۴۹

ب: فُقَاع؛ آبجو؛ ماء الشعیر..... ۴۹

مخمر آبجو «لوردوبیر» ۵۰

ج: آب انگور جوش آمده..... ۵۰

نحوه حلال شدن آب انگور جوش آمده ۵۰

اضافه کردن چیزی به آب انگور در حال جوش ۵۱

جوشاندن انگور برای تهیه مربا..... ۵۲

د: آب کشمش، خرما و مویز جوش آمده..... ۵۲

و: سایر آشامیدنی ها..... ۵۲

مواد مخدر، دخانیات، مواد روان گردان و..... ۵۳

الف: مواد مخدر..... ۵۳

ب: دخانیات..... ۵۳

ج: مواد روان گردان..... ۵۴

فصل چهارم (خوردن چیز نجس، مضر یا حرام، در حالت معمولی و اضطرار و جهت

درمان)..... ۵۴

خوردن چیزهای نجس و متنجس..... ۵۴

خوراندن چیزهای نجس یا متنجس به دیگران..... ۵۴

الف: خوراندن عین نجس به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...)..... ۵۴

ب: خوراندن متنجس به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...)..... ۵۴

ج: خوراندن چیز حرام پاک به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...)..... ۵۵

د: خوراندن نجس یا متنجس به افراد مکلف..... ۵۵

و: خوراندن نجس یا متنجس به کسی که آن را حلال می داند (کافر و...)..... ۵۵

سبب شدن در خوردن چیز نجس (برای غیر اطفال)..... ۵۶

خوردن چیزهای مضر..... ۵۶

چیزی که زیاد آن مضر است نه کم آن و یا حالت عکس..... ۵۶

چیزی که فقط جداگانه مضر است یا عکس آن..... ۵۷

چیزی که فقط تکرار و اعتیاد به آن ضرر دارد..... ۵۷

مظنون بودن یا احتمالی بودن ضرر..... ۵۷

فوری بودن یا غیر فوری بودن ضرر..... ۵۷

خوردن غذاهایی مثل: سوسیس، کالباس، نوشابه و... .. ۵۸

مداوا با چیزی که یقین یا احتمال ضرر دارد..... ۵۸

خوردن نجس یا حرام در حال اضطرار..... ۵۹

خوردن نجس یا حرام برای مضطر (به غیر سوء اختیار)..... ۵۹

مداوا کردن بیماری با محرّمات (غیر از شراب و مسکرات دیگر)..... ۵۹

مداوا کردن بیماری با شراب و سایر مسکرات..... ۶۰

فصل پنجم: خوردنی ها و آشامیدنی های تهیه شده از دیگران (مسلمین و غیر مسلمین) - خوردن مال دیگران - متفرقه - مستحبات و مکروهات..... ۶۰

حکم خوردنی ها و آشامیدنی های تهیه شده از دیگران..... ۶۰

الف: محصولات غیر گوشتی (روغن های نباتی، فرآورده های گیاهی و...)..... ۶۰

ب: محصولات گوشتی (گوشت و پیه و روغن حیوانی و...)..... ۶۱

ب-۱) از دست مسلمان گرفته شود (در کشور اسلامی یا غیر اسلامی)..... ۶۱

ب-۲) از دست غیر مسلمان گرفته شود (در کشور اسلامی یا غیر اسلامی)..... ۶۲

- نظر آیه الله سیستانی..... ۶۲
- خوردن مال دیگران(در غیر حال اضطرار)..... ۶۵
- خوردن مال دیگران(در حال اضطرار) و دادن غذا به فرد مضطر..... ۶۵
- خوردن از اموال کسی که درآمد حرام دارد و اهل خمس و زکات و رعایت نجس و پاکی نیست ۶۷
- کسانی که(بدون احراز رضایت) حق خوردن از خانه آنها را داریم..... ۶۷
- خوردن از خانه این افراد با شک یا گمان یا علم به کراهت آنها ۶۸
- غذاهایی که می توان از این خانه ها خورد..... ۶۸
- خوردن از غیر خانه های این افراد(مانند:مغازه-باغ و...)..... ۶۸
- خوردن چیزی که با اموال این افراد خریداری شود ۶۹
- خوردن از خانه این افراد و کشف نارضایتی مالک..... ۶۹
- متفرقه..... ۶۹
- مستهلک شدن اجزای حرام حیوانات حلال گوشت در غذا ۶۹
- رنگ خوراکی تهیه شده از حشرات ۷۰
- (رُب میوه ها)شیره و چکیده میوه ها ۷۰
- خوردن حیوان حلال گوشت به صورت زنده ۷۰
- خوردن گوشت صید شکار تفریحی ۷۱
- ممنوعیت شکار حیوانات و حکم گوشت آن ۷۱
- خوردن میوه درختی که از آب غیر قانونی آبیاری شده ۷۱
- غذاهایی که در آن از پودر فلزاتی مانند طلا استفاده شده ۷۱
- خوردن نیم خورده(سُور) انسان و سایر حیوانات ۷۱
- الف: نیم خورده مؤمن و زن حائض متهمه و سایر افراد متهم..... ۷۱
- ب: نیم خورده سگ و خوک و کافر غیر کتابی ۷۲
- ج: نیم خورده کافر کتابی..... ۷۲
- د: نیم خورده حیوانات حرام گوشت(غیر از سگ و خوک و کافر)..... ۷۲
- و: نیم خورده حیوانات حلال گوشت و حیوانات مکروه..... ۷۲
- خوردن و آشامیدن در ظرف طلا و نقره ۷۲
- استفاده از بطری شراب برای خوردن آب ۷۳
- خوردن شیر انسان و حیوان ۷۳
- الف: خوردن شیر زن توسط شوهرش..... ۷۳
- ب: خوردن شیر دوشیده شده زن مسلمان توسط فرد مکلفی غیر از شوهرش..... ۷۳

ج: خوردن شیر مادر بعد از مرگش.....	۷۳
د: خوردن شیر زن کافر که دوشیده شده توسط مسلمان مکلف.....	۷۴
و: خوردن شیر حیوانات حرام گوشت(سگ و خوک و ...).....	۷۴
ه: خوردن شیر حیوانات حلال گوشت مکروه(اسب و قاطر و الاغ).....	۷۴
ی: خوردن شیر حیوان حلال گوشت موطؤه یا نجاست خوار یا مشروب یا ادرار خورده.....	۷۴
خوردن خون مستهلک شده با آب دهان.....	۷۵
فرو دادن آب بینی و اخلاط سر و سینه و غذای لای دندان.....	۷۵
خوردن گوشت خام، سوخته.....	۷۵
غذای شبهه ناک.....	۷۶
تأثیر مال حرام بر جسم و روح.....	۷۶
قهوه گرفته شده از مدفوع حیوان حرام گوشت.....	۷۶
خوردن تخم مرغ.....	۷۷
نشستن و غذا خوردن بر سفره ای که برآن شراب یا سایر مسکرات باشد.....	۷۷
زدن لیوان ها به هم هنگام نوشیدن مایعات.....	۷۸
مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن.....	۷۸
مستحبات خوردن.....	۷۸
مستحبات آشامیدن.....	۷۹
مکروهات خوردن.....	۷۹
مکروهات آشامیدن.....	۸۱

فصل اول: (حیوانات)

حکم شرعی حیوانات مختلف از جهت حلال گوشت بودن و یا حرام گوشت بودن به شرح ذیل بیان میشود:

نکته: برخی از حیوانات تنها یک دلیل بر حلال یا حرام بودنشان هست مثلاً فقط بنابر تصریح روایات حرام هستند ولی برخی دو یا چند دلیل بر حرمت یا حلال بودنشان هست مثلاً خوک هم نجس است و هم از حیوانات مسخ شده است و هم روایات صریحی در حرمت آن وارد شده است و یا گنجشک هم بال زدنش بیشتر است و هم چینه دان دارد و هم پر دارد و...لذا حلال است.

۱- چهارپایان

حکم چهارپایان مختلف را از نظر حلال گوشت و یا حرام گوشت بودن بیان کنید؟

چهارپایان از جهتی به اهلی و وحشی تقسیم می شوند که حکم هر یک در ادامه بیان می شود:

الف: چهارپایان اهلی

کدامیک از چهارپایان اهلی حلال گوشت و کدامیک حرام گوشت می باشند؟^۱

تمام اصناف گوسفند و گاو و شتر حلال است و اسب و قاطر و الاغ مکروه است و غیر اینها از حیوانات اهلی خشکی مانند سگ و گربه و غیر اینها حرام می باشد. (حضرت امام)

گوسفند و گاو و شتر حلال هستند و اسب و قاطر و الاغ مکروه است. (آیت الله مکارم)

تمام اصناف گوسفند و گاو و شتر حلال است و اسب و قاطر و الاغ مکروه است و سگ و گربه و مانند اینها حرام هستند. (آیه الله العظمی سیستانی)

نکته: ممکن است این حیوانات حلال گوشت بخاطر جهتی عارضی مثل نجاستخوار شدن و... حرام شوند که در ادامه مطرح می شود.

ب: چهارپایان وحشی

کدامیک از چهارپایان وحشی حلال گوشت و کدامیک حرام گوشت می باشند؟

حکم چهارپایان وحشی تحت چند عنوان بیان می شود:

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب خوردنیها و آشامیدنیها، حیوان، م ۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص ۲۹۲، م ۸۸۱؛ ۶۸۲؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص ۴۳۹ م ۲۲۵۶؛ سید محمد حسن بنی هاشمی، رساله مراجع، ج ۲ ذیل مساله ۲۶۳۲ و ۲۶۳۱ و ۲۶۳۲.

ب-۱) درندگان (سباع)

خوردن گوشت چهارپایان درنده چه حکمی دارد؟^۱

از حیوانات وحشی، درندگان حرام گوشت هستند و آنها حیواناتی هستند که شکار می کنند و دارای ظفر [ناخن-چنگال] و ناب [دندان نیش] می باشند، چه قوی و نیرومند باشند مانند شیر و پلنگ و یوزپلنگ و گرگ یا ضعیف باشند مانند روباه و کفتار و شغال. (حضرت امام)

حیوانات درنده عموماً حرام هستند. (آیه الله العظمی مکارم)

از حیوانات وحشی درندگان حرام گوشت هستند و آنها حیواناتی هستند که شکار می کنند و دارای ظفر [ناخن-چنگال] یا ناب [دندان نیش] می باشند، چه قوی و نیرومند باشند مانند شیر و پلنگ و یوزپلنگ و گرگ یا ضعیف باشند مانند روباه و کفتار و شغال. (آیه الله العظمی سیستانی)

ب-۲) حیوانات حلال گوشت وحشی (آهو، گوزن، گاو وحشی، قوچ کوهی، گورخر، یَحْمُور)

کدامیک از حیوانات وحشی حلال گوشت هستند؟^۲

از بین چهارپایان وحشی: آهو،^۳ گاو وحشی، قوچ کوهی، الاغ وحشی (یا گورخر) و یَحْمُور^۴ حلال گوشت هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

گاو و گوسفند و بُز و خر وحشی و آهو و گوزن حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۲، م ۸۸۱؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۶؛

۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب خوردنیها و آشامیدنیها، حیوان، م ۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۲، م ۸۸۱؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، چهارپایان حلال گوشت - و گوشت زرافه و گوزن؛
۳. حضرت امام و آیت الله سیستانی، در بیان چهارپایان وحشی حلال گوشت از عبارت (ظبی و غزلان) یاد کرده اند، که طبق بررسی ما این دو در لغت و در برداشت فقها یک معنا دارند و به معنای آهو می باشند البته در شماری از فرهنگ لغت ها غزلان به معنای بچه آهویی که از مادرش مستقل شده آمده ولی چنین معنایی هیچ وجهی در محل بحث ندارد؛ فرهنگ اجددی عربی فارسی، ص ۶۴۰: الغزال - ج غَزَلَة و غَزْلَان (ح): آهو به هنگام حرکت و راه رفتن؛ در المنجد ص ۵۵۰ هم می گوید: الغزال الشادن حین یتحرک و یمشی (در صفحه ۳۷۹ در توضیح شادن: شدن الظبی ای قوی و استغنی عن امه؛ بعضی از فقها هم این دو را یکی گرفته اند...)

۴. «یحامیر - جمع یحمر» در باره اینکه معنای دقیق یحمر چیست علی رغم تحقیق زیادی که انجام دادم به نتیجه مشخصی نرسیدم لذا نام خود این کلمه در بین حیوانات حلال گوشت وحشی بدون ترجمه ذکر شد، لازم به ذکر است که در روایات و کلام فقها تعریف دقیقی از این کلمه ارائه نشده است و در فرهنگ لغت ها هم معنای متعددی برای آن آمده است، از جمله: ۱- جانوری شبیه به بُز ۲- الاغ وحشی ۳- نوعی پرنده ۴- گوزن نر و... برخی از فقها نیز مثل مرحوم نراقی در مستند الشیعه متذکر این تعدد معانی شده اند. (رجوع کنید به: ابن منظور، محمد بن مکرّم، لسان العرب، ج ۴، ص: ۲۱۵ ماده «حمر»؛ و فرهنگ اجددی عربی - فارسی، ماده «حمر»؛ و مستند الشیعه فی احکام الشریعه، ج ۱۵، ص: ۱۰۶) (آیه الله مکارم شیرازی در جواب استفتاء ما گفتند که: به نظر می رسد از میان حیوانات فوق آنچه بیشتر مورد قبول و تاکید علماست منظور از یحمر الاغ وحشی است، ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۲۰۱۰۰۳۰)

ب-۳) حکم برخی از حیوانات وحشی

خوک

خوردن گوشت خوک چه حکمی دارد؟^۱

خوکی که در خشکی زندگی می کند نجس و حرام است. (مراجع عظام تقلید)
نکته: آیه الله مکارم می فرمایند: خوردن گوشت خوک حرام و از گناهان کبیره است.

گراز (خنزیر)

خوردن گراز چه حکمی دارد؟^۲

گراز همان خوک وحشی است و نجس العین می باشد و خوردن گوشت آن حرام است. (امام خامنه ای، آیت الله مکارم)

خرگوش

خوردن گوشت خرگوش چه حکمی دارد؟^{۳-۴}

همه انواع خرگوش حرام است. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

بوفالو و کرگدن

آیا بوفالو حلال گوشت است؟^۵

بوفالو (گاو وحشی) حلال گوشت است. (امام خامنه ای)

احتیاط در ترک خوردن گوشت آن است زیرا ظاهراً درنده است. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۰۵ و ۱۴۱؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت خوک

^۲ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت گراز؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۹۸، کد پیگیری: ۵۹۸۱۶۷۵۹۲

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحيوان، م ۵؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۶۲۹۴۰۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۲، م ۸۸۱؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، م ۲۲۵۶؛

^۴ . نکته: آیه الله مکارم شیرازی می فرمایند: در بعضی از روایات آمده است که خرگوش شباهتی با حیوانات درنده دارد، و این مسأله از چنگال او نمایان است، و لذا گوشت آن تحریم شده است. (استفتاءات جدید، ج ۳، ص: ۳۰۲ سوال ۸۰۳)

^۵ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت بوفالو؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۹۸، کد پیگیری: ۵۹۸۱۶۷۵۹۲

آیا کرگدن حلال گوشت است؟^۱

کرگدن حرام گوشت است. (امام خامنه ای)

اگر جزء حیوانات درنده قرار گیرد حرام گوشت خواهد بود ولو اینکه گیاه خوار باشد و با توجه به تحقیقات انجام شده این حیوان، درنده است. (آیه الله العظمی مکارم)

زرافه و کانگورو (کنغر)

خوردن گوشت زرافه چه حکمی دارد؟^۲

دلیلی بر حرمت گوشت زرافه وجود ندارد. (امام خامنه ای)

خوردن گوشت زرافه اشکالی ندارد. (آیت الله مکارم)

بر فرض اینکه زرافه از درندگان نباشد دلیلی بر حرمت آن نیافتیم. (آیه الله العظمی سیستانی)

آیا گوشت کانگورو حلال است؟^۳

کانگورو حرام گوشت است. (امام خامنه ای)

کانگورو حلال است. (آیت الله مکارم)

خوردن گوشت کانگورو بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله سیستانی)

خوکچه هندی^۴

خوردن خوکچه هندی چه حکمی دارد؟ آیا این حیوان حکم خوک را دارد؟^۵

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت کرگدن؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۹۸، کد پیگیری: ۵۹۸۱۶۷۵۹۲؛

^۲ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت زرافه و گوزن؛ سید علی سیستانی، استفتاءات نجف س ۱۹۱۲؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۶۹۸۴۰۶؛

^۳ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت کانگورو؛ سید علی سیستانی، استفتاءات نجف، س ۱۹۲۵؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۹۸، کد پیگیری: ۵۹۸۱۶۷۵۹۲؛

^۴ خوکچه هندی جانوری است که بومی آمریکای جنوبی است، وزنش حدود یک کیلوگرم است و ۲۰ تا ۲۵ سانتی متر درازا دارد و به علت رفتار آرام و مطیع، به یک حیوان خانگی معروف تبدیل شده است، انگلیسی ها آن را خوک گینه می نامند و در ایران به خوکچه هندی مشهور است، اما این حیوان نه به خوک ها ربطی دارد نه به هندوستان نه حتی به گینه؛ بلکه این حیوان جونده ای خون گرم است که از خویشاوندان خرگوش به شمار می رود و ظاهراً علت نامیده شدنش به خوکچه این است که از برخی جهات ظاهری و زیاد غذا خوردن و صدا، مقداری شبیه خوک است، لذا بر فرض حرمت مسلماً حکم خوک را از نظر نجس العین بودن ندارد.

^۵ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، گوشت خوکچه هندی؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۹۸، کد پیگیری: ۵۹۸۱۶۷۵۹۲؛

خوکچه هندی نجس العین نیست اما حرام گوشت است. (امام خامنه ای، آیت الله مکارم)

استفتائات

آیا در مورد چهارپایان معیار و ضابطه ای کلی در حلیت و حرمت آنها وجود دارد؟^۱

حیوانات حلال گوشت و حرام گوشت در رساله ذکر شده است، و ضابطه خاصی ندارد؛ ولی معمولاً حیوانات گوشتخوار مأکول اللحم نیستند، و غالب حیوانات گیاهخوار مأکول اللحم هستند. (آیه الله العظمی مکارم شیرازی)

د: بررسی اجزای حرام از چهارپایان حلال گوشت

کدامیک از اجزای چهارپایان حلال گوشت حرام می باشد؟^۲

۱ تا ۱۶: فضلہ، سپرز، نری، فرج، بیضه، مئانه، زهره دان، نخاع، غُدد، بچه دان، جفت، پی، نخود مغز، حدقه، ذات الاشاجع، قطعه جداشده از حیوان زنده.

۱- «فضلہ» یا: (الرَّوْث) ^۳ (الرَّجِیع) ^۴ (الْفَرْث) ^۵ (سرگین)

خوردن فضلہ چهارپایان حلال گوشت حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
خوردن اشیاء خبیث و پلید که طبع انسان از آن تنفر دارد (مانند فضلہ حیوانات و آب بینی و امثال آن) حرام است هرچند پاک باشد. (آیه الله العظمی مکارم)

۲- «سپرز» یا (طحال)

توضیح

سپرز حرام است. (مراجع عظام تقلید)

نکته: آیه الله مکارم در جواب استفتائی گفته اند که: خوردن مایه طحال گوسفند جایز نیست.^۶

۳- «نری» (قضیب)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۲۰۱۰۰۳۰

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۲۶؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان م ۲۷، مکارم رساله توضیح المسائل، م ۲۲۵۹ و ۲۲۶۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷ م ۹۰۰؛

^۳ . الرَّوْث - ج [رَوَاث] [روث]: پشگل اسب یا سرگین هر ستور سم داری. (بستانی، فؤاد افرام؛ فرهنگ ابجدی عربی فارسی، متن، ص: ۴۴۶) الرَّوْثُ رَجِیعُ ذی الحافر. (ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب ج ۲ ص ۱۵۶)

^۴ . الرَّجِیع - ج رُجَع: آنچه که بازگردانیده شود، آنچه که شتر با آن نشخوار کند، سرگین، جامه‌ی کهنه. فرهنگ ابجدی عربی فارسی، متن، ص: ۴۰

^۵ . الْفَرْثُ: السَّرَجِینُ، ما دام فی الکَرَش. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب ج ۲ ص ۱۷۶ (سرگین که در شکنه حیوان باشد. فرهنگ ابجدی عربی فارسی

متن ۶۵۸)

^۶ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اجزای حرام حیوانات حلال گوشت، محتویات طحال

نری حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۴- «فَرَج»

ظاهر و باطن فرج حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

فرج حرام است. (آیت الله مکارم)

۵- «بیضه ها» یا: (دنبلان)، (تخم)، (اُنثیان)

دنبلان حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۶- «بول دان» یا (مئانه)

بول دان حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۷- «زهره دان» یا: (مراره، کیسه صفرا)^۱

زهره دان حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۸- «نخاع»^۲

نخاع حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۹- «غُدَد»^۳ یا (دُسُول، غده)

غُدَد حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۱۰- «مَشِیمَه» یا «غَرَس» یا «بچه دان»^۴

^۱ . «المرارة» بفتح المیم؛ وهی التي تجمع المرّة الصفراء، وهی لازقة بالكبد كالکیس لكلّ ذی روح إلاً النعام والإبل، و هی بالفارسیّة: «کیسه صفرا». انظر:

القاموس المحيط، ج ۱، ص ۶۵۹

^۲ . نخاع یا (مغز داخل مهره کمر) رشته سفیدی است که در وسط ستون فقرات قرار دارد و از گردن تا دُم کشیده شده است. (سید علی سیستانی، منهاج الصالحین؛ ج ۳، ص: ۲۹۷ م ۹۰۰)

^۳ . غُدَد عبارت از هر گره‌ای است در بدن که گرد است و غالباً به گلوله شباهت دارد.

^۴ . نکته: جنین در داخل رحم شکل می گیرد و در آنجا در درون کیسه ای نازک اما محکم است که دور جنین را احاطه کرده و جنین و مایع آمنیون و جفت و بندناف داخل آن قرار دارند؛ و جفت عضوی عروقی و اسفنجی مانند است که در هنگام بارداری، از طریق بند ناف مواد لازم را به جنین رسانده و مواد دفعی را می گیرد، لذا بین رحم و پرده دور بچه (کیسه آب) و جفت، تفاوت وجود دارد. (ذیل هر یک از این سه عنوان مطالب بیشتری در توضیح آنها آورده ایم).

^۵ . در مورد معادل فارسی کلمه مشیمه و حقیقت خارجی آن با موارد مختلفی (مثل: جفت، رحم و پرده نازک دور جنین «کیسه آب جنین») روبرو هستیم که تعیین مصداق دقیق آن را مشکل می کند ولی با کنارهم گذاشتن قرائن مختلف می توان به این نتیجه رسید که منظور فقها و کتب لغت اصیل عربی از مشیمه همان پرده نازک کیسه آب است که در داخل رحم قرار دارد و جفت و بند ناف نیز داخل آن هستند.

اما قرائن مورد نظر: ۱- یقال لما یکون فیہ الولد: المَشِیمَه و الکیس. ابن منظور، لسان العرب، ج ۶، ص: ۲۰۲—فذلک معنی خَلَقاً مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِی ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ، فِی الْبَطْنِ و الرَّحِمِ و المَشِیمَه. ابن منظور لسان العرب، ج ۱۰، ص: ۸۵—السُّخْدُ ماء أَصْفَرٌ تُخْنِی یُخْرَجُ مَعَ الْوَلَدِ، و قیل: هُوَ ماء یُخْرَجُ مَعَ المَشِیمَه. ابن منظور لسان العرب، ج ۳، ص: ۲۰۶—۴- المَشِیمَه تخرج بعد الولد، و لا یکون الولد فیها حین یشیخ. ابن اثیر، النهاية، ج ۲، ص: ۳۹۶—...، قَالَ: ... مُوسَى بْنُ جَعْفَرٍ (عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) ... يَا مُخْلَصَ اللَّبَنِ مِنْ بَيْنِ قُرْثٍ وَ دَمٍ، وَ يَا مُخْلَصَ الْوَلَدِ مِنْ بَيْنِ مَشِیمَةٍ وَ رَحِمٍ، (شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۸، ص: ۱۴۰ حدیث ۱۰۲۵۳-

۲- «۲» --- مشیمه-پرده ای که جنین را در داخل رَحِم احاطه کرده است. فرهنگ فارسی عمید

بچه دان حرام است. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)

۱۱- جُفت^۱.

واجب است از چیزی که با بچه دان است و با آن بیرون می آید، احتیاط شود. (حضرت امام)^۲

۱۲- «دو پی گردن» یا (علباوان) (دو عصب پهن و زردی که از گردن تا دم، روی کمر کشیده

شده اند)^۳

حرام هستند. (مراجع عظام تقلید)

«دو پی گردن» حرام است. (آیت الله سیستانی)

۱۳- نخود داخل مغز «خرزۀ دماغ» (حبّۀ ای در وسط مغز و به اندازه نخود است)

نخود مغز حرام است. (مراجع عظام تقلید)

نکته: نخود مغز حبّۀ ای در وسط مغز و به اندازه نخود است که تا حدودی به رنگ خاکستری متمایل است و رنگش با

رنگ منخ که در جمجمه است، مخالف است. (حضرت امام)

۱۴- «حدقه» یا: (مردمک چشم)، (سیاهی چشم)، (عدسی چشم که دیدن به وسیله آن صورت

می گیرد، نه همه جسم چشم).^۴

بر اساس این نقل ها: اولاً: مشیمه غیر از رحم است. ثانیاً: مشیمه به معنای جفت نیست زیرا بچه در داخل کیسه آب است نه داخل جفت. ثالثاً: چیزی که همراه آن آب خارج می شود مشیمه است و این با کیسه آب همخوانی دارد نه با جفت.

در حدیثی که در آن تصریح به حرمت مشیمه شده و همچنین در کلام فقها در توضیح مشیمه آمده است که (وَالْمَشِيمَةُ - وَهِيَ مَوْضِعُ الْوَلَدِ) که این مطلب با تعریف ما (کیسه آب جنین) سازگار است.

... عَنْهُمْ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، قَالَ: «لَا يُؤْكَلُ مِمَّا يَكُونُ فِي الْأَبْلِ... وَغَيْرِ ذَلِكَ مِمَّا لَحْمُهُ خَلَالُ: ... وَالْمَشِيمَةُ - وَهِيَ مَوْضِعُ الْوَلَدِ - ...» الكافي (ط - دار الحديث)،

ج ۱۲، ص: ۲۴۷ - ۱۱۴۹۲ / ۴ - مشیمه (وهی موضع الولد) سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ۲۷؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷ م

(۹۰۰) - مشیمه (غشای ولد - آنچه محل ولد است و با او خارج می شود - بچه دان)

همچنین در شرح لمعه از مشیمه تعبیر به (غیرس) شده که همان کیسه آب جنین است. ((المَشِيمَةُ بفتح المیم بیت الولد، و تسمى الغرس بكسر الغین المعجمة.

الروضة البهيّة فی شرح اللّعة الدمشقیة (المحشى - کلاتر)، ج ۷، ص: ۳۰۹ - الغرس واحد الأغراس، و هی جلدۀ رقیقۀ تخرج مع الولد إذا خرج من بطن أمه. ابن الأعرابی: الغرس المشیمة. ابن منظور، لسان العرب، ج ۶، ص: ۱۵۴.

^۱ . فرهنگ فارسی عمید - جفت (-زیست شناسی) عضو عروقی و اسفنجی که در دوران آبدستی داخل رحم پستانداران تشکیل می شود و توسط بند ناف به جنین اتصال دارد و اکسیژن و مواد غذایی به جنین می رساند و مواد دفعی جنین را دفع می کند. در زایمان های عادی در حدود یک ساعت بعد از تولد نوزاد خارج می شود.

فرهنگ معین - جفت. عضوی عروقی که در هنگام بارداری، از طریق بند ناف مواد لازم را به جنین رسانده و مواد دفعی را می گیرد.

^۲ ...منظور از تعبیر «يجب الاحتیاط فی کذا» فتوا به وجوب احتیاط است، نه احتیاط در فتوا (فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام؛ ج ۱، ص:

۲۷۲) - متن بالا هم فتوا به وجوب احتیاط است

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الاشریة، القول فی الحيوان م ۲۷

^۴ . جهت مشاهده منبع هر یک از این موارد به آدرس منابعی که در ابتدای بحث (بررسی اجزای حرام از چهارپایان حلال گوشت) بیان شد مراجعه شود.

حدقه حرام است. (مراجع عظام تقلید)

۱۵- چیزی که در میان سُم است و عرب آن را «ذاتُ الأَشَاجِع» می گوید.

ذاتُ الأَشَاجِع حرام است. (آیت الله مکارم)

۱۶- قطعه جدا شده از حیوان زنده

قطعه جدا شده از حیوان زنده چه حکمی دارد؟^۱

قطعه جدا شده از حیوان زنده که خون جهنده دارد [حتی حیوان حلال گوشت] نجس است و خوردنش حرام است.

(مراجع عظام تقلید)

۱۷- «خون»

الف: خونی که بعد از ذبح، در ذبیحه باقی می ماند

خوردن خونی که بعد از ذبح، در ذبیحه باقی می ماند چه حکمی دارد؟^۲

خونی که بعد از ذبح، در ذبیحه باقی می ماند حلال است البته خون جمع شده در دل و کبد ذبیحه به احتیاط واجب حرام

است. (حضرت امام)

خونی که بعد از ذبح، در ذبیحه باقی می ماند حرام است. (آیت الله سیستانی)

نکته ۱: شماری از فقها تصریحی به حکم این خون نکرده اند و به طور مطلق فرموده اند خوردن خون حرام است. (آیت

الله مکارم)

نکته ۲: این مسئله در باره خوردن این خون است و گر نه از لحاظ طهارت و نجاست فقها حکم به پاکی این خون می

کنند. (رجوع کنید به توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۹۷)

ب: خون پاکی که در غذا یا چیز دیگری مستهلک شود

خونی که هنگام پختن غذای گوشتی از آن خارج می شود اگر جدا کردن آن از گوشت بسیار مشکل است، یا به هنگام

پخته شدن مستهلک می شود، خوردن آن مانعی ندارد و همچنین چنانچه جزء حرام حیوان وارد مقدار زیادی غذا شود و

مخلوط گردد، استفاده از آن غذا اشکالی ندارد ولی مراقب باشید چنین کاری نشود، همچنین اگر مقدار کمی خاک در غذا

استفاده شود و به نحوی باشد که در آن مستهلک شود خوردنش مانعی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

اگر خون پاکی مثل خونی که بعد از ذبح، در ذبیحه باقی می ماند در غذا و ... مستهلک شود خوردن آن غذا چه حکمی

دارد؟^۱

^۱ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۹۰ و ۱۴۱ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۸؛

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۲۶۲۶؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی

الحيوان ص: ۲۸۵ م ۳۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۹، م ۹۰۶؛

خونی که بعد از ذبح، در ذبیحه باقی می ماند حرام است البته اگر این خون در آبگوشت و مانند آن مستهلک شود خوردنش اشکالی ندارد. (آیت الله سیستانی)

ج: خون موجود در شیر (هنگام دوشیدن)

خونی که گاهی موقع دوشیدن شیر در آن دیده می شود چه حکمی دارد؟^۲
این خون نجس است و شیر را نجس می کند [لذا خوردن آن شیر و خون موجود در آن حرام است]. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
بهتر است از رگه های خونی که در درون شیر دیده می شود و سپس مستهلک می گردد پرهیز شود؛ هر چند محکوم به حرمت و نجاست نیست. (آیه الله العظمی مکارم)

۱۸- چیزهای مورد نفرت (خبائث)

خوردن اشیاء خبیث و پلید چهارپایان که طبع انسان از آن تنفر دارد چه حکمی دارد؟^۳
چرک و کثیفی ها و آب بینی و اخلاط هر حیوانی بدون اشکال حرام است اما آب دهان و عرق از غیر نجس العین حلال هستند خصوصا اگر از انسان یا حیوانی که گوشتش خورده می شود، باشند. (حضرت امام)
خوردن اشیاء خبیث و پلید که طبع انسان از آن تنفر دارد (مکارم: مانند فضلۃ حیوانات و آب بینی و امثال آن) حرام است هر چند پاک باشد. (آیت الله مکارم)

۱۹- ادرار حیوانات حلال گوشت

خوردن بول حیوانات حلال گوشت چه حکمی دارد؟^۴
بول حیوانی که گوشتش خورده می شود، مانند گوسفند و گاو [حتی] در صورت نبودن ضرورت حلال است، کما اینکه در حلال بودن بول شتر جهت معالجه اشکالی نیست. (حضرت امام)

^۱ . سید علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۹، م ۹۰۶؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اجزای حرام حیوانات حلال گوشت، خون هایی که موقع پختن غذاهای گوشتی خارج می شود (استفتاء از آیه الله مکارم: پرسش: حکم ذبیحه ای که کاملا طبق موازین شرعی ذبح شده لکن پس از ذبح، آن را در آب خیلی داغ فرو می برند به طوری که رگهایش بسته یا نیم بند شده و در نتیجه خون متعارف بیرون نیامده است از لحاظ گوشت و رگهای خون دار داخل آن چیست؟ پاسخ: گوشت آن حلال است ولی احتیاط آن است که از خونهای داخل آن اجتناب شود. «سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مواد غذایی وارداتی، حیوان ذبح شده ای که خونس به طور کامل بیرون نیامده»

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۹۹ و ۱۴۱

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحیوان، م ۳۶؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۲۴۰ م ۲۲۶۰

^۴ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۵، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحیوان، م ۳۲؛ سید علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۸ م ۹۰۳؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۲۰۶۰۰۷۲

خوردن اشیاء خبیث و پلید که طبع انسان از آن تنفر دارد (مانند فضله و بول حیوانات و آب بینی و امثال آن) حرام است هر چند پاک باشد. (آیه الله العظمی مکارم)

آشامیدن بول حیوانات حرام گوشت، حرام است و همچنین بول حیوانات حلال گوشت - حتی شتر بنابر احتیاط لازم - ولی خوردن بول شتر و گاو و گوسفند اگر برای معالجه باشد اشکال ندارد هر چند درمان منحصر در اینها نباشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

۲۰- خوش گوشت^۱، (خوئک، خواک، شیر مس)

آیا خوئک حلال می باشد؟^۲

خوئک یعنی چربی اطراف برخی اعضای داخلی حیوان که ذاتا حرام نیست ولی با توجه به اینکه سازمان دامپزشکی آن را نهی کرده احتمال ضرر می رود و ترک شود. (آیه الله العظمی مکارم)

۲۱- ژلاتین^۳

خوردن موادی که در آنها از ژلاتین حیوانی یا گیاهی استفاده شده چه حکمی دارد؟^۴

حلیت و حرمت ژلاتین دایرمدار موادی است که از آنها تهیه می شود؛ ژلاتین گیاهی حلال است و ژلاتین تهیه شده از استخوان حیوان های حلال گوشت که ذبح شرعی نشده اند حلال است و اما ژلاتین تهیه شده از پوست حیوان حلال گوشت که ذبح شرعی نشده، نجس و حرام است و ژلاتین تهیه شده از اجزای حیوانات حرام گوشت حرامند؛ و در هر صورت اگر ژلاتین دارای قسم حلال و حرام باشد و شما ندانید آنچه می خواهید بخورید از کدام قسم می باشد، محکوم به حلیت است. (امام خامنه ای)

۱ خوش گوشت و خوئک را برخی یک چیز می دانند و آن بافتی شبیه چربی است و به لوزالمعده حیوان گفته می شود برخی نیز بین این دو فرق قائل شده و خوش گوشت را قسمت ابتدایی برخی از روده های حیوان می دانند و خوئک را هم چیزی می دانند که حالتی شبیه به جگر سفید داره و در کنار جگر قرار دارد و طعمی همانند جگر سیاه دارد؛ همچنین گفته شده که خوئک یک سری غدد چربی با حالت ارتجاعی اطراف کبد (جگر) هست و گفته شده که طبق اعلام سازمان دامپزشکی کشور، عرضه خوئک غیرقانونی است؛ لذا به نظر می رسد که از نظر شرعی در مورد آن می توان گفت که (خوش گوشت یا خوئک یا خواک یا شیرمس) چنانچه جزو غدد (گره های گرد گلوله ای شکل) بدن حیوان باشد از جهت حرام بودن غدد حرام است در غیر این صورت چنانچه مضر باشد حرام است و گرنه حلال می باشد.

^۲ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اجزای حرام حیوانات حلال گوشت، حکم خوئک

^۳ . ژلاتین ماده ای جامد نیمه شفاف، بی رنگ، ترد و کمابیش بی مزه است که از برخی مواد درون پوست و استخوان جانوران به دست می آید، این ماده معمولاً به عنوان عامل ژله ای کننده در صنایع غذایی، داروسازی، عکاسی و لوازم آرایشی و بهداشتی به کار می رود. ژلاتین به دلیل دار بودن ویژگی های ایجاد ژل و قوام دهنده گی، به طور گسترده ای در صنایع غذایی مورد استفاده قرار می گیرد.

^۴ . سید علی خامنه ای - سایت <http://www.leader.ir> - استفتاءات جدید (بهمن ماه) استفاده از پودر ژلاتین؛ ۹۱۵۵۰۹۲۸۱۵ سید علی سیستانی،

سایت، پرسش و پاسخ، خوردن و آشامیدن، س ۳۲؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، خوردن ژلاتین

اگر مطمئن هستید که در آن از اجزای حیوانی که ذبح شرعی نشده استفاده شده است خوردن آن جایز نیست. (آیه الله العظمی سیستانی)

مصرف ژلاتین هایی که مطمئن است از حیوان حلال گوشت ذبح شرعی شده، گرفته اند، اشکال ندارد ولی از غیر آن اجتناب کند مگر در موارد ضرورت قطعی. (آیه الله مکارم)

اجزای مکروه چهارپایان (۱- کلیه ها، ۲- دو گوش قلب، ۳- رگ ها)

چه اجزایی از چهارپایان حلال گوشت مکروه هستند؟^۱
خوردن کلیه ها و دو گوش قلب و رگها مکروه است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

حکم سایر اجزای چهارپایان حلال (دل، کبد، استخوان، پوست و...)

خوردن اجزای حیوان حلال گوشت غیر از موارد بیان شده در عناوین قبل چه حکمی دارد؟^۲
تمامی اجزای حیوان ذبح شده غیر از آنچه که (در دو عنوان قبل) گذشت، حلال است، پس دل و کبد و شکمبه و روده ها و غضروف و عضله ها و پوست و استخوان و غیر اینها خورده می شوند، البته احتیاط مستحب نخوردن پوست و استخوان است به جز پوست سر و پوست مرغ و پرنده های دیگر، و استخوان پرنده های کوچک مانند گنجشک که خوردن اینها اشکالی ندارد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
خوردن غضروف اشکال ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)
نکته: با توجه به اینکه فقها در مقام بیان اجزای حرام حیوانات حلال گوشت فقط از مواردی که در عناوین قبل بیان شد یاد کرده اند می توان گفت که از نظر سایر فقها نیز بقیه اجزای این حیوانات حلال هستند.

۲- پرندگان (غیر حشره)

نکته: در مورد برخی از پرندگان بر اساس مستندات فقهی، فقها به طور خاص تصریح به حرمت و یا کراهت کرده اند و در مورد حکم سایر پرندگان معیارها و قواعدی را که از ادله شرعی گرفته شده است بیان کرده اند و تطبیق شرایط هر پرنده با این معیارها جهت تعیین حکم حرمت و یا حرمت آن پرنده را به مکلفین واگذار کرده اند، ما در ادامه این دو بخش را جداگانه بیان می کنیم.

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۳۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۸ م ۹۰۲؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۲۰۶۰۰۷۲

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۳۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۸ م ۹۰۱؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، حکم غضروف

الف: پرندگانی که فقها در باره آنها به طور خاص نظر داده اند

کبوتر(حَمَام) - گنجشک(عُصْفُور)- مرغ خانگی(الدَّجَاجَةُ)

۱- کبوتر(حَمَام)

تمام اقسام کبوتر حلال هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^۱

نکته: برخی از اقسام کبوتر که فقها تصریح به نام و حلیت آنها کرده اند:

تمام اقسام کبوتر حلال هستند مانند: قُمَری و کبک (قَبِج) و مرغ سنگخوار (قَطَا) و تیهو (طیهوج) و مرغابی (بط) و هوبره یا آهوبره (حُبَّارِی) و دُرنا (کُرکی) و دُبَاسی (نوعی کبوتر با رنگی بین سیاه و سرخ) و وَرْشَان (که یک نوع کبوتر سفید است) و دَرَّاج^۲ و کَرَوَان^۳. (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

انواع کبوترها از جمله قمری و کبک و مرغابی و یاکریم حلال هستند. (آیه الله العظمی مکارم)^۴

۲- گنجشک(عُصْفُور)

همه اقسام گنجشک حلال هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^۵

نکته: تصریح فقها به نام و حلیت برخی از گنجشک ها

همه اقسام گنجشک حلال هستند که از جمله آنها است بلبل و سار (زُرْزُور) و چکاوک (قُبْرَه). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

بلبل حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

۳- مرغ خانگی(الدَّجَاجَةُ)

۳- همه اقسام مرغ خانگی حلال هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^۶

^۱ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۶: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳ م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۷؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت مرغابی؛

^۲ دراج: قرقاول، مرغ بهشتی؛ دَرَّاج: ج ذَرَّایج (ح): پرندۀ ایست شبیه به کبک و از آن بزرگتر، پرهایش دارای خالهای سیاه و سفید و نوک آن کوتاه است. ^۳ کروان پرندۀ ای است بلندپا و خاکی رنگ مانند حمامه و صوتی خوش دارد.

^۴ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل م ۲۲۵۷ و سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، شکار کردن و خوردن یاکریم.

^۵ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۶: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳ م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت بلبل و گوشت گنجشک؛

^۶ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۶: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳ م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۵۰۱۵۲

شتر مرغ (النَّعَامَةُ)

۴- شتر مرغ از پرنده‌ها است و گوشت و تخم آن حلال است. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)^۱

اردک (الْبَطَّةُ)^۲

۵- خوردن گوشت اردک چه حکمی دارد؟

اردک حلال گوشت است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

هدهد

۶- خوردن گوشت هدهد مکروه است. (حضرت امام، آیت الله مکارم)^۳
هدهد حلال است ولی کشتن آن مکروه است. (آیه الله العظمی سیستانی)

پرستو (خَطَّاف)

۷- پرستو مکروه است. (حضرت امام)^۴
پرستو بنابر احتیاط واجب حرام است. (آیت الله مکارم)
پرستو حلال است ولی کشتن آن مکروه است. (آیه الله العظمی سیستانی)

طوطی^۵

۸- طوطی حلال گوشت نیست. (امام خامنه ای)

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۱۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت شتر مرغ؛
۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان م ۱۵ و ۱۹؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت اردک؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۵ م ۸۹۳؛
۳. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۶؛ سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲ م ۲۶۲۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛
۴. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۶؛ سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲ م ۲۶۲۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۵۰۱۵۲
۵. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت طوطی، مرغ عشق و مینا؛ سید علی خامنه ای، سایت <http://www.leader.ir>، آرشیو استفتاءات جدید، احکام طهارات، نجاسات، مدفوع پرندگان دارای منقار کج

گوشت طوطی به احتیاط واجب حرام است. (آیه الله العظمی مکارم)

طاووس^۱

۹- طاووس حرام گوشت است. (حضرت امام، آیت الله مکارم)

طاووس حلال است. (آیه الله العظمی سیستانی)

کلاغ^۲

۱۰- همه اقسام کلاغ حرام است (حضرت امام: و از آن جمله است: زاغ - و آن کلاغ زراعت است، کلاغ «غداف» که از

زاغ کوچکتر و خاکی رنگ مانند خاکستر می باشد، کلاغ «ابقع» که دارای رنگ سیاه و سفید است و به آن عقق گفته می شود و مردار می خورد، کلاغ سیاه بزرگ که در کوهها سکونت دارد و مردار می خورد). (حضرت امام)

همه اقسام کلاغ (از جمله زاغ و غداف) به احتیاط واجب حرام است (آیت الله مکارم)

همه انواع کلاغ، حتی زاغ - بنابر احتیاط واجب - حرام گوشت می باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

خفاش (شب پره)

۱۱- خفاش حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^۳

لک لک (لقلق)^۴

۱۲- حکم لک لک با توجه به معیار های حلیت و حرمت پرندگان مشخص می شود. (ما این معیارها را در ادامه با

عنوان (معیار در حلیت و حرمت سایر پرندگان) آورده ایم. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)

نکته: بسیاری از فقها تصریح کرده اند که مشهور است که بال نزن لک لک بیشتر از بال زدنش است و اگر چنین باشد

حرام است.

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۶: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۱، ص: ۲۸۶س ۹۹۹

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۷: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت کلاغ و زاغ؛

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۶: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۵۰۱۵۲

^۴ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۱۴: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۵م ۲۹۴؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۵۰۱۵۲

دارکوب- قو- مرغ عشق و مرغ مینا^۱

۱۳ و ۱۴ و ۱۵- مرغ عشق و مرغ مینا و دارکوب بنابر احتیاط واجب حرام هستند.(آیه الله العظمی مکارم)
۱۶- قو حلال حلال گوشت است.(آیه الله العظمی مکارم)

صُرَد(ورکاک)- صُؤَام- شُقْرَاق

۱۷ و ۱۸ و ۱۹- صُرَد و صُؤَام و شُقْرَاق مکروه هستند. (حضرت امام)^۲

صُرَد و صُؤَام و شُقْرَاق حلال هستند ولی کشتن آنها مکروه است.(آیه الله العظمی سیستانی)

نکته: صُرَد پرنده‌ای است که دارای سر و نوک کلفت است و گنجشکها را شکار می‌کند و رنگش نقطه نقطه است نصف آن سیاه و نصف دیگرش سفید است؛ صُؤَام پرنده‌ای است که رنگ خاکی دارد و دارای گردن دراز است و اکثراً در درخت خرما بیتوته می‌کند؛ شُقْرَاق[سبزقا] پرندۀ سبزی است و نمکی می‌باشد و به اندازه کبوتر است و سبز بودن آن خوب و پر است و در بالهایش سیاهی است و به رنگ سرخ و سبز و سیاه خطکشی شده است.(حضرت امام)

ب: معیار در حلیت و حرمت سایر پرندگان(پرندگانی که نص خاص ندارند)

حکم پرندگانی که به طور خاص در مورد حلیت و یا حرمت آنها مطلبی از فقها بیان نشده است را از چه طریقی می توان بدست آورد؟

پاسخ: ملاک ها و معیارها در حلیت و حرمت این پرندگان عبارت است از^۳:

ب-۱) پنجه و چنگال داشتن^{۴-۵}

^۱ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، گوشت طوطی، مرغ عشق و مینا؛ و گوشت قو؛ و گوشت دارکوب

^۲ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب خوردنیها و آشامیدنیها، حیوان، م ۶: سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳

^۳ . نکته: در مورد پرندگانی که در قسمت قبل اسم آنها بیان شد باید طبق همان حکمی که بیان شد عمل کنیم و این معیارها فقط در مورد سایر پرندگان است.(سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، کتاب الأَطْعَمَةُ و الأَشْرَبَةُ، القول فی الحیوان، م ۸؛

^۴ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان، م ۶: سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲ م ۲۶۲۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۳م ۲۹۳؛ فصل سَوَم پرندگان، حرمت صاحب مخلاب و کلاغ

^۵ .نکته: دقت شود که پنجه و چنگال داشتن از نشانه های پرندگان حرام گوشت است نه صرف شکارچی بودن و گوشتخوار بودن در این زمینه به این استفتاء دقت کنید:(سؤال: اگر نوعی از مرغ خانگی، در حین آب خوردن گنجشکان، آنان را گرفته و میخورد، آیا تخم آن خوردنش حلال است بجهت گوشت خوار بودن؟ پاسخ: صرف آن موجب حرام شدن گوشت و تخم آن مرغ نمی شود. سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۳۶۰۸۸۹

هر پرنده‌ای که چنگال دارد چه قوی باشد که با آن پرندگان را صید کرده و بدرّد مانند باز و قوش و عقاب و شاهین و قرقی یا ضعیف باشد که بر آن قدرت نداشته باشد مانند لاشخور و کرکس اینها از پرندۀ حرام می‌باشند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

هر پرنده‌ای که مانند شاهین و عقاب و باز چنگال دارد، حرام است. (آیت الله مکارم)

نکته: پنجه و چنگال داشتن نشانه حرمت است ولی شکار ماهی توسط پرندگان نشانه حرام گوشت بودن آنها نیست، معیار حلیت و حرمت پرندگان دریایی در ادامه می‌آید.

ب- ۲) نحوه بال زدن و داشتن (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا)^۱

چگونه می‌توان حکم حلیت و یا حرمت پرندگانی که نص خاصی در مورد آنها نیامده و پنجه و چنگال هم ندارند را به دست آورد؟

پاسخ: حکم این پرندگان با توجه به نحوه بال زدن آنها و داشتن یکی از (چینه دان و یا سنگ داو و یا خار پشت پا) مشخص می‌شود که تفصیل آن در ادامه می‌آید:

الف: پرندگانی که هم (هنگام پرواز بال زدنشان بیشتر از صاف نگهداشتن بالشان باشد) و هم حداقل یکی از (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا) را دارند.^۲

این پرندگان حلال هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

پرندگانی که موقع پرواز بالهای خود را غالباً صاف نگه می‌دارند، یا اگر بال می‌زنند بال زدن آنها کمتر و صاف نگه داشتن آنها بیشتر است، حرام گوشت هستند، اما پرندگانی که بال می‌زنند یا بال زدن آنها از صاف نگه داشتن بیشتر است گوشتشان حلال است، همچنین پرندگانی که چینه دان یا شاخک پشت پا دارند گوشت آنها نیز حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

ب: پرندگانی که (هنگام پرواز بال زدنشان کمتر از صاف نگهداشتن بالشان باشد) و هیچ یک از (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا) را هم ندارند.

این پرندگان حرام هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)^۱

^۱. «حَوْصَلَةُ» یا (چینه‌دان) چیزی است نزدیک گلو، که دانه و غیر آن از خوردنی، در آن جمع می‌شود.

«قَانِصَةُ» یا (سنگ دان) قطعه محکمی است که سنگهای ریزی را که پرندۀ می‌خورد در آن جمع می‌شود.

«صَيْصِيَّةٌ» یا (شاخک پشت پا) [انگشت زائدی در ساق پای پرندۀ است یا همان] تیغی که در پشت پای پرندۀ قرار دارد. (رجوع کنید به سید روح الله

خمینی، تحریر الوسیلة، کتاب الاطعمة و الاشرية، القول فی الحيوان، م ۸

^۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمة و الاشرية، القول فی الحيوان، م ۸ و ۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین،

ج ۳، ص: ۲۹۳ م ۸۸۴ و ۸۸۵؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۷

پرندگانی که موقع پرواز بالهای خود را غالباً صاف نگه می دارند، یا اگر بال می زنند بال زدن آنها کمتر و صاف نگه داشتن آنها بیشتر است، حرام گوشت هستند، اما پرندگانی که بال می زنند یا بال زدن آنها از صاف نگه داشتن بیشتر است گوشتشان حلال است، همچنین پرندگانی که چینه دان یا شاخک پشت پا دارند گوشت آنها نیز حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

ج: پرندگانی که (هنگام پرواز بال زدنشان بیشتر از صاف نگهداشتن بالشان باشد) ولی هیچ یک از (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا) را ندارند.
این پرندگان حلال هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)^۲

پرندگانی که موقع پرواز بالهای خود را غالباً صاف نگه می دارند، یا اگر بال می زنند بال زدن آنها کمتر و صاف نگه داشتن آنها بیشتر است، حرام گوشت هستند، اما پرندگانی که بال می زنند یا بال زدن آنها از صاف نگه داشتن بیشتر است گوشتشان حلال است، همچنین پرندگانی که چینه دان یا شاخک پشت پا دارند گوشت آنها نیز حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

د: پرندگانی که (هنگام پرواز بال زدنشان کمتر از صاف نگهداشتن بالشان باشد) ولی حداقل یکی از (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا) را دارند.
این پرندگان حرام هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)^۳

پرندگانی که موقع پرواز بالهای خود را غالباً صاف نگه می دارند، یا اگر بال می زنند بال زدن آنها کمتر و صاف نگه داشتن آنها بیشتر است، حرام گوشت هستند، اما پرندگانی که بال می زنند یا بال زدن آنها از صاف نگه داشتن بیشتر است گوشتشان حلال است، همچنین پرندگانی که چینه دان یا شاخک پشت پا دارند گوشت آنها نیز حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

و: پرندگانی که امکان تعیین کیفیت پروازشان نیست (مثل پرنده ذبح شده) و یا (هنگام پرواز بال زدنشان مساوی با صاف نگهداشتن بالشان باشد) ولی امکان بررسی وجود (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا) هست.^۴

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحيوان، م ۹۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۳ م ۸۸۵ و ۸۸۴؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۷؛

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحيوان، م ۹۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۳ م ۸۸۵ و ۸۸۴؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۷؛

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحيوان، م ۹۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۳ م ۸۸۵ و ۸۸۴؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹ م ۲۲۵۷؛

^۴ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحيوان، م ۱۰ و ۱۱؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۳ م ۸۸۵؛

اگر (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا) دارند حلال هستند (رجوع به این علامات در حالت تساوی نحوه پرواز بنابر احتیاط واجب است). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

ه: پرندگانی که نه امکان تعیین کیفیت پروازشان هست و نه امکان بررسی وجود (چینه دان یا سنگ دان یا خار پشت پا).^۱

این پرندگان حلال هستند. (حضرت امام)

ب-۳) پر داشتن^۲

هر پرندۀ ای که پر دارد غیر از درندگان حلال گوشت هستند و پرندگانی که پر ندارند مانند خفاش حرام هستند. (آیه الله العظمی سیستانی)

ب-۴) معیار حلیت و حرمت پرندگان دریایی^۳

پرندگان دریازی (آبزی) در احکام ذکر شده همانند پرندگان خشکزی می باشند (و خوردن ماهی ربطی به حلیت یا حرمت آنها ندارد). (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

اجزای حرام از پرندگان حلال گوشت (غیر از ملخ)

کدامیک از اجزای پرندگان حلال گوشت حرام هستند؟^۴

خون و فضلۀ پرندگان حلال گوشت حرام است و سایر مواردی که در چهارپایان حلال گوشت حرام است [و در عنوان « بررسی اجزای حرام از چهارپایان حلال گوشت» بیان شد] هریک از آنها که در پرندگان پیدا شوند بنابر احتیاط واجب حرام هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

در حیوانات کوچکی مانند گنجشک چنانچه بعضی از اجزای حرام چهارپایان حلال گوشت [که در عنوان « بررسی اجزای حرام از چهارپایان حلال گوشت» بیان شد] قابل تشخیص، یا جدا کردن نیست خوردن آن اشکالی ندارد. (آیت الله مکارم)

نکته: تخمدان مرغ حلال است، همچنین خوردن نطفه ی داخل تخم مرغ مانعی ندارد مگر به صورت جنین درآمده باشد. (آیه الله العظمی مکارم)^۱

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۱۰؛

^۲ . سید علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۳۳؛

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۷، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۸؛ سید علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۸؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۷۰۰۹۲؛

^۴ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۲۹؛ سید علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷، م ۹۰۰؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹، م ۲۲۵۹؛

خون داخل تخم مرغ

خوردن تخم مرغی که ذره ای خون در آن است چه حکمی دارد؟^۱

پاسخ: این مساله در پنج قسمت بررسی می شود:

الف: حکم این خون از نظر پاکی و نجاست.

این خون پاک است. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

ب: حکم خوردن خود این خون [نه تخم مرغ] بدون مستهلک شدن

به احتیاط واجب باید از خوردن این خون اجتناب شود. (حضرت امام)

خوردن این خون حرام است. (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی)

ج: حکم خوردن تخم مرغ بدون جدا کردن خون و بدون مستهلک شدن آن

احتیاط مستحب آن است که از خوردن زرده تخم مرغی که ذره خون در آن می باشد، پرهیز شود. (آیه الله العظمی

سیستانی)

د: حکم خوردن تخم مرغ بعد از جدا کردن این خون

اگر ذره خون را بردارند، خوردن بقیه تخم مرغ مانعی ندارد. (حضرت امام، امام خامنه ای^۲، آیت الله سیستانی، آیت الله

مکارم)

و: حکم خوردن تخم مرغ بعد از هم زدن و استهلاک عمدی یا سهوی خون

اگر خون را با زرده تخم مرغ به هم بزنند که از بین برود، خوردن زرده هم مانعی ندارد. (حضرت امام)

اگر خون را با زرده تخم مرغ به هم بزنند که از بین برود و مستهلک شود به گونه ای که خوردن خون صدق نکند، اشکال

ندارد. (امام خامنه ای)^۴

خون موجود در تخم مرغ را اگر عمداً به هم بزنند تا مستهلک شود خوردن آن اشکال دارد. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، پرندگان، خوردن تخمدان مرغ؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات،

خوردنی ها و آشامیدنی ها، اجزای حرام حیوانات حلال گوشت، خوردن نطفه داخل تخم مرغ

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۰۴؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۵ کتاب الاطعمه و الأشربة،

القول فی الحيوان م ۳۴؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال ۲۶۹؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله، م ۱۰۴

^۳ . نکته: حضرت امام و مقام معظم رهبری تصریحی به حالتی که خون را جدا کنیم ندارند ولی از آنجا که قائلند در صورت استهلاک خون در تخم مرغ می

شود آن را خورد در این حالت به طریق اولی حکم به جواز دارند.

^۴ . سید علی خامنه ای، استفتاءات سال ۱۳۹۳ حرم مطهر امام رضا علیه السلام، (شماره استفتاء: ۴۴۳۷۷۱)

حکم تخم پرندگان

خوردن تخم پرندگان حلال گوشت و پرندگان حرام گوشت و پرندگانی که حلیت و حرمت آنها مشتبه است چه حکمی دارد؟^۱

تخم پرنده‌ها در حلیت و حرمت، تابع خود پرنده‌ها است، پس تخم پرنده حلال، حلال و (تخم) پرنده حرام، حرام می‌باشد و تخمی که مشتبه باشد که از کدام یک از آنها است آنکه دو طرفش مختلف است و سر آن با ته آن تشخیص داده شود مانند تخم مرغ خورده می‌شود و در صورتی که هر دو طرفش متفق و مساوی باشد خورده نمی‌شود. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

تخم پرنده‌ها در حلیت و حرمت، تابع خود پرنده‌ها است، پس تخم پرنده حلال، حلال و (تخم) پرنده حرام، حرام می‌باشد. (ایه الله العظمی مکارم)

۳- حشرات، خزندگان، موجودات کوچک زمینی مثل موش و...

الف: ملخ

خوردن ملخ چه حکمی دارد؟^۲

اگر ملخ را با دست یا به وسیله دیگری زنده بگیرند، بعد از جان دادن، خوردن آن حلال است و لازم نیست کسی که آن را می‌گیرد مسلمان باشد و در موقع گرفتن، نام خدا را ببرد ولی خوردن ملخی که بال در نیاورده و نمی‌تواند پرواز کند، حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

از بین حشرات، تنها خوردن ملخ جایز است. البته اگر آن را زنده بگیرد یا در دست او بمیرد اما اگر به مرده آن برسد احتیاط در ترک خوردن آن است. (ایه الله العظمی مکارم)

الف-۱) اجزای حرام از ملخ حلال گوشت

کدامیک از اجزای ملخ حلال گوشت حرام می‌باشد؟^۳

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان، م ۱۲؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۸۷م ۲۹۴؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۵۰۱۵۲

۲. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲ م ۲۶۲۲ و ۲۶۲۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، حشرات، خوردن ملخ

۳. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان م ۲۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷، م ۹۰۰ م ۹۰۴

از ملخ فقط فضله آن بنابر احتیاط واجب حرام است و چیز دیگری از ملخ حرام نیست، البته آنچه که از فضولات در درون ملخ می باشد در صورتی که با آن خورده شود حلال است. (آیه الله العظمی سیستانی)

ب: حشرات (غیر از ملخ)، از جمله: خزندگان، موجودات کوچک زمینی مثل موش، جوجه تیغی، کرم

ها و ...

حکم خوردن حشرات (غیر از ملخ)، از جمله: خزندگان، موجودات کوچک زمینی مثل موش و جوجه تیغی، کرم ها و... چیست؟^۱

همه حشرات [غیر از ملخ] حرام هستند، مانند مار و موش و سوسمار (الضَّبَّ) و موش صحرایی (الْبُرْبُوع) و جوجه تیغی (قُنْفُذ) و سوسک ها (الصراصِر) و سرگین گردان (الجُعَل) و کک ها (بَرَاغِیث) و شپش (القمل) و غیر اینها از آنچه که قابل شمارش نیست و کرم ها نیز از خبائث هستند و حرام هستند، البته فضله های کرم ها که به درون میوه ها و خربزه ها و مانند آنها، چسبیده، حرام نمی باشد. (حضرت امام)

حشرات حرام هستند و منظور از آن جانوران کوچکی هستند که در داخل زمین زندگی می کنند مانند سوسمار و موش و موش صحرایی و جوجه تیغی و مار و مانند اینها همانطور که شپش و کک و سرگین گردان و کرم ابریشم (دودة القز) بلکه مطلق کرم ها حرام هستند البته در حرمت خصوص کرم های کوچک موجود در میوه جات و مانند آن از ثمرات اشکال است و حلال بودن آن در صورتی که به همراه میوه خورده شود بعید نیست مگر آنکه برطرف کردن آن آسان باشد که در این صورت احتیاط واجب آن است که از خوردن آن اجتناب شود، همچنین فضله های کرمها که به درون میوه ها و خربزه ها و مانند آنها، چسبیده، حرام نمی باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

حشرات حرام هستند، مار و جوجه تیغی و لاک پشت و اقسام کرم ها حرام هستند. (آیه الله العظمی مکارم)
خوردن گوشت جوجه تیغی حرام است. (امام خامنه ای)

روغن مار و روغن مورچه

آیا استفاده از روغن مورچه و روغن مار مجاز می باشد؟^۱

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۵، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحيوان، م ۵ و م ۳۳؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۹؛ ۲۲۵۶؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، خزندگان، گوشت مار؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، آبزیان، گوشت لاک پشت، خرچنگ و میگو؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۱۵۰۱۵۲؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۳ م ۸۸۲ و ۹۰۴؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۳۹۷۹۶۳

خوردن آن جایز نیست ولی استفاده های دیگر مانعی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)
روغن مار پاک است ولی خوردن آن جایز نیست. (امام خامنه ای)
نکته: از آنجا که حشرات و مار حرام گوشت هستند فراورده های آنها نیز از نظر فقها حرام می باشد.

۴- آبزیان

الف: ماهی

کدامیک از ماهی های مختلف حلال گوشت هستند؟^۲
ماهی در صورتی حلال گوشت است که ذاتا دارای فلس (پولک) باشد، اگر چه باقی نمانده و به سبب عارضی از بین رفته باشد مانند «کنکت»؛ و بین اقسام ماهی صاحب پوسته فرقی نیست؛ پس همه آنها - کوچک و بزرگ آنها - از ماهی ریز قنات و ریش دار و کپور و غیر اینها حلال می باشد و آنکه ذاتا دارای فلس نمی باشد از آن خورده نمی شود مانند ماهی نهر که طویل است و ماهی خاردار و مار ماهی و غیر اینها. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

الف-۱) میگو (اربیان - رویان)

خوردن میگو چه حکمی دارد؟^۳
میگو (اربیان یا رویان) از جنس ماهی فلس دار است و حلال می باشد. (حضرت امام)
فرقی میان انواع اربیان [یا میگو از جهت حلال بودن] نیست ولی باید مانند اربیان معمولی فلس داشته باشد. (آیه الله العظمی مکارم)
میگو حلال است. (آیت الله سیستانی)

الف-۲) کوسه ماهی

آیا کوسه ماهی ها حلال گوشت می باشند؟^۱

^۱ . سید علی خامنه ای، سایت <http://www.leader.ir> ، آرشیو استفتائات جدید، / احکام طهارت / نجاسات، روغن مار؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، حشرات، استفاده از روغن مورچه؛ سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مواد غذایی وارداتی، حکم روغن مار

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص: ۵۹۰ م ۲۶۱۵؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۳ کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان، م ۲۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۱، م ۸۷۷ و ۸۷۸ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۷ م ۲۲۴۷؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۱، ص: ۲۸۱ س ۹۸۶

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان، م ۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۱، م ۸۷۸؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۱، ص: ۲۸۱ س ۹۸۶؛

اگر به تصدیق اهل اطلاع دارای فلس باشند حلالند و الا حرام می باشند. (آیه الله العظمی مکارم)
در مورد کوسه نصّ بر حرمت آن داریم لذا وجود فلس در آن موجب حلیت نمی شود. (آیه الله العظمی سیستانی)

الف-۳) فلس های ذره بینی و میکروسکپی

آیا وجود فلس های ذره بینی و میکروسکپی در ماهی برای حلیت آن کفایت می کند؟^۲
ماهیانی که پولک هایشان میکروسکپی و ذره بینی است و با چشم معمولی و غیر مسلّح قابل مشاهده نیست حرام گوشت هستند و خوردن آنها حرام است. (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

الف-۴) شک در فلس دار بودن ماهی

آیا اگر در فلس دار بودن ماهی شک داشته باشیم خوردن آن جایز است؟^۳
در صورت شک در این که از قسم ماهی حلال گوشت است یا از قسم حرام، محکوم به حلیت است به شرط آنکه احراز کند که آن را زنده از آب بیرون آوردند یا زنده در تور افتاده و بعد مرده است و اگر در این باره شک داشته باشید، محکوم به حرمت است؛ بلکه اگر وارد کننده آن مسلمان باشد و احتمال داده شود که وارد کننده مسلمان تذکیر (ذبح شرعی) آن را احراز کرده و آن را در دسترس مسلمین قرار داده، حکم به حلال بودن آن می شود. (امام خامنه ای)
اگر در فلس دار بودن ماهی شک داشته باشیم بنا را بر حرام بودنش می گذاریم. (آیت الله سیستانی)
اگر وارد کننده آن مسلمان باشد و احتمال داده شود که وارد کننده مسلمان تذکیر (ذبح شرعی) آن را احراز کرده و آن را در دسترس مسلمین قرار داده، حکم به حلال بودن آن می شود. (امام خامنه ای)^۴

ب: سایر آبزیان (غیر از ماهی فلس دار و میگو)^۵

آیا خوردن آبزیان (غیر از ماهی فلس دار و میگو) جایز است؟
از حیوانات دریایی تنها ماهیان فلس دار حلال هستند و سایر آبزیان حرام هستند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

^۱ . سید علی سیستانی، استفتاءات نجف، س ۱۸۹۱؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، آبزیان، گوشت کوسه

^۲ . سید علی سیستانی، استفتاءات، ج ۱، الصيد و الذبائح، س ۳۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۳۷ م ۲۲۴۷

^۳ . سید علی خامنه ای، استفتائات ایپرسش، شماره استفتاء: ۵۸۸۹۴۷؛ و سایت، <http://www.leader.ir>، استفتاءات جدید اردیبهشت ماه، خرید ماهی

از بازار مسلمین و غیر مسلمین؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۱، م ۸۷۸ و ۸۷۸

^۴ . سید علی خامنه ای، استفتائات ایپرسش، شماره استفتاء: ۵۸۸۹۴۷

^۵ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۳ کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۱؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳،

ص: ۲۹۱، م ۸۷۷ و ۸۷۸؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، آبزیان، انواع غذاهای دریایی

اجزای حرام از ماهی حلال گوشت

کدامیک از اجزای ماهی های حلال گوشت حرام می باشند؟^۱

از ماهی حلال گوشت فقط فضله و خون بنابر احتیاط واجب حرام است، البته اگر خون یا فضولات به همراه ماهی خورده شوند حلال هستند اما اگر به طور جداگانه خورده شوند به احتیاط واجب حرام می باشند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

نکته: پرسش : حکم رگی که در پشت ماهی است و همچنین سیاهی چشم ماهی چیست؟

پاسخ : احتیاط ترک آن است. (آیه الله العظمی مکارم)

حکم تخم ماهی

خوردن تخم ماهی های مختلف چه حکمی دارد؟^۲

الف: مشخص است که تخم از ماهی حلال است.

تخم ماهی حلال، حلال است و تخم ماهی حرام حرام است.^۳ (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

ب: تخم مشتبّه باشد.

اگر مشخص نباشد که تخم از ماهی حلال است یا از ماهی حرام، در صورتی که تخم نرم باشد، بنابر احتیاط واجب خوردنش حرام است ولی اگر خشن باشد یا این هم مشتبّه باشد، خوردن آن حلال است. (حضرت امام)

اگر مشتبّه باشد در اینکه از ماهی حلال است و یا از حرام، باید از آن اجتناب شود. (آیت الله سیستانی)

۵- دوزیستان (خرچنگ، قورباغه، وزغ و پنگوئن و...)

خوردن دوزیستان مختلف چه حکمی دارد؟^۴

حیوانات دوزیست که هم در آب زندگی می کنند و هم در خشکی، مثل اقسام مختلف خرچنگ، شاه میگو، لاک پشت، قورباغه، حرام گوشت هستند و خوردن گوشت آنها حرام می باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

خرچنگ، قورباغه، وزغ و پنگوئن حرام گوشت هستند. (آیه الله العظمی مکارم)

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان م ۲۸ و م ۳۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷، م ۹۰۰ و م ۹۰۴ و م ۹۰۶؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اجزای حرام حیوانات حلال گوشت، رگ تیره پشت ماهی

۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان، م ۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۲ م ۸۸۰

۳. (حضرت امام و آیت الله سیستانی: و این حکم ربطی به نرمی یا درستی تخم ها ندارد).

۴. سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۱، م ۸۷۷؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، آبزیان، گوشت لاک پشت، خرچنگ و میگو - گوشت پنگوئن - گوشت قورباغه؛ م ۲۱۱۳؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۰۷۱۱۰

خوردن گوشت پنگوئن حرام است. (امام خامنه ای)

بررسی جهات عارضی که موجب حرمت حیوان حلال گوشت می شود.

(الف) حیوانی که با آن نزدیکی شده (موطوئه)

خوردن حیوان حلال گوشت موطوئه و فراورده های آن مانند شیر و... چه حکمی دارد؟^۱

از چیزهایی که موجب حرمت حیوانی که در اصل حلال گوشت است می شود این است که انسان در «جلو» یا «عقب» آن نزدیکی نماید اگر چه منی خارج نشود. چه انسان وطی کننده کوچک باشد یا بزرگ، بداند یا نداند، با اختیار باشد یا اکراه بر آن شود، و حیوان وطی شده نر باشد یا ماده؛ پس به سبب این وطی، گوشت آن حیوان و گوشت نسل او که بعد از وطی به وجود می آید، بنابر اقوی در نسل حیوان ماده و بنابر احتیاط در نسل حیوان نر و همچنین شیر و پشم و موی آنها حرام می باشد و این حکم اختصاص به چهار پا دارد و در وطی بقیه حیوانات نه در خود آنها و نه در نسل آنها جاری نمی شود. (حضرت امام)

حیوانی که انسانی با آن وطی و نزدیکی کرده گوشت آن و حتی گوشت نسل آن حرام است و با ذبح کردن حلال نمی شود. (آیه الله العظمی مکارم)

اگر نعوذ بالله با چهار پای که گوشت آن معمولاً مورد استفاده است، مانند گاو یا گوسفند از جلو یا عقب نزدیکی کند هر چند منی خارج نشود، و چه انسان وطی کننده کوچک باشد یا بزرگ، بداند یا نداند، با اختیار باشد یا اکراه بر آن شود، و حیوان وطی شده نر باشد یا ماده؛ ادرار و مدفوع آن حیوان نجس می شود و خوردن گوشت آن حرام است و همچنین - بنابر احتیاط واجب - آشامیدن شیر آن و نسل بعد از وطی آن حرام می باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

نکته: برای حلال شدن حیوان موطوئه هیچ راهی وجود ندارد و ذبح شرعی آن تأثیری در حلیت آن ندارد.

حکم حیوان حلال گوشت موطوئه

اگر با حیوان حلال گوشتی وطی و نزدیکی شود با آن حیوان چه باید کرد؟^۲

حیوان وطی شده اگر حیوانی باشد که گوشت آن معمولاً مورد استفاده است، مانند گاو یا گوسفند یا شتر باید آن حیوان را بکشند و بسوزانند و کسی که با آن وطی کرده، اگر صاحبش نباشد پول آن را به صاحبش بپردازد ولی اگر حیوانی باشد که به

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۲۲؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۴۰۹۲۹۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، خوردن و آشامیدن، م ۸۹۶ و مطلب قبل از این مسئله؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۲۹ ذبح و شکار حیوانات م ۲۲۱۲؛ سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۲۶۳۲

۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۲۳؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۴۰۶۱۹۱؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۸۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، توضیح المسائل م ۲۲۶۳؛

عنوان مرکب سواری از آن استفاده می‌شود مانند اسب و قاطر و الاغ، باید آنها را از شهر بیرون ببرند و در جای دیگر بفروشند و بر وطی کننده اگر صاحبش نباشد لازم است قیمتش را به صاحبش بدهد. (حضرت حضرت امام، امام خامنه ای)

اگر با گاو و گوسفند و شتر نزدیکی کنند، باید آن حیوان را ذبح کنند و لاشه آن را بسوزانند و کسی که با آن نزدیکی کرده باید پول آن را به صاحبش بدهد. (آیه الله العظمی مکارم)

حیوان وطی شده اگر حیوانی باشد که معمولاً گوشت آن مانند گاو یا گوسفند و یا هم گوشتش و هم به عنوان مرکب سواری از آن استفاده می‌شود مانند شتر، باید آن حیوان را بکشند و بسوزانند و کسی که با آن وطی کرده، اگر صاحبش نباشد پول آن را به صاحبش بپردازد ولی اگر حیوانی باشد که به عنوان مرکب سواری از آن استفاده می‌شود مانند اسب و قاطر و الاغ، باید آنها را از شهر بیرون ببرند و در جای دیگر بفروشند و بر وطی کننده اگر صاحبش نباشد لازم است قیمتش را به صاحبش بدهد. (آیه الله العظمی سیستانی)

نکته: آیه الله سیستانی در مورد نحوه کشتن حیوان موطوئه می‌گویند: احتیاط واجب آن است که کشتنش با ذبح کردن باشد ولی شرایط شرعی [ذبح] در آن لازم نیست و بعد از ذبح واجب است که سوخته شود به هر نحوی که شد.^۱

نحوه تعیین حیوان موطوئه که مشتبّه شده

اگر حیوان موطوعه در بین حیواناتی که گوشت آنها مورد استفاده قرار می‌گیرد مشتبّه شود، چگونه باید مشخص شود؟^۲ باید با قرعه مشخص شود. (آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)

آنچه در روایت وارد شده است آن است که گوسفندان را به دو قسمت تقسیم کند یک قسمت را با قرعه جدا کند و باز آن را به دو قسمت تقسیم کند و به همین ترتیب عمل کند تا یک گوسفند باقی بماند همچنین جایز است از یک تا صد روی گوسفندان شماره بچسباند و بعداً شماره های یک تا صد را داخل پلاستیکی بریزد و یکی از شماره ها را بردارد و با آن شماره هایی که روی گوسفند چسبانده مطابقت کند و آن گوسفند را ذبح کند و گوشت آن را بسوزانند. (آیه الله العظمی مکارم)

ب) حیوان نجاستخوار (جلال)

خوردن حیوان حلال گوشت نجاستخوار چه حکمی دارد؟^۳

^۱ . سید علی سیستانی، استفتاءات نجف، س ۱۸۸۲

^۲ . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، الفصل الأول فی الحيوان، م ۸۹۷؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، نزدیکی با حیوان و عدم تشخیص حیوان وطی شده، طریقه قرعه زدن در حیوان موطوئه نامعلوم

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، القول فی الحيوان م ۱۹ و ۱۵؛ سید علی خامنه ای، استفتاء شخصی از سایت، شماره استفتاء: CiWiGX۰۸۸۱؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۵ م ۸۸۹ و ۸۹۳؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۲۹ ذبح و شکار حیوانات م ۲۲۱۲

خوردن گوشت حیوانی که نجاستخوار (به غائط انسان) شده حرام است اگرچه ذبح شرعی شود، مگر اینکه با دستوری که در شرع معین گردیده، آن را غذای پاک بدهند و پاک کنند. (حضرت حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

مقصود از حیوان نجاستخوار

از نظر فقهی حیوان با خوردن کدامیک از نجاسات حکم (جلال) یا نجاستخوار را پیدا می کند؟^۱
(جلال) عبارت است از اینکه حیوان عذره (مدفوع) انسان را بخورد به طوری که عرفاً صدق کند که عذره غذای او است و عذره غیر انسان و بقیه نجاسات به آن ملحق نمی شود. و تحقق پیدا می کند و صدق عرفی، به اینکه منحصر باشد غذای حیوان به آن؛ پس اگر غیر عذره هم می خورد، صدق عرفی تحقق پیدا نمی کند پس حرام نمی شود مگر اینکه تغذیه اش به غیر عذره جدا ندرت داشته باشد به طوری که در نظر عرف در حکم نخوردن باشد و اینکه مدت مورد توجهی از آن تغذیه نماید، و ظاهر آن است که تغذیه یک شب و روز کافی نباشد (حضرت امام) (آیت الله سیستانی: بلکه باید دو یا بیشتر از دو روز از آن تغذیه کند). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

حیواناتی که شامل حکم نجاستخواری می شوند

حکم جلل یا نجاستخواری شامل چه حیواناتی می شود؟^۲
حکم جلل یا نجاستخواری شامل هر حیوان حلالی می شود حتی پرند و ماهی. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

حکم شیر و تخم و بقیه اجزا و فراورده های حیوان نجاستخوار

خوردن شیر و تخم و سایر فراورده های حیوان حلال گوشت نجاستخوار چه حکمی دارد؟^۳
شیر و تخم حیوان به جلل مانند گوشت آن حرام می شوند، و با استبراء حیوان حلال می شوند و خلاصه این حیوانی که حرمت به آن عارض شده در تمام احکام قبل از آنکه استبراء شود و حکمش برطرف گردد، مانند حیوانی است که اصالتاً حرام است البته این حکم در بعضی موارد بنابر احتیاط است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان م ۱۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین،

ج ۳، ص: ۲۹۵ م ۸۸۹

۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان م ۱۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین،

ج ۳، ص: ۲۹۵ م ۸۹۰

۳. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۷۹، کتاب الاطعمه و الأشربة، القول فی الحيوان م ۱۷؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین،

ج ۳، ص: ۲۹۵ م ۸۹۱

چگونگی از بین رفتن حرمت حیوان نجاستخوار (استبراء جلال)

حرمت حیوان نجاستخوار چگونه برطرف می شود؟^۱

الف: استبراء گاو و گوسفند و شتر و مرغ و اردک و ماهی

حیوان نجاستخوار را باید تا مدتی که بعد از آن مدت دیگر نجاستخوار به آن نگویند نگذارند نجاست بخورد و غذای پاک به آن بدهند و (امام: بنا بر احتیاط واجب) باید این مدت در شتر نجاستخوار را چهل روز و در گاو را بیست روز و در گوسفند را ده روز و در مرغابی پنج روز و در مرغ خانگی را سه روز، (امام: و در ماهی یک شبانه روز) باشد. (امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

باید تا مدتی نگذارند نجاست بخورد و غذای پاک به آن بدهند که بعد از آن مدت دیگر نجاستخوار به آن نگویند و این مدت بنابر احتیاط مستحب در شتر چهل روز و در گاو سی روز و در گوسفند ده روز و در مرغابی پنج روز و در مرغ سه روز و در ماهی یک روز و شب است. (آیت الله سیستانی)

ب: استبراء سایر حیوانات غیر از (گاو و گوسفند و شتر و مرغ و اردک و ماهی)

در غیر از (گاو و گوسفند و شتر و مرغ و مرغابی) (حضرت امام: و ماهی) معیار برطرف شدن اسم نجاستخوار از آنها است لذا باید تا مدتی نگذارند نجاست بخورد و غذای پاک به آن بدهند که بعد از آن مدت دیگر نجاستخوار به آن نگویند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

کیفیت انجام عمل استبراء

عمل استبراء حیوان نجاستخوار چگونه باید انجام شود؟^۲

کیفیت استبراء این است که حیوان به بستن یا حبس شدن در مدت مقرر از تغذیه به عذر جلودگیری شود و در این مدت احتیاطا علف پاک خوراندن شود اگر چه اکتفا به غیر آنچه که موجب جلل است، مطلقا اگر چه متنجس یا نجس باشد خصوصا در متنجس خالی از قوت نیست. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

ج) بره یا بزغاله یا گوساله ای که از شیر خوک بخورد

خوردن بره یا بزغاله یا گوساله ای که از شیر خوک بخورد چه حکمی دارد؟^۳

۱. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱ م ۲۲۰

۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۱، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، القول فی الحیوان، م ۲۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۵ م ۸۹۴

۳. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص ۲۸۳، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، القول فی الحیوان، م ۲۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۶ ذیل م ۸۹۷، الامر الثالث

بره یا بزغاله یا گوساله‌ای که از شیر خوک بمکد تا قوی شود و گوشتش بروید و استخوانش محکم گردد، پس گوشت او و گوشت نسل او و شیر هر دو حرام می‌شود. (حضرت امام)

بزغاله اگر از خوک به مقداری که گوشت و استخوانش قوت بگیرد، شیر بخورد، خود و نسلش حرام می‌شود و شیر آنها نیز حرام می‌شود و در صورتی که مقدار شیر خوردن، کمتر از آن باشد - بنابر احتیاط واجب - باید استبراء شود و پس از آن حلال می‌گردد و استبراء آن این است که هفت روز شیر پاک بخورد و اگر حاجت به شیر نداشته باشد، هفت روز علف یا جو و مانند آن بخورد سپس حلال می‌شود و - بنابر احتیاط واجب - بره شیر خوار و گوساله و بچه‌های دیگر حیوانات حلال گوشت در حکم بزغاله است. (آیه الله العظمی سیستانی)

ج-۱) خوردن حیوان از شیر سگ و زن کافر و ...

خوردن حیوان حلال گوشتی که از شیر سگ یا زن کافری تغذیه کرده است چه حکمی دارد؟^۱
خوردن از شیر سگ و زن کافر در حکم خوردن از شیر خوک نیست و موجب حرمت حیوان نمی‌شود و اگر بزغاله یا گوساله از شیر زنی بمکد تا از شیر گرفته و بزرگ شود، گوشتش حرام نمی‌باشد ولی مکروه است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

سوال: مدتی است که بچه گوسفندی از سگ گله، شیر می‌خورد، آیا گوشت آن حرام است؟
جواب: حرام نیست؛ هرچند پرهیز از آن بهتر است. (آیه الله العظمی مکارم)

د) حیوانی که شراب بخورد و سپس ذبح شود

خوردن حیوانی که شراب بخورد و سپس ذبح شود چه حکمی دارد؟^۲
اگر حیوان شراب بخورد تا مست شود و در همین حالت ذبح شود گوشتش خورده می‌شود- البته احتیاطاً بعد از شستن آن- ولی آنچه در درون او هست از قبیل روده‌ها و شکمبه و دل و کبد و غیر اینها خورده نمی‌شود اگر چه شسته شود. (حضرت امام)

خوردن گوشت حیوان و قسمتهایی که عین نجاست مذکور در آنها نیست، اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)
اگر حیوان شراب بخورد تا مست شود و در همین حالت ذبح شود، خوردن گوشت آن حیوان جایز است البته قسمت هایی که با شراب ملاقات کرده و عین شراب بر آن موجود است باید شسته شود ولی خوردن آنچه در درون او هست از قبیل روده‌ها و شکمبه و قلب و کبد (جگر سیاه) و غیر اینها حرام است هر چند بنا بر احتیاط واجب شسته شود. (آیه الله العظمی سیستانی)

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۲۶ و ۲۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷ م ۸۹۹ و ۸۹۷، ج ۳، ص: ۳۹۳ م ۱۶۸۴؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۲، ص: ۴۲۰ سؤال ۱۲۳۹
۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۳، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحیوان، م ۲۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۷ م ۸۹۸؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۵۱۱۰۸۰۰۲۴

و) حیوانی که ادرار بخورد و سپس ذبح شود

خوردن حیوانی که ادرار بخورد و سپس ذبح شود چه حکمی دارد؟^۱
اگر حیوان بول بیاشامد سپس بعد از آشامیدن یا خوردن آن، ذبح شود، گوشتش و آنچه را که در درون دارد حرام نمی شود البته قسمت هایی که با بول ملاقات کرده باید شسته شود. (حضرت امام)
اگر حیوان بول یا غیر آن از نجاسات را بخورد سپس بعد از آشامیدن یا خوردن آن، ذبح شود، گوشتش و آنچه را که در درون دارد حرام نمی شود البته قسمت هایی که با نجاست ملاقات کرده و عین نجاست بر آن موجود است، باید شسته شود. (آیت الله سیستانی)

ه) حیوانی که چیز حرام یا نجس یا متنجسی (غیر از موارد قبل ۲) را بخورد

خوردن حیوانی که چیز حرام یا نجس یا متنجسی (غیر از موارد قبل ۲) را بخورد و سپس ذبح شود چه حکمی دارد؟^۳
نکته: ظاهراً فقها اجماع دارند که غیر از عناوین قبلی (مدفوع انسان، شیر خوک، شراب و ادرار) چیز دیگری اگر خوراک حیوان قرار گیرد مشکلی در حلیت و حرمت گوشت حیوان یا نجاست اعضای آن پیدا نمی کند و ما در اینجا چند تصریح از فقها را متذکر می شویم.
استفاده از گوشت خوک و لاشه و یا مردار حیوانات و طیور و ماهیهای حلال گوشت و یا حرام گوشت به عنوان مصرف خوراک دام و طیور مانع ندارد. (حضرت امام)
استفاده از دنبلان برای تغذیه حیوانات اشکال ندارد و آن حیوان حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

ی) حکم خوردن مردار (میتة) حیوانات مختلف

خوردن مردار حیوانات مختلف چه حکمی دارد؟^۴
خوردن مردار هر حیوانی حرام است [بجز قسمت هایی از مردار که در قسمت بعد می آید] (مردار یعنی حیوانی که خودش مرده باشد یا به غیر دستوری که در شرع معین شده، آن را کشته باشند). (مراجع تقلید)

اجزای حلال مردار (میتة) [حلال گوشت]

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة - ترجمه، ج ۳، ص ۲۸۳، کتاب الأَطْعَمَةُ وَ الْأَشْرَبَةُ، القول فی الحیوان، م ۲۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۸۹۵م ۲۹۷؛
۲. منظور از موارد قبل (مدفوع انسان، شیر خوک، شراب و ادرار) است که در عناوین قبل حکمش گذشت.
۳. سید روح الله خمینی، استفتاءات، ج ۲، ص: ۵۰۴ س ۳ و ۵؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اجزای حرام حیوانات حلال گوشت، استفاده از اجزاء حرام حیوانات حلال گوشت برای خوراک دام؛
۴. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱ م ۸۸

کدامیک از اجزای مردار حیوان حلال گوشت، حلال می باشد؟^۱

چیزی که از میته دارای روح نیست حتی شیر حیوانات و پنیرمایه (الإنفحة)^۲ آنها و تخم پرندگان در صورتی که پوست بالای آن محکم شده باشد، پاک است و اینها همان طوری که پاک هستند حلال هم می باشند. (حضرت امام)

اگر مرغ و یا پرندۀ ای حلال گوشت بمیرد و تخم در شکم داشته باشد، اگر پوست روی آن سفت شده خوردن آن حلال است اما ظاهرش را باید آب کشید. (امام خامنه ای)

تخم مرغی که از شکم مرده بیرون می آید پاک است، به شرط این که پوست آن سفت شده باشد، ولی باید ظاهر آن را آب بکشند و همچنین اگر بره و بزغاله پیش از آن که علفخوار شود بمیرد، پنیر مایه ای که در شیردان آنهاست پاک است و خوردن آن اشکالی ندارد، ولی بیرون آن را بنابر احتیاط واجب باید آب بکشند ولی استفاده از شیر گاوی که مرده است اشکال دارد. (آیه الله العظمی مکارم)

از چیز هایی که از میته دارای روح نیست فقط شیر حیوانات و تخم (البیضة) پرندگان در صورتی که پوست بالای آن را فراگرفته باشد (اگر چه صفت نشده باشد) و پنیرمایه (الإنفحة)، حلال هستند و سایر آنها مانند استخوان و ناخن و شاخ و... بنابر احتیاط واجب حرام است. (آیه الله العظمی سیستانی)

فصل دوم: گیاهان و اجزای زمین

گیاهان، سبزیجات و میوه ها

خوردن گیاهان و سبزیجات و میوه های مختلف چه حکمی دارد؟^۳

خوردن گیاهان و سبزیجات و میوه های مختلف فی نفسه اشکال ندارد. (امام خامنه ای)

خوردن درختان (در صورت نداشتن ضرر مهمی) حلال می باشد. (آیت الله سیستانی)

گیاهان دریایی حلال هستند. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۵، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی الحیوان م ۳۵؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۱۱۱۴۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۹ م ۹۰۷؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، تخم مرغ موجود در شکم مرغ مرده؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، پنیر مایه موجود در شیردان بره و بزغاله مرده؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، آشامیدنی های حرام، استفاده از شیر گاو مرده؛

^۲ . «پنیرمایه» چیز زرد رنگی است که با آن پنیر درست می شود و در شکم بره و بزغاله ای که علف خور نشده به صورت بسته قرار دارد. (نکته: در مسئله ۹۳ رساله مراجع آمده است که: اگر بره و بزغاله پیش از آن که علفخوار شوند بمیرند، پنیرمایه ای که در شیردان آنها می باشد پاک است، ولی ظاهر آن را باید آب کشید.)

^۳ . سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۹۱۲۹۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۲ م ۹۱۹؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، اقسام حیوانات، آبزیان، انواع غذاهای دریایی

نکته: مطلبی از فقها در مورد حرمت گیاهان پیدا نشد، ظاهراً تمامی گیاهان و میوه ها و سبزیجات حلال هستند مگر مواردی که از جهت دیگری حرام شوند مثلاً مضر باشند یا غصبی باشند و...

حق الماره

تعریف حق الماره در لغت و اصطلاح؟

حق الماره در لغت و اصطلاح به چه معنایی است؟^۱

(حق) در لغت یعنی اختیاری که طبیعت، قانون، شرع، یا عرف به کسی داده است، و (ماره) در لغت یعنی رهگذر، در اصطلاح فقه (حق الماره) عبارت است از حقی که رهگذر در استفاده از میوه باغ و یا محصول زراعت دارد، (البته حق الماره در حقیقت اباحه در تصرف به إذن خدا است و حق نیست و از روی مسامحه به آن حق گفته اند)^۲ این حق در نظر اکثر فقها در صورت وجود شروطی جایز است.

قائلین به حق الماره و مخالفین با آن

چه کسانی قائل به حق الماره هستند؟^۳

حق الماره با تحقق شرایطش جایز می باشد. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

بررسی شرایط مطرح شده در استفاده از حق الماره

الف: مرور اتفاقی و یا رفتن به قصد خوردن

در حق الماره اگر مرور اتفاقی نباشد بلکه شخص به قصد خوردن میوه برود، آیا می تواند از میوه درختان استفاده کند؟^۴ نباید به قصد خوردن برود و باید مرورش اتفاقی باشد وگرنه جایز نیست از آن میوه ها بخورد. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم)

^۱ فرهنگ لغت عمید، ذیل واژه حق، فرهنگ لغت دهخدا

^۲ ناصر مکارم شیرازی، کتاب النکاح، ج ۶، ص: ۱۴۱

^۳ تحریر الوسيلة، کتاب البیع، القول فی بیع الثمار، م ۱۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۳، ص: ۵۶۱ سؤال ۱۵۷۳؛ سید علی خامنه ای سایت <http://www.leader.ir> استفتائات جدید (بهمن ماه) موارد حق الماره

^۴ تحریر الوسيلة، کتاب البیع، القول فی بیع الثمار، م ۱۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۷؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۳، ص: ۵۶۱ سؤال ۱۵۷۳؛ سید علی خامنه ای سایت <http://www.leader.ir> استفتائات جدید (بهمن ماه) موارد حق الماره؛ سید علی خامنه ای - سایت <http://www.leader.ir> پرسش های متداول - احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها - حق الماره؛

حتی اگر به قصد خوردن از آنجا عبور کند می‌تواند از میوه‌ها استفاده کند و نیازی نیست که مرور اتفاقی باشد. (آیت الله سیستانی)

ب: خسارت زدن به محصول و باغ و نبردن محصول

آیا در حق الماره شخص علاوه بر خوردن می‌تواند مقداری میوه ببرد؟ آیا خسارت زدن به محصول باغ جایز است؟^۱
جهت خوردن میوه حق خسارت زدن به درخت و شاخه و میوه و... را ندارد و فقط می‌تواند بخورد ولی نباید ببرد. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

ج: محصور نبودن (دیوار نداشتن) باغ

آیا در صورتی که باغ یا بستان محصور باشد یا دیوار داشته باشد می‌توان از میوه‌هایش به عنوان حق الماره استفاده نمود؟^۲

خوردن از میوه های باغی که حصار دارد جایز نیست. (آیت الله مکارم)
خوردن از میوه های باغی که حصار دارد بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیه الله العظمی سیستانی)

د: باغی محصور باشد ولی شاخه درختان میوه‌دار بیرون آمده باشد

اگر باغی محصور باشد ولی شاخه درختان میوه‌دار از دیوار باغ بیرون آمده باشد می‌توان از آن به عنوان حق الماره استفاده نمود؟^۳

با رعایت سایر شروط می‌تواند از شاخه هایی که از حصار بیرون زده بخورد. (امام خامنه ای، آیه الله العظمی مکارم)

و: اذن یا رضایت مالک در استفاده از حق الماره

آیا در استفاده از حق الماره اذن مالک و یا اطمینان از رضایتش لازم است؟^۴

^۱. تحریر الوسيلة، کتاب البیع، القول فی بیع الثمار، م ۱۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۷؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۳، ص: ۵۶۱ سؤال ۱۵۷۳؛ سید علی خامنه ای سایت <http://www.leader.ir> استفتاءات جدید (بهمن ماه) موارد حق الماره؛ سید علی خامنه ای - سایت <http://www.leader.ir> پرسش های متداول - احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها - حق الماره؛

^۲. سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۷؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۳، ص: ۵۶۱ سؤال ۱۵۷۳

^۳. ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۳، ص: ۵۶۱ سؤال ۱۵۷۳؛ سید علی خامنه ای - سایت <http://www.leader.ir> پرسش های متداول - احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها - حق الماره

^۴. تحریر الوسيلة، کتاب البیع، القول فی بیع الثمار، م ۱۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۷؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، احکام ویژه (۶۰۰ مسئله کثیر الابتلا)، حق الماره؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۸۷۲۶۸

بنابر احتیاط واجب باید در استفاده از میوه‌ها به مواردی که علم به کراهت مالک ندارد اکتفا کند و چنانچه می‌داند که مالک کراهت دارد نباید استفاده کند. (حضرت امام)

به شرطی می‌تواند از حق ماره می‌توان استفاده کند که یقین به عدم رضایت مالک وجود نداشته باشد. (امام خامنه‌ای)
احتیاط آن است که در صورت یقین به عدم رضایت مالک خودداری کند. (آیه الله العظمی مکارم)
اگر گمان به کراهت مالک دارد احتیاط واجب آن است که از خوردن اجتناب شود. (آیه الله العظمی سیستانی)
نکته: ظاهراً هیچ یک از فقها در حق الماره اذن از مالک یا علم به رضایتش را شرط نمی‌دانند.

ه: مجنون یا نابالغ نبودن صاحب باغ

اگر صاحب باغ یا بستان بچه یا دیوانه باشد آیا می‌توان به عنوان حق الماره از میوه درختان به اندازه نیاز و سیری استفاده نمود؟^۱

با رعایت شرایط حق الماره استفاده از آنها مانعی ندارد. (امام خامنه‌ای)
چنانچه یقین به عدم رضایت ولی طفل یا مجنون ندارند، می‌توانند مطابق حکم حق الماره عمل نمایند. (آیه الله العظمی مکارم)
به احتیاط واجب نمی‌توان از میوه بستانی که صاحب آن قاصر [بچه نابالغ یا دیوانه] است خورد. (آیه الله العظمی سیستانی)

ی: مقدار مجاز در خوردن

در حق الماره شخص چه مقدار می‌تواند از میوه‌ها بخورد؟^۲
می‌تواند به اندازه نیاز و سیری بخورد. (حضرت امام)
به مقدار نیاز و حاجت می‌تواند بخورد. (آیه الله العظمی مکارم)
از میوه یا محصول آن می‌تواند بخورد هر چند خوردن آن ضروری نباشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

ک: موارد حق الماره (میوه درختان، زراعت و...)

آیا حق الماره فقط درختان میوه را شامل می‌شود یا شامل زراعت‌هایی مثل گوجه فرنگی، بادمجان، یا میوه‌هایی مثل خربزه، هندوانه، خیار و ... هم می‌شود؟^۱

^۱. سید علی خامنه‌ای، استفتاءات نمایندگی‌ها، کد پیگیری: ۶۷۱۴۷۸۹۱۲؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۷

^۲. تحریر الوسيلة، کتاب البیع، القول فی بیع الثمار، م ۱۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۲۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید،

ج ۳، ص: ۵۶۱ سؤال ۱۵۷۳

حق الماره بنا بر احتیاط واجب شامل غیر درخت میوه نمی شود. (امام خامنه ای)
حق الماره شامل زراعت نمی شود و منحصر به باغ و درخت است. (آیه الله العظمی مکارم)
اعم از درخت میوه و زراعت است. (آیت الله سیستانی)
نکته: سایر فقها حق الماره را در رابطه با درخت میوه دار مطرح کرده اند و نسبت به غیر آن تصریحی در قبول یا منع ندارند.

ل: استفاده از میوه های روی درخت یا میوه های روی زمین

آیا در استفاده از حق الماره تفاوتی بین میوه های روی درخت با میوه های روی زمین افتاده وجود دارد؟^۲
در صورتی که شرایط استفاده از حق الماره موجود باشد تفاوتی بین استفاده از میوه های روی درخت و آنچه بر زمین افتاده نیست. (حضرت امام، آیت الله مکارم)
نکته: سایر فقها تصریحی به این نکته نکرده اند ولی ظاهراً تفاوتی قائل نشوند (از باب اولویت).

م: میوه درختان خیابان ها و پیاده روها

حکم استفاده از میوه درختان خیابان ها و پیاده روها چیست؟^۳
تابع قوانین شهرداری است. (امام خامنه ای)
استفاده از میوه هایی که در عرف و عادت محل برای همه مباح شده، مانند توت در بسیاری از مناطق، اشکالی ندارد، ولی غیر آن متعلق به صاحبان آن است، و اگر ملک بیت المال باشد متعلق به دولت است و باید طبق قوانین عمل شود. (آیه الله العظمی مکارم)

میوه درختان جنگلی و انفال

سوال: اگر چیزی که جزء انفال است، مثل میوه درخت جنگلی، و در حال خراب شدن می باشد، آیا می شود از آن استفاده کرد یا خیر؟
ج- با امکان تحصیل موافقت حاکم شرع، به نظر او مانع ندارد. (حضرت امام)^۴

^۱. سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، ص: ۹۱م ۲۹۶؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۶۹۳۷۷۲ و سید علی خامنه ای سایت <http://www.leader.ir> استفتاءات جدید (بهمن ماه) موارد حق الماره؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۲۹۰۱۴۴؛
^۲. تحریر الوسيلة، کتاب البیع، القول فی بیع الثمار، م ۱۸؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۴۲۶۰۱۲۳
^۳. سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۹۱۲۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، احکام ویژه (۶۰۰مسئله کثیر الابتلا). حق الماره
^۴. سید روح الله خمینی، استفتاءات، ج ۲، ص: ۵۱۱س ۲۰

ن: میوه شاخه درخت همسایه که وارد خانه دیگری شده

استفاده از میوه شاخه درخت همسایه که وارد خانه دیگری شده چه حکمی دارد؟^۱
بدون اجازه صاحب آن نمی‌شود مصرف نمود. (امام خامنه ای؛ آیت الله مکارم)

-ورود به ملک دیگری جهت خوردن حق الماره

در حق الماره با شرایطی که دارد، آیا فرد می‌تواند داخل باغ مردم شود یا فقط از داخل راه می‌تواند میوه بخورد؟^۲
ورود به ملک دیگری بدون رضایت مالک جایز نیست (در صورتی که درخت در مسیر عبوری که مجوز عبور از آن را دارید باشد؛ با تحقق سایر شرایط مانعی ندارد). (امام خامنه ای)
اگر باغ محصور باشد (حفاظ داشته باشد) وارد شدن و خوردن میوه آن بدون اجازه صاحبش حرام است. (آیه الله العظمی مکارم)

استفاده از حق الماره و کشف نارضایتی مالک

اگر کسی با رعایت تمامی شرایط از میوه ای به عنوان حق الماره استفاده کند ولی بعداً مالک آن بگوید من رضایت ندارم، آیا این فرد ضامن است؟ آیا بطور کلی در این قبیل موارد اذن کلی شارع سلب مالکیت از مالک کرده است؟^۳
در فرض سوال در صورتی که شرایط رعایت شده باشد ضامن نیست. (امام خامنه ای)

اجزای زمین (خاک-سنگ-و...)

الف: خاک و گل (غیر از تربت حضرت امام حسین علیه السلام)

خوردن خاک و گل چه حکمی دارد؟^۴
خاک حرام نیست مگر در صورتی که ضرر داشته باشد ولی خوردن «گل» حرام است، چه گل خشک و چه گل تر ولی آنچه که از خاک و کلوخ ریز با گندم و جو مختلط است و آرد شود و در آن مستهلک گردد، اشکالی ندارد و همچنین است آنچه

۱. سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۹۱۲۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۲۹۰۱۴۴؛

۲. سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۶۹۳۷۷۲ و شماره: ۷۹۱۲۸۸؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری:

۹۶۰۴۲۶۰۱۲۳

۳. سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۸۰۰۵۶۰

۴. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۹، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیر الحیوان، م ۷ و ۱۱؛ سید علی سیستانی، منهج

الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۱ م ۹۱۸؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۲۲۶۱م ۴۴۰

که از غبار و خاک روی میوه‌ها و مانند آنها می‌نشینند و همچنین است گلی که با آب ممزوج گردد و آب را گل‌آلود نموده باشد به طوری که آب بر مطلق بودنش باقی باشد البته اگر ذائقه او در وقت آشامیدن آن، احساس اجزای گلی بکند، احتیاط آن است که اجتناب نماید تا صاف شود اگر چه اقرب آن است که در صورت استهلاک آن خوردنش جایز باشد. (حضرت امام)

خوردن خاک و گِل حرام است (آیت الله مکارم)

خوردن «گِل» حرام است، چه گِل خشک و چه گِل تر و نیز خاک بنابر احتیاط واجب حرام است ولی آنچه که از خاک و کلوخ ریز با گندم و جو مختلط است و آرد شود و در آن مستهلک گردد، اشکالی ندارد و همچنین است آنچه که از غبار و خاک روی میوه‌ها و مانند آنها می‌نشینند و همچنین است گلی که با آب ممزوج گردد و آب را گل‌آلود نموده باشد به طوری که آب بر مطلق بودنش باقی باشد البته اگر ذائقه او در وقت آشامیدن آن، احساس اجزای گلی بکند، احتیاط آن است که اجتناب نماید تا صاف شود اگر چه اقرب آن است که در صورت استهلاک آن خوردنش جایز باشد اگر چه اقرب آن است که در صورت استهلاک آن خوردنش جایز باشد. (آیت الله سیستانی)

گِل و خاک قبر حضرت امام حسین علیه السلام

خوردن خاک و گِل قبر امام حسین علیه السلام چه حکمی دارد؟^۱

از (حرمت) گِل، گل قبر آقایمان اَبی عبد الله الحسین (علیه السلام) جهت استشفاء استثناء شده است و خوردن آن برای غیر استشفاء و خوردن بیشتر از مقدار یک نخود متوسط، جایز نیست و گل غیر قبر آن حضرت حتی قبر پیغمبر (صلی الله علیه و آله) و ائمه (علیهم السلام)، جایز نیست البته اگر با آب یا شربتی ممزوج شود و در آن مستهلک گردد و با آن آب و شربت تبرک و استشفاء شود اشکالی ندارد، محل گرفتن تربت، به طور قدر متیقن همان قبر شریف و آنچه که عرفا به آن ملحق است، می‌باشد و احتیاط آن است که به آن اکتفا شود اکتفا شود و در مازاد بر آن به آب یا شربت دیگری ممزوج شوند به طوری که گِل بر آن صدق نکند و به امید شما استفاده شود (حضرت امام: و احتیاط بیشتر از آن این است که تربتهایی که در این زمانها می‌باشد، در استفاده از آنها به آب یا غیر آن ممزوج شوند به طوری که مستهلک گردد بلکه این احتیاط ترک نشود در صورتی که آنچه که گرفته شده گل یا مدر باشد، البته بنابر آنچه که قبلاً گفتیم از اینکه حرمت خاک به طور مطلق نمی‌باشد، اشکالی ندارد که از حائر شریف و غیر آن تا سر یک میل بلکه بیشتر از آن تا حدودی که احادیث، مشتمل بر آن است جهت استشفاء به قصد رجاء گرفته شود و خوردن آن حرام نمی‌باشد لیکن ترک احتیاط، سزاوار نیست)، خوردن تربت مقدس جهت استشفاء، یا به فرو بردن در حلق و بلعیدن است و یا به حل کردن آن در آب و آشامیدن آن است یا با شربتی ممزوج شود و آن را به قصد شفاء بخورد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیلة - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۹، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیر الحیوان، م ۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۲ و ۱۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۲ م ۹۲۰ و ۹۲۱ و ۹۲۲ و ۹۲۴ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها، آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، مقدار مجاز خوردن تربت

جایز است به اندازه یک عدس از تربت حضرت امام حسین علیه السلام را در نصف استکان آب حل کنند و گاهی به قصد استشفاء از آن تناول کنند نه هر روز. (آیه الله العظمی مکارم)

خوردن گل ارمنی و گل داغستان

خوردن گل داغستان و گل ارمنی چه حکمی دارد؟^۱
جواز خوردن «گل ارمنی» جهت مداوا، جایز است، لیکن احتیاط آن است که آن را نخورد، مگر اینکه معالجه منحصر به آن باشد یا با آب و مانند آن ممزوج گردد به طوری که با امتزاج آن، خوردن گل، صدق نکند. (حضرت امام)
خوردن گل داغستان و گل ارمنی و غیر آنها برای معالجه در صورت ناچاری و انحصار راه درمان به آن اشکال ندارد (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

استفاده از خاک در غذاها

در بعضی نقاط غذایی طبخ می شود که یکی از مواد اولیه آن نوعی خاک قرمز است؛ استفاده از آن غذا چه حکمی دارد؟^۲
پاسخ: اگر مقدار کم باشد و مستهلک شود مانعی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

فصل سوم: آشامیدنی ها - دخانیات

الف: شراب و سایر مسکرات

خوردن شراب و سایر مواد مست کننده چه حکمی دارد؟^۳
شراب حرام است و هر مسکری - جامد باشد یا مایع - همانند شراب حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)
نکته: معمولاً فقها برای بیان محرمات به گفتن اینکه آن چیز حرام است اکتفا می کنند ولی در مورد حرمت شراب مشهور فقها حتی در کتب مختصر فقهی نکات نسبتاً زیادی از آیات و روایات اسلامی در شدت حرمت شراب ذکر کرده اند که

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۱، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۱۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۳ م ۹۲۵؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۱

۲. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، استفاده از خاک در بعضی از غذاها، محلی
۳. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۱، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۱۵ و ۱۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۳ م ۹۲۶ و ۹۲۷؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۴ و ۲۲۶۵؛

بیان دقیق آنها حجم این نوشته را بیش از این زیاد می کند لذا خوانندگان محترم را به منابع فقهی که در پاورقی این مسئله ذکر شده است رجوع می دهیم.

خوردن مقدار کم از چیزی که فقط زیادش مست کننده است

خوردن مقدار کم از چیزی که فقط زیادش مست کننده است چه حکمی دارد؟^۱
آنچه که زیادش مستی می آورد کم و زیادش حرام می باشد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

مسکر نبودن چیزی برای فرد یا گروه یا مزاج خاصی

اگر مسکری برای فرد یا گروه یا مزاج خاصی مست کننده نباشد باز هم برای آنها و دیگران حرام است؟^۲
اگر مسکری فرضاً در بعضی از مزاجها یا در بعضی از مناطق یا به سبب عادت به آن مستی نیابد موجب حرام نبودن آن نمی باشد. (حضرت امام)
در صورتی که مست کننده باشد خوردن آن هرچند به مقدار کم، حرام است هرچند به واسطه خوردن آن مست نشود. (آیه الله العظمی مکارم)

حکم استعمال مسکرات از طریق غیر نوشیدن مثل تزریق

آیا استعمال مسکرات از تمامی طرق مختلف مثل نوشیدن و خوردن و تزریق کردن و استنشام کردن و... حرام است؟^۳
خوردن و نوشیدن مسکرات مطلقاً حرام است، ولی استنشام آن اگر مفسده نداشته باشد حرام نیست و بنا بر احتیاط واجب استفاده از مسکرات به صورت تزریقی، فقط در صورتی که درمان منحصر در آن باشد، به مقدار ضرورت جایز است. (امام خامنه ای)
در صورتی که مست کننده باشد استعمال آن حرام است. (آیه الله العظمی مکارم)

جواز خوردن شراب با تبدیل شدن به سرکه

آیا در صورتی که شراب تبدیل به سرکه شود خوردن آن جایز است؟^۱

۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۳، غیر حیوان، م ۱۶؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۵؛

۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیر الحیوان، م ۱۶؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۲۲۰۱۵۹

۳. سید علی خامنه ای، سایت <http://www.leader.ir>، آرشیو استفتائات جدید، احکام طهارات، نجاسات، درمان با تزریق الکلی؛ سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۹۱۲۹۵؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۲۲۰۱۵۹

اگر شراب به خودی خود یا به واسطه آن که چیزی مثل سرکه و نمک در آن ریخته‌اند سرکه شود، پاک[و حلال] می‌گردد، مگر در برخی موارد که پاک شدن و حلیتش اختلافی است مثل اینکه آن را از انگور نجس درست کنند یا در جایی که ظرف آن نجس باشد و یا نجاست خارجی ای قبل از سرکه شدن به آن برسد، و یا چیزی که با آن ممزوج می‌کنند از حد متعارف بیشتر باشد و... از آنجا که این بحث به تفصیل در بحث مطهرات مطرح می‌شود ما از تفصیل آن در اینجا خودداری می‌کنیم.(رجوع شود به رساله مراجع، مطهرات، انقلاب)

الکل موجود در غذاها و مواد خوراکی(آدامس و...)

آیا خوردن آن دسته از غذاها و مواد خوراکی که دارای مقدار کمی الکل هستند جایز است؟^۲
ممکن است بطور طبیعی مقدار کمی الکل در برخی مواد غذایی باشد که اگر مست کننده نباشد خوردن آن اشکالی ندارد اما اگر الکل را از خارج وارد مواد غذایی کرده باشند استفاده از آن اشکال دارد.(آیه الله العظمی مکارم)
اگر مکلف شخصاً یقین حاصل کند که آن ها با الکل مست کننده ای مخلوط اند که در اصل مایع است حرام و بنا بر احتیاط نجس است ولی الکل هایی که معلوم نیست در اصل از اقسام مایعات مست کننده باشند، محکوم به طهارت هستند، و خرید و فروش و استعمال مایعاتی که با آن ها مخلوط شده اند اشکال ندارد و محکوم به طهارت و حلیت است.(امام خامنه ای)

الکل موجود در مواد دارویی

آیا خوردن و آشامیدن مواد دارویی ای که دارای مقدار کمی الکل هستند جایز است؟^۳
اگر مکلف شخصاً یقین حاصل کند که آن ها با الکل مست کننده ای مخلوط اند که در اصل مایع است حرام و بنا بر احتیاط نجس است ولی الکل هایی که معلوم نیست در اصل از اقسام مایعات مست کننده باشند، محکوم به طهارت هستند، و خرید و فروش و استعمال مایعاتی که با آن ها مخلوط شده اند اشکال ندارد.(امام خامنه ای)
مصرف داروهایی که حاوی مقادیری الکل هستند در صورتی که مسکر نیست و به مقدار ضرورت از الکل طبی در آن استفاده شده است مانعی ندارد.(آیه الله العظمی مکارم)
خوردن داروهایی که دارای مواد الکلی هستند به علت اینکه نسبت این مواد در آنها مستهلک و بسیار اندک است جایز می باشد.(آیه الله العظمی سیستانی)

^۱ . رجوع کنید به: سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص: ۱۲۱؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۳، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی غیر الحیوان، م ۱۷؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۴ م ۹۲۸
^۲ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، الکل موجود در غذا؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، ۳۰۴ و ۳۰۸ و ۳۱۰، و استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۵۶۴۹۶
^۳ . سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، ۳۰۴ و ۳۰۸ و ۳۱۰؛ سید علی سیستانی، استفتاءات نجف، الاطعمه و الاشریه، س ۱۹۱۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها . آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، مصرف داروهای حاوی الکل؛

الکل رقیق شده

خوردن الکل رقیق شده که به هیچ عنوان مست کننده نباشد چه حکمی دارد؟^۱

الکل مست کننده و لو رقیق شده باشد حرام است. (امام خامنه ای)

با توجه به اینکه رقیق کردن الکل تدریجاً انجام می شود نخست مست کننده است سپس غیر مسکر، و در زمان مست کننده بودن نجس است این نجاست می ماند و نجس است و خوردن آن جایز نیست. (آیه الله العظمی مکارم)

دوغ کفیر^۲

با توجه به این که یقین به بودن الکل در دوغ کفیر وجود ندارد آیا استفاده از آن جایز است؟

هرگاه این فرآورده لبنی موجب سکر یا همان مستی (هر چند به صورت خفیف) نشود خوردن آن اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

احتمال استفاده از الکل در برخی از مواد غذایی

نوشابه های موجود در بازار که بعضی از آن ها مانند کوکاکولا و پپسی کولا و... در داخل تولید می شوند و گفته می شود که مواد اصلی آن ها از خارج وارد می گردد و احتمال دارد از الکل در آن ها استفاده شده باشد، چه حکمی دارد؟^۳

پاک و حلال است، مگر این که مکلف شخصاً یقین حاصل کند که آن ها با الکل مست کننده ای مخلوط اند که در اصل مایع است. (امام خامنه ای)

چنانچه استفاده از نوشابه ضرر مهمی برای بدن نداشته باشد، نوشیدن آن مانعی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

ب: فُقَاع؛ آبجو؛ ماء الشعیر

خوردن فُقَاع؛ آبجو؛ ماء الشعیر چه حکمی دارد؟^۴

^۱. سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۹۱۲۹۴؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، آشامیدنی های حرام، الکل رقیق شده

^۲. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، آشامیدنی های حرام، دوغ کفیر

^۳. سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات س ۳۰۸؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۲۵۰۰۵۱؛

^۴. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ص: ۸۲ م ۱۳۹؛ سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۹۱۲۹۵؛ سید روح

الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۳، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۱۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۴ م

«فَقَّاع»- در صورتی که دارای جوشش باشد- از محرمات است اگر چه مسکر نباشد و فقّاع، شراب معروفی است که در سابقها غالباً از جو گرفته می شد و آب جویی که بین اطباء معمول است از فقّاع نمی باشد. (حضرت امام)
 آبجو (فقّاع) حرام است؛ ولی ماء الشّعیر طبی، پاک و خوردن آن حلال می باشد. (امام خامنه ای)
 فقّاع که از غالباً جو گرفته می شود و به آن آبجو می گویند نجس است و حرام است، ولی آبی که به دستور طبیب از جو می گیرند و به آن «ماء الشّعیر» می گویند پاک و حلال می باشد. (آیت الله مکارم)
 فقّاع که غالباً از جو گرفته می شود و موجب درجه خفیفی از مستی است، حرام است و بنا بر احتیاط واجب نجس است و اما آب جوی که موجب هیچ گونه مستی نیست، پاک و حلال می باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)

مخمر آبجو «لوردویر»

خوردن قرص مخمر آبجو «لوردویر» چه حکمی دارد؟^۱
 مصرف قرص مخمر آبجو اگر مسکر نباشد، مانع ندارد. (امام خامنه ای)
 مخمر آبجو که به آن «لوردویر» نیز می گویند و به صورت گردی است که مصرف طبی دارد نه مسکر است و نه مایع، پاک و حلال است. (آیه الله العظمی مکارم)

ج: آب انگور جوش آمده

آیا خوردن انگور یا آب انگوری که به خودی خود یا به واسطه پختن جوش بیاید جایز است؟^۲
 اگر انگور و آب انگور به خودی خود یا به واسطه پختن جوش بیاید [قبل از رفتن دو سوم آن و یا سرکه شدن]، خوردن آن حرام است. (حضرت امام)
 اگر آب انگور به خودی خود یا به واسطه پختن جوش بیاید، [قبل از رفتن دو سوم آن و یا سرکه شدن] خوردن آن آب انگور حرام می باشد و همچنین خوردن انگور جوشیده، بنا بر احتیاط واجب، حرام است. (آیه الله العظمی سیستانی)
 هرگاه آب انگور با آتش یا به خودی خود جوش آید (جوش آمدنی که معمولاً مقدمه شراب شدن است) [قبل از رفتن دو سوم آن و یا سرکه شدن] خوردنش حرام است. (آیت الله مکارم)

نحوه حلال شدن آب انگور جوش آمده

خوردن انگور یا آب انگوری که جوش آمده در چه صورتی حلال می شود؟^۱

^۱ . سید علی خامنه ای، سایت <http://www.leader.ir>، پرسش های متداول - احکام خوردنی ها و آشامیدنی ها - قرص های مخمر آبجو - ۴۰۳؛ ناصر

مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، م ۱۲۹

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱ م ۱۱۳

الف: آب انگوری که خود به خود جوش بیاید

هرگاه آب انگور خود به خود بجوشد، تنها با سرکه شدن پاک می شود و رفتن دو سوم آن باعث حلال شدنش نمی شود. (حضرت امام)

در صورتی که مست کننده نشده باشد اگر آن قدر بجوشد که دو سوم آن کم شود و یک سوم آن بماند، حلال می شود ولی اگر مست کننده شود تنها با سرکه شدن پاک و حلال می شود. (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

ب: آب انگوری که با آتش یا چیز دیگری آن را به جوش در آورند

هرگاه آب انگور با آتش بجوشد اگر آن قدر بجوشد که دو قسمت آن بخار شود و یک قسمت بماند، حلال می شود. (حضرت امام، آیت الله مکارم)

در صورتی که مست کننده نشده باشد اگر آن قدر بجوشد که دو سوم آن کم شود حلال می شود و اگر ثابت شود که مست کننده است تنها با سرکه شدن حلال می شود. (آیت الله سیستانی)

تفصیل نظر حضرت امام: هرگاه آب انگور خود به خود بجوشد تنها با سرکه شدن پاک می شود مانند شراب که تنها با سرکه شدن حلال می شود و ذهاب دو ثلث در آن نتیجه ای ندارد و اما حرمت آنچه که به وسیله آتش و مانند آن می جوشد، به ذهاب دو ثلث آن، برطرف می گردد و احتیاط آن است که به وسیله آتش یا چیزی که او را به جوش در آورد، باشد - نه به هوا و طولانی بودن مکث آن - البته ذهاب دو ثلث آن لازم نیست که در حال جوشیدن آن باشد بلکه ذهاب دو ثلث در صورتی که منتسب به آتش باشد و لو به ضمیمه آنچه که بعد از جوشیدن و قبل از آنکه سرد شود، از آن کم می شود، باشد، پس اگر آب انگور در دیگی باشد که روی آتش است و بجوشد تا آنکه نصف آن - سه ششم آن - برود سپس دیگ را روی زمین قرار دهد و قبل از آنکه سرد شود یک ششم دیگر آن به وسیله بالا رفتن بخار برود در حلال بودن آن کفایت می کند. (حضرت امام)^۲

اضافه کردن چیزی به آب انگور در حال جوش

آیا در صورتی که به آب انگور در حال جوش چیزی اضافه شود با رفتن دو سوم آن حلال می شود؟^۱
اشکالی ندارد که قبل از ذهاب دو ثلث، چیزی مانند کدوی حلوائی و گلابی و سیب و غیر آنها، در آب انگور ریخته شود و در آن بپزد تا آنکه دو ثلث آن از بین برود؛ پس اگر عصیر حلال شود آنچه که توی آن پخته نیز حلال می شود. (حضرت امام: ولی اگر آنچه که توی آن انداخته شده، از چیزهایی باشد که آب انگور را به خودش جذب می کند حلال بودن آن حتماً به ذهاب دو ثلث آنچه که در درون آن هم هست، نیازمند است). (حضرت امام)

^۱ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲۰۲

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۵، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیر الحیوان، م ۲۲؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ۲۱۹: م ۲۲؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۵ م ۹۳۳

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۵، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیر الحیوان، م ۲۶، سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۶ م ۹۳۸

اشکالی ندارد که قبل از ذهاب دو ثلث آب انگور چیزی مانند کدوی حلوایی و گلابی و سیب و غیر آنها، در آب انگور ریخته شود ولی اینها با رفتن دو سوم آنچه که در ظرف است حلال نمی شود بلکه باید دو سوم آب جذب شده آنها نیز بخار شود و تا زمانی این مطلب محرز نشود حکم به حلیت آن نمی شود. (آیه الله العظمی سیستانی)

جوشاندن انگور برای تهیه مربا

آیا درست کردن مربای انگور اشکالی دارد؟^۱
چنانچه در ابتدا آن قدر با آتش بجوشد که دو سوم آن بخار شود و سپس در صورت تمایل به آن موادی بیفزایند تا مربا شود اشکالی ندارد و در غیر این صورت خوردن آن محل اشکال است. (آیه الله العظمی مکارم)

د: آب کشمش، خرما و مویز جوش آمده

آیا خوردن آب کشمش و خرما در صورتی که به سبب آتش بجوشند یا خود به خود بجوشند جایز است؟^۲
آب کشمش و خرما در صورتی که به سبب آتش بجوشند یا خود به خود بجوشند حلال می باشد مگر اینکه مسکر بودن آنها ثابت شود (آیت الله سیستانی: اگر چه احتیاط مستحب اجتناب از آنها می باشد). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
آب خرما و مویز و کشمش، اگر بجوش آید بنابر احتیاط واجب حرام است ولی هرگاه مویز و کشمش را در غذا بریزند و بجوشد، به طوری که آب به داخل آن نفوذ کند و آب داخلش نیز بجوشد حرام می شود اما نجس نیست و می توان آنها را جدا کرد و غذا را خورد. ولی در حال سرخ کردن و دم کردن در برنج و امثال آن مانعی ندارد و در مورد خرما نیز اگر آب آن در غذا وارد شود و بجوشد و مستهلک شود مانعی ندارد ولی اگر مقدار آن بقدری باشد که بجوشد ولی مستهلک نشود نمی توان آن را خورد. (آیه الله العظمی مکارم)
نکته: آب کشمش و خرما در صورتی که مسکر شوند تنها با سرکه شدن پاک می شوند. (آیه الله العظمی سیستانی)^۳

و: سایر آشامیدنی ها

خوردن سایر نوشیدنی ها (غیر از موارد مطرح شده در عناوین قبل) چه حکمی دارد؟
حکم مسکرات و فحاش و (آب انگور، کشمش و خرما) جوش آمده در عناوین قبل بیان شد؛ علاوه بر آن ها حکم آشامیدنی های نجس و متنجس و مضر از عناوین بعدی مشخص می شود، و ظاهراً سایر آشامیدنی ها همگی حلال هستند.

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، جوشاندن انگور برای تهیه مربا

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۱۴؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۳، کتاب الاطعمه و الاشربه،

القول فی غیر الحیوان، م ۱۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۴ م ۹۳۰؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل م ۱۲۶ و ۱۲۷

^۳ . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۵ م ۹۳۳

مواد مخدر، دخانیات، مواد روان گردان و...

الف: مواد مخدر

استعمال مواد مخدر و استفاده از آن ها چه حکمی دارد؟^۱

استعمال مواد مخدر و استفاده از آن ها با توجه به آثار سوءشان از قبیل ضررهای شخصی و اجتماعی قابل ملاحظه ای که بر استعمال آن ها مترتب می شود، حرام است و به همین دلیل کسب درآمد با آن ها از طریق کاشت و پرورش و آماده کردن و حمل و نقل و نگهداری و خرید و فروش و غیر آن هم حرام است. (امام خامنه ای)

استعمال تریاک و فراورده های آن و سایر انواع مواد مخدر اگر موجب ضرر مهمی برای شخص بشوند حرام است، چه از جهت زیادی مقدار مصرف چه از جهت اعتیاد به آنها بلکه احتیاط واجب اجتناب از آنها است به طور مطلق مگر در حال ضرورت که می توان به مقدار ضرورت استفاده کرد. (آیه الله العظمی سیستانی)

کشیدن سیگار و سایر انواع دخانیات مخصوصاً مواد مخدر مطلقاً حرام است خواه به صورت تزریق یا دود کردن یا خوردن و یا به هر طریق دیگری بوده باشد. و همچنین تولید، خرید و فروش و هرگونه کمک به انتشار آن حرام است. (آیه الله العظمی مکارم)

ب: دخانیات

استعمال دخانیات چه حکمی دارد؟^۲

به طور کلی دخانیات (غیر از مواد مخدر) مانند سیگار و تنباکو و انفییه و... اگر ضرر قابل ملاحظه ای برای شخص داشته باشد، استعمال و خرید و فروش آنها جایز نیست حتی اگر شخص می داند که با شروع استعمال آنها به این مرحله می رسد شروع آن نیز جایز نمی باشد، در غیر این صورت خرید و فروش و استعمال آنها فی نفسه اشکال ندارد. (امام خامنه ای)

کشیدن سیگار و سایر انواع دخانیات مخصوصاً مواد مخدر مطلقاً حرام است خواه به صورت تزریق یا دود کردن یا خوردن و یا به هر طریق دیگری بوده باشد و همچنین تولید، خرید و فروش و هرگونه کمک به انتشار آن حرام است و همچنین مصرف مواد روان گردان نیز حرام می باشد و بر افراد معتاد به سیگار یا مواد مخدر واجب است شرعاً برای ترک اعتیاد تلاش کنند. (آیه الله العظمی مکارم)

نکته: خوردن شاهدانه اشکالی ندارد و خوردن بنگ هرگاه سبب تخدیر نشود اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱. سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۱ م ۹۱۷؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۴۰۱ تا ۱۴۰۹؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۲

^۲. سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ و ۱۴۰۷ و ۱۴۰۸؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۲؛ و سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مواد غذایی وارداتی، استفاده ی قرص های روان گردان؛ و سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، تکلیف فرد معتاد به مواد دخانی؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، خوردن بنگ و شاهدانه؛

ج: مواد روان گردان

مصرف مواد روان گردان چه حکمی دارد؟^۱

مصرف مواد روان گردان حرام می باشد. (آیه الله العظمی مکارم)

فصل چهارم (خوردن چیز نجس، مضر یا حرام، در حالت معمولی و اضطرار و جهت درمان)

خوردن چیزهای نجس و متنجس

خوردن عین نجس و خوردن چیزهایی که نجس شده (متنجس) چه حکمی دارد؟^۲

خوردن عین نجس و خوردن چیزهایی که نجس شده (متنجس) (تا زمانی که بر نجاست شان باقی باشند) حرام است چه

مایع باشند و چه جامد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

خوراندن چیزهای نجس یا متنجس به دیگران

الف: خوراندن عین نجس به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...) ^۳

آیا خوراندن عین نجس به افراد غیر مکلف مثل (اطفال، افراد دیوانه و...) جایز است؟

خوراندن عین نجس به اطفال در صورتی که ضرر داشته باشد حرام می باشد، بلکه اگر ضرر هم نداشته باشد بنا بر

احتیاط واجب باید از آن خودداری کنند. (حضرت امام)

خوراندن عین نجس، به اطفال حرام می باشد. (آیت الله مکارم)

ب: خوراندن متنجس به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...)

خوراندن غذاهایی که نجس شده است (متنجس) به افراد غیر مکلف مثل: (اطفال، افراد دیوانه و...) چه حکمی دارد؟

خوراندن غذاهایی که نجس شده است (متنجس) به طفل حرام نیست. (حضرت امام)

بنابر احتیاط واجب باید از خوراندن غذایی که نجس شده (متنجس) به اطفال نیز خودداری کرد، اما آنچه بر اثر نجس

بودن دست خود آنها نجس می شود، اشکال ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مواد غذایی وارداتی، استفاده ی قرص های روان گردان؛

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۴۱؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمه و الاشریه،

القول فی غیر الحیوان، م ۱؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۰ م ۹۱۰؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل م ۱۵۴

^۳ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۱۴۱؛ سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۴۵؛

خوراندن متنجس به طفل یا دیوانه جایز است و اگر خود طفل یا دیوانه غذای نجس را بخورد یا با دست نجس، غذا را نجس کند و بخورد، لازم نیست از او جلوگیری شود. (آیه الله العظمی سیستانی)

ج: خوراندن چیز حرام پاک به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...)

خوراندن چیزهایی که پاک است ولی خوردنش حرام است (مانند بیضه گوسفند و...)، به افراد غیر مکلف (اطفال، افراد دیوانه و...) چه حکمی دارد؟^۱

خوراندن دنبان (بیضه حیوان) به اطفال، بنابر احتیاط واجب، جایز نیست. (آیت الله مکارم)

د: خوراندن نجس یا متنجس به افراد مکلف

خورانیدن عین نجس و متنجس به افراد مکلف چه حکمی دارد؟

خورانیدن عین نجس، مانند مسکرات به افراد بالغ حرام می باشد و بنابر احتیاط واجب باید از خوراندن غذایی که نجس شده (متنجس) به آنها خودداری کرد. (آیه الله العظمی مکارم)

خوراندن متنجس به فرد مکلف حرام است. (آیه الله العظمی سیستانی)

و: خوراندن نجس یا متنجس به کسی که آن را حلال می داند (کافر و...)^۲

چیزی که خوردن آن حرام است، خرید و فروش آن برای خوردن جایز نیست هر چند خریدار، خوردن آن را حلال بداند. (امام خامنه ای)

نسبت به افرادی که حلال می دانند، اشکالی ندارد مگر در گوشت خوک و شراب که در غیر ضرورت جایز نیست. (آیه الله العظمی مکارم)

تقدیم گوشت خوک برای خوردن به احتیاط واجب جایز نیست هر چند برای کسی که آن را حلال می داند. (آیه الله العظمی سیستانی)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۳۱۰۰۵۴

^۲ . سید علی خامنه ای، أجوبة الاستفتاءات (فارسی)، ص: ۲۴۰ س ۱۰۹۲؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها . آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، حاضر کردن مشروبات الکلی برای کسانی که آن را حلال میدانند؛ سید علی سیستانی، سایت، پرسش و پاسخ ، خوردن و آشامیدن، س ۲؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۳۳۱۰۰۵۴

سبب شدن در خوردن چیز نجس (برای غیر اطفال)^۱

سبب شدن برای اینکه دیگری چیز نجسی را بخورد یا بیاشامد حرام است. (حضرت امام، آیت الله مکارم)

نکته: ظاهراً سبب شدن عنوان عامی باشد که شامل صاحب خانه، آشپزی که غذا را آماده کرده و هر کسی که موجب نجس شدن غذا شده، می شود که تمامی این افراد باید نجاست غذا را اعلام کنند.

خوردن چیزهای مضر

خلاصه نظر فقها:

خوردن چیزهای مضر چه حکمی دارد؟^۲

خوردن هر چیزی که به بدن ضرر مهم و قابل توجهی می‌رساند حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

تفصیل نظر فقها (جهت تبیین برخی از مصادیق ضررها)

خوردن هر چیزی که به بدن ضرر می‌رساند حرام است، چه موجب هلاکت باشد مانند آشامیدن سم‌های کشنده، و اینکه زن حامله چیزی را بخورد که موجب سقط جنین شود، یا موجب انحراف مزاج یا از کار افتادن بعضی از حس‌های ظاهری یا باطنی یا موجب فقدان بعضی از نیروها باشد مانند مردی که چیزی بیاشامد که قوه جنسی و تناسلی را قطع نماید یا زن چیزی بیاشامد که عقیم گردد تا بچه دار نشود خوردن غذاهایی مثل کالباس و سوسیس اشکال ندارد مگر معلوم باشد که ضرر فاحش دارد. (حضرت امام)

خوردن هر چیزی که به بدن ضرر مهمی می‌رساند حرام است، چه موجب هلاکت باشد مانند آشامیدن سم‌های کشنده، و یا اینکه زن حامله چیزی را بخورد که موجب سقط جنین شود، یا موجب از کار افتادن بعضی از اعضا یا از بین رفتن بعضی از حس‌ها شود مثلاً باعث فلج شدن دست یا کور شدن چشم شود و بنابر احتیاط مستحب مرد از خوردن چیزی که قوه جنسی و تناسلی را قطع نماید یا زن از خوردن چیزی که باعث عقیم شدنش گردد خودداری کند هرچند این کار به خودی خود حرام نیست. (آیه الله العظمی سیستانی)

چیزی که زیاد آن مضر است نه کم آن و یا حالت عکس

خوردن چیزی که زیاد آن مضر است نه کم آن و یا حالت عکس آن؛ چه حکمی دارد؟^۱

^۱ . سید محمد کاظم طباطبایی یزدی، عروه الوثقی مع التعليقات، ج ۱، کتاب الطهارة، فصل فی احکام النجاسة، م ۳۲

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسيلة - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمة و الاشرية، القول فی غیر الحیوان، م ۲؛ سید روح الله خمینی، استفتاءات، ج ۲، ص: ۵۰۹ س ۱۵؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۲؛ سید علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۰ م ۹۱۲

آنچه که زیاد آن - نه کم آن - ضرر دارد، زیاد موجب ضرر، حرام می‌باشد - نه قلیل غیر مضر - و اگر عکس آن فرض شود، بر عکس می‌باشد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

چیزی که فقط جداگانه مضر است یا عکس آن

خوردن چیزی که به طور جداگانه موجب ضرر است - نه همراه با چیز دیگر - یا عکس آن؛ چه حکمی دارد؟^۲
خوردنش تنها در حالتی که مضر است حرام است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

چیزی که فقط تکرار و اعتیاد به آن ضرر دارد

خوردن چیزی که مثلاً یک مرتبه یا دو مرتبه اش ضرر ندارد ولی اعتیاد به آن و تکرار زیاد آن ضرر داشته باشد، چه حکمی دارد؟^۳

فقط تکرار مضر آن حرام می‌باشد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

مظنون بودن یا احتمالی بودن ضرر

آیا خوردن چیزی که ظن و یا احتمال مضر بودنش را داریم جایز است؟^۴
در حرمت خوردن چیز مضر، بنابر اقوی در چیزی که موجب هلاکت است و بنابر احتیاط در غیر آن، بین اینکه ضرر آن معلوم باشد و (یا) مظنون باشد فرقی نیست، بلکه اگر ضرر احتمالی هم داشته باشد - در صورتی که احتمال مورد توجه عقلاً باشد به طوری که نزد آنان موجب ترس گردد - فرق نمی‌کند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
در صورتی که ضرر داشتن آن به تایید کارشناسان مربوطه رسیده است باید از آن پرهیز شود. (آیه الله العظمی مکارم)

فوری بودن یا غیر فوری بودن ضرر

آیا در حرام بودن چیز مضر فوری بودن ضرر آن شرط است؟^۱

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۹، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۱ م ۹۱۵

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۹، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۱ م ۹۱۵، ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۴۱۵۰۰۱۵

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۹، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۱ م ۹۱۶

^۴ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۰ م ۹۱۳، ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۴۱۵۰۰۱۵

در حرمت خوردن چیز مضر بین اینکه ضرر آن فوری باشد یا بعد از مدتی باشد فرق نمی‌کند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن غذاهایی مثل: سوسیس، کالباس، نوشابه و...

خوردن غذاهایی مثل: سوسیس، کالباس، نوشابه، غذاهای صنعتی مختلف و... که گفته می‌شود مضر هستند چه حکمی دارد؟^۲

خوردن غذاهایی مثل کالباس و سوسیس اشکال ندارد مگر معلوم باشد که ضرر فاحش دارد. (حضرت امام)

استفاده از شیرینی و شکلات و مواد غذایی صنعتی و... که گفته می‌شود مضر هستند برای خود و دیگران اشکال ندارد مگر اطمینان به ضرر قابل توجه آن داشته باشید. (امام خامنه ای)

نکته: نظر سایر فقها نیز با توجه به عنوان (خوردن چیزهای مضر) همانند حضرت امام است.

مداوا با چیزی که یقین یا احتمال ضرر دارد

مداوا و معالجه با چیزی که یقین یا احتمال ضرر دارد چه حکمی دارد؟

مداوا و معالجه به چیزی که احتمالاً خطر دارد و احیاناً به خطر می‌کشد، جایز است، در صورتی که نفعی که از آن عاید می‌شود بر اساس تجربه و تشخیص و حکم صاحبان مهارت و اهل خبره، به طور غالب باشد، بلکه معالجه به چیزی که بالفعل و فوری ضرر قطعی داشته باشد، در صورتی که به وسیله آن ضرر بزرگتر و خطر شدیدتری دفع شود، جایز است و از این قبیل است قطع بعضی از اعضاء تا به هلاکت کشیده نشود و شکافتن زخم و داغ کردن به آتش، و از این قبیل است بعضی از «عمل» ها که در این زمانها معمول می‌باشد به شرطی که اقدام بر آن طبق روش عقلا باشد به اینکه کسی که مباشر عمل است با مهارت و با احتیاط و با ملاحظه باشد و سهل انگار و متهور نباشد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)^۳

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۰ م ۹۱۳؛

^۲ . سید روح الله خمینی، استفتاءات، ج ۲، ص: ۵۰۹ س ۱۵؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۵۴۵۸۷۶

^۳ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمه و الاشربه، القول فی غیرالحيوان، م ۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۱ م ۹۱۴

خوردن نجس یا حرام در حال اضطرار

خوردن نجس یا حرام برای مضطر (به غیر سوء اختیار)

خوردن و آشامیدن چیزهای نجس و حرام در حال اضطرار چه حکمی دارد؟^۱

خلاصه نظر فقها:

خوردن و آشامیدن چیزهای حرام در حال اضطرار به حدی که موجب رفع ضرورت شوند جایز است و بیشتر از آن جایز نیست. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

تفصیل نظر فقها جهت روشن شدن مصادیق:

خوردن تمام محرمات در حال اضطرار به آنها مباح می‌شود، مثل اینکه چون حفظ جان و سد رمقش بر خوردن آن توقف دارد، یا با ترک آن، بیماری سختی پیدا می‌شود که عادتاً تحمل نمی‌شود، یا ترک آن منجر می‌شود به ضعف مفروطی که به مرضی که عادتاً تحمل نمی‌شود کشیده شود یا منتهی به تلف او گردد یا [در مثل سفر] به جا ماندن از رفقا با آشکار شدن نشانه‌ها لاکت او منجر می‌گردد، و از آن جمله است: آنچه که ترک آن به گرسنگی و تشنگی ای که عادتاً غیر قابل تحمل است منتهی گردد و از آن جمله است: در صورتی که به ترک آن، بر نفس محترم دیگری ترس باشد مانند زن حامله‌ای که برای جنین و زن شیردهی که برای طفلش ترس باشد بلکه از آن جمله است: مرضی که عادتاً تحمل نمی‌شود طول بکشد یا معالجه آن به ترک خوردن آنها سخت شود و معیار در همه اینها، خوف است که از علم یا گمان به مترتب شدن امور مذکوره بلکه از احتمالی که منشأ عقلایی دارد نه آنکه مجرد خیال و احتمال پیدا شود (سیستانی: اگر چه به سبب اهمیت محتمل آن باشد). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

مداوا کردن بیماری با محرمات (غیر از شراب و مسکرات دیگر)

آیا خوردن چیز نجس یا حرام برای معالجه و درمان جایز است؟^۲

^۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۹، کتاب الأطعمه و الأشربة، القول فی غیر الحيوان، م ۳۰ و ۳۳؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۷ و ۹۴۳؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، خوردنی‌های حرام، خوردن گوشت‌هایی که به صورت اسلامی ذبح نشده‌اند

^۲. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۹، کتاب الأطعمه و الأشربة، القول فی غیر الحيوان، م ۳۴؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۹ و ۹۴۸؛ اجوبه الاستفتاءات س ۱۴۰۴؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، اقسام حیوانات، چهارپایان، خوردن گوشت حیوان حرام گوشت جهت درمان؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، خوردنی‌های حرام، خوردن مواد حرام به عنوان دارو؛

خوردن چیز نجس یا حرام برای معالجه و درمان در صورتی که طبق تشخیص پزشک متدین تنها راه علاج باشد و جانشینی نداشته باشد، جایز است ولی در غیر این صورت جایز نیست و در موارد جواز باید به مقدار رفع ضرورت اکتفا شود. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

مداوا کردن بیماری با شراب و سایر مسکرات

آیا خوردن شراب و سایر مسکرات جهت درمان و معالجه جایز است؟^۱

مداوا نمودن به شراب بلکه به هر مسکری با شرایطی که ذکر شد جایز است (حضرت امام: به شرطی که علم داشته باشد که مرض قابل معالجه است و علم داشته باشد که ترک معالجه با آن به هلاکت یا به چیزی که نزدیک به آن است منتهی می شود)، البته شدت مسأله شراب مخفی نیست، پس به خوردن و معالجه به آن عجله نکند مگر آنکه در صورت ترک مداوا به آن و لو به سبب موافقت عده ای از دکترهای حاذق و صاحب دیانت و درایت ببیند که هلاکت یا مانند آن، به خودش می رسد و گرنه باید بر مشقت صبر نماید که شاید حضرت باری تعالی وقتی که ببیند او بر دینش محافظت دارد او را عافیت دهد، یا به او جهت صبرش، ثواب جزیل عطا کند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

بنابر احتیاط واجب استفاده از مسکرات به صورت تزریقی، فقط در صورتی که درمان منحصر در آن باشد، به مقدار ضرورت جایز است. (امام خامنه ای)

نکته: سایر فقها نیز شراب و مسکرات را استثناء نکرده اند و فقط شدت بیشتری برای آن قائلند.

فصل پنجم: خوردنی ها و آشامیدنی های تهیه شده از دیگران (مسلمین و غیر مسلمین) - خوردن مال دیگران - متفرقه - مستحبات و مکروهات

حکم خوردنی ها و آشامیدنی های تهیه شده از دیگران

الف: محصولات غیر گوشتی (روغن های نباتی، فرآورده های گیاهی و...)

نکته: نظر آیه الله سیستانی در این مبحث به علت تفصیل زیاد در ادامه به طور جداگانه آمده است.

آیا خوردن غذاها و نوشیدنی های غیر گوشتی که در کشورهای اسلامی و یا غیر اسلامی از دیگران تهیه می شود جایز است؟^۱

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۳۰۱، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، القول فی غیر الحيوان، م ۳۵؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۹۴۸م ۳۰۹؛ سید علی خامنه ای، سایت <http://www.leader.ir>، آرشیو استفتائات جدید، احکام طهارات، نجاسات، درمان با تزریق الکحل؛

تمام چیزهای خوردنی (بجز اجزای حیوانی مثل گوشت و پیه و... یا غذاهایی که حاوی اینها باشند)، چه از دست مسلمان گرفته شوند و چه از دست غیر مسلمان تا احراز نجاست آن و لو با تماس با کافر با رطوبت نشود، محکوم به طهارت و حلیت است. (حضرت امام)

مواد خوراکی که از حیوان تهیه نشود، و از مشروبات مست کننده نباشد و یقین به نجاست آن نداشته باشید محکوم به پاکی است و خوردن آن از این جهت بی اشکال است. (امام خامنه ای)

در مورد غذاهایی که از دست کفار گرفته می شود نسبت به غذاهای غیر گوشتی اگر احتمال بدهیم این غذاها به وسیله کارخانه ها یا ابزار و آلات یا دستکش تهیه شده، هیچ اشکالی ندارد، ولی هرگاه یقین داشته باشید با دست یا بدن آنها با رطوبت تماس پیدا کرده احتیاط آن است که در غیر موارد ضرورت اجتناب شود اما در موارد ضرورت مثل مسافرتها یا که به کشورهای غیر اسلامی می شود و پرهیز از این امور مشکل است، می توانید پرهیز نکنید. (آیه الله العظمی مکارم)

ب: محصولات گوشتی (گوشت و پیه و روغن حیوانی و...)

ب-۱) از دست مسلمان گرفته شود (در کشور اسلامی یا غیر اسلامی)

آیا خوردن محصولات گوشتی و اجزای حیوانی مانند گوشت و پیه و... یا غذا های حاوی مواد گوشتی که یقین به تذکیه آنها نداریم ولی از دست مسلمان در بازار مسلمین و یا از دست مسلمان در سرزمین غیر اسلامی گرفته می شود جایز است؟^۱

آنچه از بازار مسلمین تهیه می شود در فرض شک هم خوردن آن حلال است اما آنچه از دست مسلمان گرفته شود و میدانیم او از کافر گرفته، محکوم به حرمت است مگر آنکه تذکیه شرعی آن احراز شود بلکه اگر احتمال داده شود که عرضه کننده مسلمان تذکیه (ذبح شرعی) آن را احراز کرده و آن را در دسترس مسلمین قرار داده _ و بنابر احتیاط وارد کننده به عنوان ذوالید در آن تصرفی که مشروط به تذکیه است انجام داده باشد _، حکم به حلال بودن آن می شود [و در مورد ماهی] اگر فلس داشتن ماهی مشکوک باشد و از بازار مسلمین (اعم از شیعه و اهل سنت) تهیه شود، محکوم به حلیت است و اگر از بازار غیر مسلمین تهیه شده، در صورتی که احراز کند که آن را زنده از آب بیرون آوردند یا زنده در تور افتاده و بعد مرده است حلال است و اگر در این باره شک داشته باشید، محکوم به حرمت است؛ بلکه اگر وارد کننده آن مسلمان باشد و احتمال داده شود که وارد

^۱ . سید روح الله خمینی، استفتاءات، ج ۲، ص: ۵۰۷؛ سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، احکام خوردن و آشامیدن در ممالک غیر اسلامی ،

استفاده از غذاهای تولیدی کفار؛ سید علی خامنه، سوالات نمایندگی ها، کد پیگیری، ۱۹۲۸۴۳۶۹۶

^۲ . سید علی خامنه ای، استفتائات نمایندگی ها شماره استفتاء: ۷۰۸۵۵۷، و اپرسش، شماره استفتاء: ۵۸۸۹۴۷ و سایت، <http://www.leader.ir>

استفتاءات جدید اردیبهشت ماه، خرید ماهی از بازار مسلمین و غیر مسلمین؛ سید علی خامنه، سوالات نمایندگی ها، کد پیگیری، ۱۹۲۸۴۳۶۹۶؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، م ۹۴-و سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مواد غذایی وارداتی، گوشت هایی که از کشورهای غیر مسلمان وارد می شود-و استفاده از تن ماهی ساخت کشور غیر مسلمان؛ و استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۶۱۵۰۰۲۵؛

کننده مسلمان تذکيه (ذبح شرعی) آن را احراز کرده و آن را در دسترس مسلمین قرار داده، حکم به حلال بودن آن می‌شود. (امام خامنه ای)

گوشت‌هایی که از بازار مسلمانان یا از دست شخص مسلمان گرفته شود، خرید و فروشش اشکال ندارد، ولی اگر بداند مسلمانی که آن را از دست کافر گرفته یا از بلاد کفار آورده تحقیق نکرده که حیوانش مطابق دستور شرع ذبح شده یا نه، خرید و فروش آن باطل و حرام است؛ ولی اگر از مسلمانی گرفته که ظاهراً پایبند شرع است و احتمال می‌دهد تحقیق کرده باشد معامله اش صحیح است و استفاده از کنسروهای ماهی تولید شده در کشورهای غیر مسلمان اشکال دارد. (آیه الله العظمی مکارم)

ب- ۲) از دست غیر مسلمان گرفته شود. (در کشور اسلامی یا غیر اسلامی)

آیا خوردن محصولات گوشتی و اجزای حیوانی مانند گوشت و پیه و... یا غذا های حاوی مواد گوشتی که یقین به تذکيه آنها نداریم ولی از دست غیر مسلمان در سرزمین غیر اسلامی گرفته می‌شود و یا از دست غیر مسلمان در سرزمین اسلامی گرفته می‌شود جایز است؟^۱

اجزاء حیوانی، که در بلاد کفر موجود هستند محکوم به نجاست و حرمت است مگر حلیّت آن به وجهی ثابت شود. (حضرت امام، امام خامنه ای)

نظر آیه الله سیستانی^۲

الف: اگر معلوم باشد گوشت و پیه مربوط به حیوانی است که تذکيه شده است ولی شک شود که حیوان مذکور از نوع حلال گوشت است یا حرام گوشت، حکم حیوان حلال گوشت را دارد البته در این مورد ماهی حکم خاصی دارد که در ادامه می‌آید.

ب: گوشت و پیه‌ای که تذکيه آن معلوم نیست ولی احتمال عقلایی داده شود از حیوانی است که به دستور شرع کشته شده است ولی امارات و نشانه های تذکيه را (که در ادامه می‌آید) نداشته باشد آن گوشت و پیه پاک می‌باشد ولی خوردن آنها حرام است.

ج: گوشت و پیه‌ای که تذکيه آن معلوم نیست ولی احتمال عقلایی داده شود از حیوانی است که به دستور شرع کشته شده است و امارات و نشانه های تذکيه و ذبح اسلامی را (که در ادامه می‌آید) دارا باشد، پاک می‌باشد و خوردن آن گوشت و پیه حلال است.

^۱ . استفتاءات (حضرت امام خمینی)، ج ۲، ص: ۵۰۷س ۱۴؛ سید علی خامنه ای-نمابندگی ها-شماره استفتاء: ۵۴۸۲۰۱ تاریخ استفتاء: ۲۳/۰۳/۱۳۹۴

^۲ . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۹۰۸ و ۸۷۱

د: آنچه که در دست کافر است از گوشت و پیه و پوست اگر احتمال داده شود که از حیوان مذکی گرفته شده است پاک است و نماز در آن صحیح است ولی خوردن آن تا زمانی که تذکيه آن محرز نشود جایز نیست اگر چه از جهت علم پیدا کردن به وجود یکی از امارات تذکيه (که در موارد قبل بیان شد) ولی اخبار کافری که این گوشت در دستش است به تذکيه آن کفایت نمی کند همچنان که بودن آن در بلاد مسلمین کفایت نمی کند، و از این مطلب مشخص می شود که روغن ماهی که از سرزمین های کفر و از دست کفار گرفته می شود خوردن آن در غیر حال ضرورت جایز نیست مگر اینکه محرز شود که از ماهی فلس داری گرفته شده که از آب زنده گرفته شده و یا در تور صیاد و یا حظیرته مرده است. (آیه الله العظمی سیستانی)^۱

د: امارت و نشانه های تذکيه (در غیر ماهی) از قرار ذیل است:

اول. دست مسلمان (ید المسلم) یعنی آن گوشت و پیه را از مسلمان تهیه کرده باشد مشروط بر اینکه آن مسلمان در آن تصرفی بکند که مناسب با تذکيه است مانند اینکه گوشت را برای خوردن بفروشد یا میزبان آن را برای خوردن جلوی میهمان قرار دهد اما اگر در آن تصرفی که مناسب با تذکيه و مختص گوشت حلال باشد، نمی کند مثل اینکه گوشت را برای تغذیه حیوانات عرضه می کند یا معلوم نیست آن را برای خوردن انسان یا به عنوان خوراک حیوانات عرضه می کند، در این صورت حکم به تذکيه و حلال بودن نمی شود.

نکته: در مورد مسلمانی که بودن غذا در دستش نشانه تذکيه است بین شیعه و غیر شیعه و بین کسی که قائل به حلیت میته با دباغی و غیر آن است و فرقی نیست بین کسی که شروط معتبر در تذکيه را لازم می داند و کسی که آنها را لازم نمی داند، در صورتی که احتمال داده شود آن را بر طبق شروط ما تذکيه کرده است بلکه اگر به جهت اعتقاد به عدم لزوم استقبال ذبیحه این کار را ترک کند اشکالی ندارد.

دوم: بازار مسلمانان (سوق المسلمین): یعنی آن گوشت و پیه را از بازار مسلمانان تهیه کرده باشد به شرط آنکه در بازار مسلمانان برای تصرفی که مناسب با تذکيه است، عرضه شود و معلوم نباشد که فروشنده (کسی که گوشت، پیه و چرم از او تهیه شده) غیر مسلمان است بنابراین اگر فرد گوشت و پیه را که در بازار مسلمانان برای تصرفی که مناسب با تذکيه است، عرضه می شود، از فروشنده ای که مجهول الحال است یعنی معلوم نیست مسلمان است یا غیر مسلمان خریداری کند، حکم به تذکيه آن می شود.

ملاک اینکه جایی سرزمین اسلامی محسوب شود غلبه سکونت مسلمان ها در آنجا است به نحوی که عرفا منسوب به آن باشد اگر چه تحت تسلط کفار باشد همانطور که ملاک در سرزمین های کفر هم همین است و اگر نسبت آنها از جهت عدم غلبه مساوی باشد حکم آن حکم سرزمین های کفار است.

سوم: ساخت کشورهای اسلامی: یعنی آن گوشت و پیه از کشورهای اسلامی وارد شده باشد با رعایت دو شرطی که در نشانه دوم گذشت.

^۱ . منهاج الصالحین (للسیستانی)، ج ۳، ص: ۲۸۸، مسألة ۸۷۶

و این سه نشانه در جایی که معلوم است آن مسلمان یا بازار مسلمانان یا متصدی ساخت در کشورهای اسلامی این گوشت و پیه را از کافر تهیه کرده، در صورتی جاری است که احتمال عقلایی آن برود که پیرامون تذکیه و ذبح اسلامی آن تحقیق کرده است.

حکم ماهی مشتبّه

الف: ماهی مرده‌ای که معلوم است در اصل خلقتش پولک دارد و پولک‌ها هم با چشم معمولی قابل مشاهده است ولی معلوم نیست آن را زنده از آب گرفته‌اند یا مرده، چنانچه در دست مسلمان باشد و در آن تصرفی می‌کند که دلیل بر حلال بودن آن است مانند اینکه ماهی فروش ماهی مذکور یا کنسرو آن را برای خوردن عرضه می‌کند یا میزبان آن را در نزد میهمان برای خوردن قرار می‌دهد، حلال است ولی اگر در آن تصرف مناسب با تذکیه که دلیل بر حلال بودن آن است نمی‌کند مثل اینکه آن را برای تغذیه حیوانات عرضه می‌کند یا معلوم نیست آن را برای خوردن انسان عرضه می‌کند یا خوردن حیوانات، در این صورت حکم به حلال بودن آن ماهی نمی‌شود و اما اگر ماهی مذکور در دست کافر باشد، هر چند بگوید آن را زنده از آب گرفته‌ام، حرام می‌باشد مگر آنکه انسان یقین یا اطمینان کند که آن را زنده از آب گرفته یا آنکه در تور او در آب مرده است.

ب: ماهی مرده‌ای که معلوم نیست در اصل خلقتش پولک داشته باشد یا اگر معلوم است در اصل خلقتش پولک دارد ولی معلوم نیست که پولک‌ها با چشم معمولی قابل مشاهده است یا پولک‌ها میکروسکوپی بوده و با چشم معمولی قابل مشاهده نیست چنانچه در دست مسلمان باشد و در آن تصرفی می‌کند که دلیل بر حلال بودن آن است مثل آنکه ماهی یا کنسرو آن را برای خوردن عرضه می‌کند یا می‌فروشد، سه صورت دارد:

اول: مسلمان مذکور از جمله کسانی است که معتقدند ماهی بدون پولک حلال است یا ماهی پولک‌داری که پولک‌هایش با چشم معمولی دیده نمی‌شود حلال است، در این صورت خوردن آن ماهی یا کنسرو آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.

دوم: مسلمان مذکور از جمله کسانی است که معتقدند ماهی بدون پولک یا ماهی پولک‌داری که پولک‌های آن با چشم معمولی دیده نمی‌شود حرام است، در این صورت خوردن آن ماهی یا کنسرو آن جایز است.

سوم: مسلمان مذکور معلوم نیست از جمله گروه اول است یا گروه دوم و مجهول الحال است ولی احتمال عقلایی داده می‌شود که از جمله کسانی باشد که معتقدند ماهی بدون پولک یا ماهی پولک‌داری که پولک‌های آن با چشم معمولی دیده نمی‌شود حرام است، در این صورت نیز خوردن آن ماهی یا کنسرو آن جایز است.

البته در صورت دوم و سوم اگر احراز شود که مسلمان مذکور ماهی را از مسلمان دیگری خریده که او قائل به حلیت چنین ماهیانی است و در زمینه پولک دار بودن ماهی هم تحقیق نکرده است، خوردن آن ماهی یا کنسرو حکم صورت اول را دارد.

و اما اگر عرضه کننده ماهی مذکور کافر باشد خوردن آن ماهی یا کنسرو آن جایز نیست هر چند بگوید ماهی پولک دار است مگر آنکه از گفته او یقین یا اطمینان حاصل شود که ماهی مذکور پولک‌هایی دارد که با چشم معمولی قابل مشاهده است و زنده از آب گرفته شده یا داخل تور در آب مرده است همچنین است حکم اگر عرضه کننده ماهی یا کنسرو مذکور مسلمان

باشد ولی آن مسلمان ماهی یا کنسرو را از کافر خریده باشد و معلوم است که در زمینه پولک دار بودن و تذکیر آن تحقیق نکرده است.

خوردن مال دیگران (در غیر حال اضطرار)

خوردن مال دیگری بدون اجازه مالکش چه حکمی دارد؟^۱

خوردن مال دیگری حرام است اگر چه کافری باشد که مالش محترم است؛ مگر اینکه به اذن و رضایت او باشد (حضرت امام: و باید به علم و مانند آن، رضایت او احراز شود)، و در حدیث وارد است که: «کسی که از طعامی بخورد که به آن خوانده نشده است، در حقیقت پاره‌ای از آتش را خورده است» (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن مال دیگران (در حال اضطرار) و دادن غذا به فرد مضطر

خوردن مال دیگری (در حال اضطرار) در حالت های مختلف چه حکمی دارد؟^۲

اگر جهت سدّ رمقش به خوردن غذای دیگری اضطرار پیدا کند و مالک حاضر باشد پس اگر مالک هم مضطر باشد بر او بذل آن واجب نمی‌باشند؛ و آیا بذل او برایش جایز (هم) نیست؟ در آن تأمل است و برای مضطر جایز نیست که او را مجبور کند و اگر مالک مضطر نباشد واجب است که برای مضطر بذل نماید و اگر از بذل خودداری نماید برای مضطر جایز است که او را مجبور نماید بلکه با او مقاتله کند و به زور از او بگیرد و بر مالک متعین نیست که به طور مجانی بذل نماید پس حق دارد که بذل ننماید مگر اینکه در مقابل عوض باشد، و مضطر حق ندارد او را بدون عوض مجبور نماید پس اگر بذل را به عوض اختیار نماید چنانچه مقدار آن را معین نکند بر او است قیمت مثل آنچه را که خورده است به او بدهد در صورتی که قیمی باشد و یا مثل آن را در صورتی که مثلی باشد و اگر مقدار آن را معین کند قیمت مثل یا کمتر از آن بر او متعین نمی‌باشد بلکه حق دارد که بیشتر از آن در صورتی که به حرج کشانده نشود- تعیین کند و گرنه حق آن را ندارد. پس بعد از تعیین مقدار آن در صورتی که مضطر بر پرداخت آن توانا باشد در صورت مطالبه او، پرداخت آن بر او واجب است و اگر عاجز از پرداخت آن باشد در ذمه اش می‌باشد. این در صورت حضور مالک است و اگر غائب باشد او حق دارد به اندازه سدّ رمقش از آن بخورد و ثمن آن را تعیین کند و در ذمه اش قرار دهد و نباید از ثمن المثل کمتر باشد. و احتیاط آن است که به حاکم در صورت وجود، مراجعه نماید و در صورت نبود او، به مؤمنین عادل رجوع نماید. (حضرت امام)

اگر کسی به خاطر حفظ جان از خطر مرگ یا آنچه در حکم آن است [مثل ابتلاء به بیماری های صعب العلاج یا نقص عضو]، به خوردن غذای دیگری مضطر شود و مالک غذا نیز حاضر باشد و به آن غذا برای حفظ جان خودش مضطر نباشد

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۷، غیر حیوان، ۲۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۷م ۹۴۱.

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۳۰۱، کتاب الأطعمه و الأشربة، القول فی غیر الحيوان، م ۳۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۳۱۰م ۹۴۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۱۳۶ م ۴۶۱ تا ۴۷۰؛ سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲ م

واجب است آن را به فرد مضطر بذل نموده و آن را در اختیار او قرار دهد ولی بر مالک غذا واجب نیست آن را مجاناً در اختیار مضطر قرار دهد بلکه می تواند عوض آن را از مضطر مطالبه نماید البته اگر فرد مضطر از پرداخت نقدی عوض عاجز است او حق ندارد بذل عوض را به طور نقد شرط نماید و گر نه حکم کسی را دارد که از بذل مالش امتناع ورزیده است که در ادامه حکمش می آید؛ اگر مالک در مقابل بذل غذایش به مضطر عوضی بخواهد چند صورت پیش می آید: ۱- مقدار عوض را مشخص نکند، در این صورت مستحق مثل آن غذا در صورت مثلی بودن و یا قیمت آن را در صورت قیمی بودن می شود. ۲- اگر مضطر مریض باشد و قدرت بر تعیین بهای غذا با مالک نداشته باشد و امکان دسترسی به ولی یا وکیل او هم برای این کار نباشد، در این حالت باید مالک غذایش را به او بذل کند بلکه باید غذا را به او بخوراند اگر قادر بر این کار نباشد، و بجز مثل و یا قیمت آن چیز دیگری را طلبکار نمی شود. ۳- اگر امکان تعیین بهای غذا با مضطر باشد و یا امکان دسترسی به وکیل یا ولی او باشد، در اینجا چند حالت پیش می آید: اول: اینکه بر عوضی موافقت کنند که همان عوض متعین می شود، هر مقداری که باشد، چه مساوی یا کمتر یا بیشتر از ثمن المثل باشد. دوم: مالک عوضی معادل ثمن المثل یا یا بیشتر از آن ولی در حدی که اجحاف شمرده نشود مطالبه کند که در این حالت باید مضطر یا وکیل یا ولی او قبول کند ولی اگر قبول نکردند بر مالک واجب است که غذا را به مضطر بدهد و تصرف مضطر در غذا حرام است مادامی که قاصر نباشد و در این صورت مضطر غیر از مثل یا قیمت غذا چیزی ضامن نیست، سوم: اینکه مالک برای غذایش قیمتی را مطالبه کند که اجحاف بشمار آید که در این صورت اگر مضطر بتواند ولو با کمک گرفتن از حاکم شرعی مالک را مجبور به غیر آن بکند این کار جایز است و در غیر این صورت باید در هر صورت خواسته مالک را قبول کند پس اگر تمکن از پرداخت آن پیدا کرد باید پس از مطالبه این کار را بکند و در صورت ناتوانی بر ذمه اش می ماند تا توانایی پیدا کند؛ اگر مالک از بذل غذایش هر چند در ازای عوض خود داری کند شخص مضطر می تواند او را به دادن غذا اجبار نماید و آن را به زور از او بگیرد ولی عوض آن را ضامن است و اگر به تنهایی نمی تواند او را اجبار کند بر دیگری کمک به او واجب است، اگر مالک غذا و غیر او مضطر به استفاده از آن غذا باشند بر مالک واجب نیست که غذا را به دیگری بدهد، حتی جواز این کار هم مورد اشکال است اگر چه که در برخی موارد اشکالی ندارد؛ اگر اضطراب هیچ یک از مالک و غیر او در حد هلاکت و یا آنچه در حکم آن است نباشد بر غیر مالک جایز نیست که به اجبار غذای مالک را بگیرد همانطور که بذل غذا هم بر مالک واجب نیست ولی ترجیح دیگران بر خودش در این حالت جایز است؛ اگر اضطراب مالک در حد هلاکت و یا آنچه در حکم آن است باشد ولی غیر مالک در این حد مضطر نباشند مالک حق بخشیدن غذا به غیر را ندارد ولی در حالت عکس باید غذا را ببخشد اگر چه با عوض باشد همانطور که بیان شد؛ اگر فردی نسبت به غذایی مضطر شود و آن غذا نزد دو یا چند نفر باشد با وجود شرایط بذل غذا بر همه آنها واجب کفایی است و اگر یک نفر این کار را کرد از بقیه ساقط می شود؛ وجوب بذل غذا به مضطر برای نجات از هلاکت یا آنچه در حکم آن است اختصاص به مضطر مومن ندارد بلکه شامل هر موجودی که حفظ آن محترم است می شود؛ اگر امر دائر شود بین خوردن مردار و خوردن غذای دیگری اگر مالک غایب باشد خوردن مردار جایز است و اگر مالک حاضر باشد بخشیدن غایش به مضطر واجب نیست؛ اگر کسی به خاطر حفظ جاناش از مرگ یا آنچه در حکم آن است به خوردن غذای دیگری مضطر شود و مالک غذا غایب باشد و دستیابی به او یا وکیل او یا ولی او ممکن نباشد فرد مضطر می تواند بعد از قیمت گذاری آن غذا و در ذمه گرفتن قیمت آن اضطرابش را با خوردن غذای مذکور بر طرف نماید و باید در این امر به مقدار ضرورت اکتفاء نماید و لازم است قیمت گذاری به کمتر از ثمن المثل صورت نگیرد و

در فرض امکان برای این کار از حاکم شرع یا نماینده او اذن بگیرد و اگر مقدور نیست در صورت امکان از بعضی از عدول مؤمنین اجازه بگیرد؛ تفصیل مذکور در اضطرار به خوردن غذای دیگری، در اضطرار به غیر غذا از اموال فرد دیگر مثل دارو یا لباس یا اسلحه و مانند آن نیز جاری است و در هر موردی که فرد، مضطر به تصرف در مال غیر برای حفظ جان یا عرضش می شود، بر مالک واجب است در صورت حضور به مضطر اجازه تصرف به مقدار رفع اضطرار مجاناً یا در ازای دریافت عوض بدهد و در صورت غایب بودن مالک برای مضطر جایز است به مقدار رفع ضرورت با ضمان عوض در مال تصرف نماید به تفصیلی که گذشت. (آیه الله العظمی سیستانی)

بر هر مسلمان واجب است مسلمان دیگری را که نزدیک است از گرسنگی یا تشنگی بمیرد، آب و غذا داده و او را از مرگ نجات دهد. (آیت الله مکارم)

خوردن از اموال کسی که درآمد حرام دارد و اهل خمس و زکات و رعایت نجس و پاکی نیست

آیا خوردن و آشامیدن از اموال کسانی که از راه حرام درآمد کسب می کنند و یا اهل خمس و زکات و اهل رعایت نجس و پاکی نیستند جایز است؟^۱

اگر یقین ندارید که غذا و اموالی که مورد تصرف شما قرار می گیرد از مال حرام هست یا نجس باشد یا متعلق حقوق شرعیه باشد یا با پول حرام تهیه شده باشد تصرف اشکال ندارد. (حضرت امام)

کسانی که (بدون احراز رضایت) حق خوردن از خانه آنها را داریم

انسان (بدون احراز رضایت) حق خوردن از خانه چه کسانی را دارد؟^۲

جایز است که انسان - و لو اینکه ضرورتی نباشد - از خانه این افراد بخورد: ۱- پدران ۲- مادران ۳- برادران ۴- خواهرها ۵- عموها ۶- عمه ها ۷- دایی ها ۸- خاله ها ۹- دوستان ۱۰- (حضرت امام، آیت الله مکارم: فرزندان) (آیت الله سیستانی: پدر و مادر از خانه فرزند) ۱۱- زن از خانه شوهرش (آیت الله مکارم: همسران) ۱۲- کسی که بر خانه یک نفر وکیل است و امور آن را و حفاظت آنچه را که در آن است، به او سپرده است جایز است که از خانه موکلش بخورد. (مکارم: کسانی که

^۱ . سید روح الله خمینی، استفتاءات، ج ۲، ص: ۵۱۲ و ۲۳ و ۲۴ و ۲۵

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۷، کتاب الأطعمة و الاشریه، القول فی غیر الحیوان، م ۲۹؛ ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص: ۵۵۰ (ایشان در استفتائی در مورد جوانب این حکم رجوع داده اند به تفسیر نمونه: استفتاء شخصی از سایت: کد رهگیری: ۹۶۰۵۰۷۰۱۲۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۷ و ۹۴۲)

^۳ . بدون شک صداقت و دوستی معنی وسیعی دارد و منظور از آن در اینجا مسلمانان خاص و نزدیکند که رفت و آمد با یکدیگر دارند، و ارتباط میان آنها ایجاب می کند که به منزل یکدیگر بروند و از غذای هم بخورند. (ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص: ۵۵۶)

کلید خانه خود را به خاطر ارتباط نزدیک و اعتماد، به دست دیگری می‌سپارند، خواه رسماً وکیل بوده باشد یا نه). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن از خانه این افراد با شک یا گمان یا علم به کراهت آنها

آیا خوردن از خانه این افراد با شک یا گمان یا علم به کراهت آنها جایز است؟^۱
جواز خوردن از این خانه‌ها متوقف بر احرار رضایت و اذن از صاحب خانه نمی‌باشد بلکه در صورتی که کراهت صاحب خانه را نداند می‌تواند از این خانه‌ها بخورد، پس با شک در آن بلکه با گمان به عدم رضایت آنها باز هم خوردن از این خانه‌ها جایز می‌باشد؛ (حضرت امام؛ لیکن سزاوار نیست که احتیاط ترک شود مخصوصاً اگر ظن غالب داشته باشد). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
همین اندازه که احتمال رضایت او باشد (و غالباً رضایت حاصل است) کافی می‌شمرد ولی اگر وضع طرفین به صورتی در آمده که یقین به عدم رضایت داشته باشند حق استفاده ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

غذاهایی که می‌توان از این خانه‌ها خورد

آیا خوردن هر غذا و نوشیدنی ای حتی غذاهای نفیس از خانه این افراد بدون احرار رضایت جایز است؟^۲
احتیاط واجب آن است که جواز خوردن از این خانه‌ها اختصاص داشته باشد به آنچه که خوردن آن معمول است از قبیل نان و خرما و روغن و میوه و مانند اینها، نه غذای نفیس که غالباً برای مواقع احتیاج و میهمانهای شریف و با عزت نگهداری می‌شود و ظاهر آن است که به غیر خوردن، استفاده از نوشیدنیهای معمولی مانند آبدوغ و شیر و غیر اینها نیز جایز است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)
این تخصیص در محدوده معینی است، یعنی غذا خوردن به مقدار نیاز، خالی از اسراف و تبذیر است و طعامهای نفیس و عالی که صاحب‌خانه احیاناً برای خود یا مهمان محترمی و یا مواقع خاصی ذخیره کرده است شامل نمی‌شود. (آیه الله العظمی مکارم)

خوردن از غیر خانه‌های این افراد (مانند: مغازه-باغ و...)

آیا خوردن از غیر خانه‌های این افراد (مانند: مغازه-باغ و...) جایز است؟^۱

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۷، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، القول فی غیر الحيوان، م ۲۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۹۴۲ م ۳۰۷؛ ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص: ۵۵۴

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۷، کتاب الأَطْعَمَةُ و الْأَشْرَبَةُ، القول فی غیر الحيوان، م ۲۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۹۴۲ م ۳۰۷؛ ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص: ۵۵۴ و ۵۵۵

خوردن از غیر خانه‌های اینها مانند دکانها و باغهای ایشان، جایز نیست. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن چیزی که با اموال این افراد خریداری شود

آیا خوردن چیزی که با اموال این افراد خریداری شود جایز است؟^۲
باید بر آنچه که از خوردنی در خانه این افراد هست اکتفاء شود؛ پس خوردن آنچه که از بیرون در مقابل قیمتی که از خانه این افراد گرفته می‌شود جایز نیست. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن از خانه این افراد و کشف نارضایتی مالک

اگر کسی با رعایت تمامی شرایط از خوردنی های این افراد استفاده کند ولی بعدا مالک آن بگوید من رضایت ندارم، آیا این فرد ضامن است؟ آیا بطور کلی در این قبیل موارد اذن کلی شارع سلب مالکیت از مالک کرده است؟^۳
در فرض سوال در صورتی که شرایط رعایت شده باشد ضامن نیست. (امام خامنه ای)

متفرقه

مستهلك شدن اجزای حرام حیوانات حلال گوشت در غذا

۱. اگر ذرات نخاع و یا دنبان در آب گوشت مستهلك شود آیا خوردن آبگوشت جایز است؟
۲. اگر با گوشت خرگوش آبگوشت درست کنند آیا در صورتی که یقین و یا شک به استهلاك ذراتی از گوشت و یا روغن آن در آن غذا داشته باشند خوردن آن غذا چه حکمی دارد؟
جواب گروه علمی نسبت به این سوال: اگر مقدار حرام بالنسبه به مجموع حرام بسیار اندک باشد که عرفا مستهلك محسوب گردد، اشکال ندارد اما مجرد انحلال حرام بگونه ای که اجزاء آن قابل مشاهده نباشد کافی نیست.
در خصوص سوال دوم نیز جایز نیست.

ج ۱) اشکال ندارد.

ج ۲) حرام است. (امام خامنه ای)^۴

^۱ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۷، کتاب الأَطْعَمَةُ و الأشربة، القول فی غیر الحیوان، م ۲۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۷ م ۹۴۲

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۹۹، کتاب الأَطْعَمَةُ و الأشربة، القول فی غیر الحیوان، م ۲۹؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۷ م ۹۴۲

^۳ . سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۸۰۰۵۶۰

^۴ سایت ادمین، شماره استفتاء: ۵۱۰۰۶۹

رنگ خوراکی تهیه شده از حشرات

حکم خوردن مواد غذایی که در آن نوعی رنگ خوراکی بکار رفته که آن رنگ از پوسته یا خون یا ... بعضی حشرات بسیار ریز گرفته می شود چیست؟
در صورتی که رنگ از اجزاء حشرات تهیه شده و درغذای خوراکی مستهلک شده و ضرر ندارد، خوردن غذا اشکالی ندارد. (امام خامنه ای)^۱

رُب میوه ها) شیره و چکیده میوه ها

خوردن رب میوه های مختلف چه حکمی دارد؟^۲
رب ها (یعنی آنچه که از غلیظ کردن آب میوه ها به دست می آید مثل رب انار و رب سیب و...) حلال هستند، اگر چه رائج مسکرات از آنها به مشام برسد. (آیت الله سیستانی)
نکته: ظاهراً خلط رب میوه ها مورد اجماع فقها می باشد > در مورد انگور و کشمش و مویز و خرمایی که جوش بیاید نکاتی وجود داشت که در بخش آشامیدنی ها گذشت <.

خوردن حیوان حلال گوشت به صورت زنده

الف: خوردن ماهی حلال گوشت به صورت زنده

آیا خوردن ماهی حلال گوشت به صورت زنده جایز است؟^۳
خوردن ماهی حلال گوشت به صورت زنده اشکال ندارد (خوئی، تبریزی، زنجانی: ولی بهتر است از خوردن آن خودداری کنند). (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی)
خوردن ماهی زنده، بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله مکارم)

ب: خوردن حیوانات حلال گوشت (غیر از ماهی) به صورت زنده

خوردن حیوان حلال گوشت (غیر از ماهی) به صورت زنده چه حکمی دارد؟^۴
جایز نیست. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱ . سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۶۲۳۳۰۵

^۲ . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۰۷ م ۹۴۰

^۳ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۲۶۱۹؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، خوردن

حیوان حلال گوشت به صورت زنده؛ سید علی خامنه ای، سایت <http://www.leader.ir> پرسش های متداول، احکام ذبح و صید، س ۴۰۰

^۴ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، خوردن حیوان حلال گوشت به صورت زنده

خوردن گوشت صید شکار تفریحی

خوردن گوشت شکاری که احکام صید و ذبح در آن رعایت می شود ولی برای تفریح شکار می شود چه حکمی دارد؟^۱
خوردن گوشت شکاری که احکام شکار در آن رعایت شده اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

ممنوعیت شکار حیوانات و حکم گوشت آن

آیا اگر کسی با وجود ممنوعیت شکار حیوانات از طرف سازمان محیط زیست، حیوانی را شکار کند خوردن گوشت آن جایز است؟^۲

گوشت آن شکار حرام نیست؛ ولی تخلف از قوانین حکومت اسلامی جایز نمی باشد. (آیه الله العظمی مکارم)

خوردن میوه درختی که از آب غیر قانونی آبیاری شده

چنانچه برای آبیاری درخت از آب غیر قانونی استفاده شود میوه های آن چه حکمی دارد؟^۳
خوردن میوه های درخت اشکالی ندارد ولی شخص مزبور در مقابل قیمت آب مسوول است. (آیه الله العظمی مکارم)

غذاهایی که در آن از پودر فلزاتی مانند طلا استفاده شده

خوردن غذاهایی که در آن از پودر و روکش طلا و نقره استفاده می شود چه حکمی دارد؟^۴
استفاده از اینگونه غذاهای تجملی و زینتی اگر ضرر جسمانی هم نداشته باشد شرعاً جایز نیست زیرا اسراف آشکار است. (آیه الله العظمی مکارم)

خوردن نیم خورده (سُور) انسان و سایر حیوانات^۵

خوردن نیم خورده انسان و حیوانات مختلف چه حکمی دارد؟

الف: نیم خورده مؤمن و زن حائض متهمه و سایر افراد متهم

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، خوردن گوشت صید شکار تفریحی

^۲ . ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۶۰۹۰۰۲۳

^۳ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، خوردن میوه درختی که از آب غیر قانونی آبیاری شده

^۴ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مواد غذایی وارداتی، غذاهایی که در آن از پودر فلزاتی مانند طلا استفاده شده

^۵ . سید محمد کاظم یزدی، العروة الوثقی مع التعليقات، کتاب الطهارة، فصل فی الأَسْأَر؛ سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۵۶؛ سید

علی سیستانی، منهج الصالحین، ج ۱، ص: ۲۹ مسألة ۵۴؛

نیم خورده مؤمن مکروه نیست ولی نیم خورده زن حائض متهمه بلکه نیم خورده مطلق افراد متهم مکروه است.(حضرت امام)

نیم خورده مؤمن مستحب است البته برخی مواقع عنوان دیگری بر آن منطبق می شود که اقتضای خلاف آن را دارد.(آیت الله سیستانی)

ب: نیم خورده سگ و خوک و کافر غیر کتابی

نیم خورده سگ و خوک و کافر غیر کتابی نجس و خوردن آن حرام است.(حضرت امام، آیت الله مکارم)

ج: نیم خورده کافر کتابی

نیم خورده کافر نجس و خوردن آن حرام است.(حضرت امام)
نیم خورده کافر کتابی، پاک است ولی احتیاط مستحب اجتناب از آن است.(آیت الله سیستانی)

د: نیم خورده حیوانات حرام گوشت(غیر از سگ و خوک و کافر)

نیم خورده حیوانات حرام گوشت، پاک و خوردن آن (آیت الله سیستانی: مگر در مورد گربه) مکروه می باشد.(حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

و: نیم خورده حیوانات حلال گوشت و حیوانات مکروه^۱

نیم خورده حیواناتی که گوشت آنها مکروه است مانند اسب و قاطر و الاغ، مکروه است[ولی نیم خورده سایر حیوانات حلال گوشت کراهت ندارد].(حضرت امام)

خوردن و آشامیدن در ظرف طلا و نقره

خوردن و آشامیدن از ظرف طلا و نقره چه حکمی دارد؟^۲
خوردن و آشامیدن از ظرف طلا و نقره حرام است.(مراجع تقلید)
نکته: حکم سایر استعمالات ظروف طلا و نقره مورد اختلاف است(رجوع کنید به رساله مراجع، ج ۱ م ۲۲۶)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، مستحبات و مکروهات خوردن و شامیدن، کراهت نیم خورده حیوانات حرام گوشت

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱ م ۲۲۶؛ سید علی خامنه ای سایت <http://www.leader.ir> استفتائات جدید(بهمن ماه)

س. آیا می شود از ظرف طلا و نقره...و اجوبه الاستفتاءات، س ۴۴۸

استفاده از بطری شراب برای خوردن آب

نوشیدن آب از بطری مخصوص شراب چه حکمی دارد؟^۱
از ظروفی که مخصوص این امور است اجتناب نمایید. (آیه الله العظمی مکارم)

خوردن شیر انسان و حیوان

الف: خوردن شیر زن توسط شوهرش

خوردن شیر زن توسط شوهرش چه حکمی دارد؟^۲
خوردن شیر زن توسط شوهرش اشکال ندارد. (امام خامنه ای، آیت الله مکارم)
خوردن شیر زن توسط شوهر به احتیاط واجب جایز نیست. (آیه الله العظمی سیستانی)

ب: خوردن شیر دوشیده شده زن مسلمان توسط فرد مکلفی غیر از شوهرش

خوردن شیر دوشیده شده زن مسلمان توسط فرد مکلفی غیر از شوهرش چه حکمی دارد؟^۳
فی حد نفسه اشکالی ندارد. (امام خامنه ای)
خوردن شیر انسان بنابر احتیاط واجب (برای مکلف هر چند شیر همسر یا مادرش باشد)^۴ جایز نمی باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)
اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

ج: خوردن شیر مادر بعد از مرگش

خوردن شیرمادری که هنگام زایمان فوت کرده چه حکمی دارد؟^۵
اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، آشامیدنی های حرام، استفاده از بطری شراب برای خوردن آب

^۲ . سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۹ م ۹۰۵؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۲، ص: ۳۵۸ سؤال ۱۰۶۰؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۳۹۷۹۶۴

^۳ . سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، کد پیگیری: ۴۲۸۶۹۵۸۳۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۹ م ۹۰۵؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۶۱۹۰۰۹۵

^۴ . سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۲ م ۱۷۴۰ (چاپ نشده)

^۵ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، خوردنی های حرام، شیر زن مرده

د: خوردن شیر زن کافر که دوشیده شده توسط مسلمان مکلف

خوردن شیر زن کافر کتابی و غیر کتابی که دوشیده شده توسط مسلمان مکلف چه حکمی دارد؟^۱
نسبت به زن کافر کتابی، فی نفسه اشکال ندارد و نسبت به غیر کتابی، جایز نیست. (امام خامنه ای)
خوردن شیر انسان بنابر احتیاط واجب (برای مکلف هر چند شیر همسر یا مادرش باشد)^۲ جایز نمی باشد. (آیه الله العظمی سیستانی)
اشکالی ندارد. (آیه الله العظمی مکارم)

و: خوردن شیر حیوانات حرام گوشت (سگ و خوک و ...)

خوردن شیر حیوانات حرام گوشت نجس العین و غیر آن چه حکمی دارد؟^۳
خوردن شیر حیوانات حرام گوشت حرام است. (امام خامنه ای)
بطور کلی خوردن شیر حیوانات حرام گوشت، حرام است. (آیه الله العظمی مکارم)

ه: خوردن شیر حیوانات حلال گوشت مکروه (اسب و قاطر و الاغ)

خوردن شیر حیوانات حلال گوشت مکروه (اسب و قاطر و الاغ) چه حکمی دارد؟^۴
خوردن شیر حیوانی که خوردن گوشت آن کراهت دارد مکروه می باشد. (امام خامنه ای)
خوردن شیر الاغ و قاطر و اسب حرام نیست ولی کراهت دارد. (آیه الله العظمی مکارم)

ی: خوردن شیر حیوان حلال گوشت موطوءه یا نجاست خوار یا مشروب یا ادرار خورده

حکم این مسئله در مباحث قبل در عنوان (بررسی جهات عارضی که موجب حرمت حیوان حلال گوشت می شود). بیان شد و از تکرار آن خودداری می کنیم.

^۱ . سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، کد پیگیری، ۴۲۸۶۹۵۸۳۰؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۹ م ۹۰۵؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۶۱۹۰۰۹۵

^۲ . سید علی سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۲ م ۱۷۴۰ (چاپ نشده)

^۳ . سید علی خامنه ای، سوالات نمایندگی ها، کد پیگیری، ۴۲۸۶۹۵۸۳۰؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۶۱۹۰۰۹۵

^۴ . سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۶۴۸۱۹۰؛ ناصر مکارم شیرازی، استفتاء شخصی از سایت، کد رهگیری: ۹۶۰۶۱۹۰۰۹۵

خوردن خون مستهلک شده با آب دهان^۱

اگر دهان انسان به واسطه خون نجس شود ولی نجاسات مذکور با آب دهان مخلوط شود و از بین برود حکم فرو بردن آن چیست؟

خونی که از لای دندان‌ها می‌آید را نمی‌توان فرو برد اما، اگر به واسطه مخلوط شدن با آب دهان از بین برود، خوردن آن مانعی ندارد (مکارم: ولی عمداً این کار را نکند). (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)

فرو دادن آب بینی و اخلاط سر و سینه و غذای لای دندان

فرو دادن آب بینی و اخلاط سر و سینه و غذای لای دندان چه حکمی دارد؟^۲

الف: فرو دادن آب بینی و اخلاط سر و سینه

فرو بردن آب بینی و خلط سینه که در دهان آمده، حرام نیست. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

فرو بردن عمدی اخلاط سر و سینه تا زمانی که وارد فضای دهان نشده جایز است. (آیه الله العظمی مکارم)

نکته: آب دهان و عرق از غیر نجس العین حلال هستند خصوصاً اگر از انسان یا حیوانی که گوشتش خورده می‌شود،

باشند. (حضرت امام)

اشک چشم و یا عرق بدن اگر عرفاً جزو خبائث محسوب شود جایز نیست و تشخیص آن به عهده مکلف است. (امام

خامنه‌ای)^۳

ب: غذای لای دندان

فرو بردن غذایی که موقع خال کردن، از لای دندان بیرون می‌آید (حضرت امام: اگر طبیعت انسان از آن متنفر نباشد)،

اشکال ندارد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن گوشت خام، سوخته

آیا خوردن گوشت حلال به صورت خام و یا سوخته جایز است؟^۱

^۱ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۰۰؛ سید علی خامنه‌ای، سایت <http://www.leader.ir>، آرشیو استفتائات جدید.

احکام طهارات، نجاسات، مخلوط شدن خون دهان با بزاق

^۲ . سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۷، کتاب الاطعمه و الاشریه، القول فی الحيوان، م ۳۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین،

ج ۳، ص: ۲۳۹۹ م ۹۰۹؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی‌ها و آشامیدنی‌ها، خوردنی‌های حرام، فرو بردن عمدی اخلاط؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله

توضیح المسائل، ص: ۴۴۰ م ۲۲۶۰

^۳ . سید علی خامنه‌ای، استفتاءات نمایندگی‌ها، شماره استفتاء: ۵۰۷۰۹۸

خوردن گوشت خام اگر ضرر قابل توجهی نداشته باشد، فی نفسه اشکال ندارد. (امام خامنه ای)

گوشتی که خوردنش حلال است، خوردن آن به طور خام و پخته و بلکه سوخته، جایز است، در صورتی که موجب ضرر (سیستانی: مهمی) نباشد (حضرت امام: البته خوردن گوشت به طور تازه بدون آنکه با آفتاب و نه با آتش و نه به پاشیدن نمک بر آن و نه به خشک کردن آن در سایه و به صورت خشک نمودن آن، تغییر نکرده باشد مکروه است). (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

خوردن جگر خام حرام نیست؛ خصوصاً جهت درمان بیماری های خاص، اما احتیاط آن است که در غیر ضرورت پرهیز شود، همچنین خوردن مواد غذایی که در آن گوشت خام وجود دارد در صورتیکه به بدن ضرر برساند اجتناب کنید. (آیه الله العظمی مکارم)

غذای شبهه ناک

غذای شبهه ناک به چه غذایی گفته می شود؟ آیا خوردن آن جایز است؟ در صورت حلال بودن، آیا اثر وضعی منفی دارد؟^۱ غذای شبهه ناک به غذایی گفته می شود که احتمال نامشروع بودن آن وجود داشته باشد. استفاده از چنین غذایی شرعاً حرام نیست، ولی آثار طبیعی خود را می گذارد؛ مثل اموال کسی که احتمال قوی می دهیم آلوده به رباست. (آیه الله العظمی مکارم)

تأثیر مال حرام بر جسم و روح^۲

چنانچه ندانسته مال حرام خورده شود، آیا تاثیر منفی بر روح خواهد گذاشت؟ چنانچه تاثیر دارد برای رفع آن چه باید کرد؟

آری تاثیر می گذارد ولی با اعمال خیر و استغفار و دعا جبران می شود. (آیه الله العظمی مکارم)

قهوه گرفته شده از مدفوع حیوان حرام گوشت

اخیراً قهوه هایی در بازار توزیع شده و معروف است به قهوه فیل و راسو و ... که برابر اعلام فروشندگان و آنچه در منابع رسمی معتبر آمده، در کشورهای تولید کننده قهوه مثل برزیل و کوبا، قهوه را به خورد این حیوانات می دهند و از مدفوع آنها

^۱. سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۲۸۵، حیوان، م ۳۱؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۴۵۰۲۴۸؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۲۹۸ م ۹۰۲؛ ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، خوردن مواد غذایی که دارای گوشت خام هستند - خوردن جگر خام

^۲. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، غذای شبهه ناک

^۳. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، متفرقه، تأثیر مال حرام بر جسم و روح

قهوه با کیفیت استحصال می کنند. مستدعی است حکم شرعی خوردن این قهوه ها که از مدفوع حیوان حرام گوشت تهیه شده را بیان فرمایید؟^۱

اگر دانه های قهوه به طور سالم دفع و بعد از جدا نمودن به نحو مشروع تطهیر شود استفاده از آن مانعی ندارد، در غیر این صورت حرام است. (امام خامنه ای)

خوردن تخم مرغ

آیا خوردن تخم پرند گان حلال گوشت کراهت دارد؟^۲
کراهت خوردن تخم مرغ ثابت نیست. (امام خامنه ای)
خوردن تخم مرغ خام و پخته کراهتی ندارد. (آیت الله مکارم)

نشستن و غذا خوردن بر سفره ای که بر آن شراب یا سایر مسکرات باشد^۳

نشستن و غذا خوردن بر سفره ای که بر آن شراب یا سایر مسکرات باشد چه حکمی دارد؟
خوردن چیزی از سفره ای که در آن شراب و یا سایر مسکرات می خوردند، حرام است و اگر انسان یکی از آنان حساب شود بنا بر احتیاط واجب نباید بر آن سفره نشست. (حضرت امام)
حضور در مجلسی که در آن شراب خورده می شود جایز نیست و در صورت اضطرار واجب است به مقدار ضرورت اکتفا شود. (امام خامنه ای)
خوردن چیزی از سفره ای که در آن شراب می خوردند، حرام است و اگر انسان یکی از آنان حساب شود نشستن بر آن سفره هم حرام است. (آیت الله مکارم)
چیز خوردن از سفره ای که در آن شراب یا سایر مسکرات می خوردند، حرام است، و همچنین نشستن بر سر چنین سفره ای بنا بر احتیاط واجب. (آیه الله العظمی سیستانی)

^۱ . سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۲۰۱۳۷

^۲ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، خوردن تخم مرغ خام و فرآورده های حاصل از آن؛ سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۴۳۴۷۶

^۳ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۲۶۳۴؛ سید روح الله خمینی، تحریر الوسیله - ترجمه، ج ۳، ص: ۳۰۱، کتاب الأطعمه و الأشربه، القول فی غیر الحیوان، م ۳۷؛ ناصر مکارم شیرازی، رساله توضیح المسائل، ص: ۴۴۱م ۲۶۶؛ سید علی سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص: ۳۱۰ م ۹۵۰؛ سید علی خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۱۴۳۱

زدن لیوان ها به هم هنگام نوشیدن مایعات^۱

زدن لیوان آب به یکدیگر مانند شرابخواران چه حکمی دارد؟
این کار که به معنای تقلید از شرابخواران است و اشکال دارد اما خوردن آب داخل لیوان حرام نیست. (آیه الله العظمی مکارم)

مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن

مستحبات خوردن

چه اموری در وقت خوردن غذا و قبل و بعد از آن مستحب است؟^۲

مستحبات وقت خوردن و قبل و بعد از آن عبارتند از:

در اول روز و اول شب غذا بخورد و در بین روز و در بین شب غذا نخورد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

هر دو دست را پیش از غذا بشوید. (مراجع)

بعد از غذا دست خود را بشوید و با دستمال خشک کند. (مراجع)

پیش از غذا اول میزبان دست خود را بشوید، بعد کسی که طرف راست او نشسته و همین طور تا برسد به کسی که طرف چپ او نشسته و بعد از غذا اول کسی که طرف چپ میزبان نشسته دست خود را بشوید و همین طور تا به طرف راست میزبان برسد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

میوه ها را پیش از خوردن با آب بشوید. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

با دست راست غذا بخورد. (مراجع)

میزبان پیش از همه شروع به غذا خوردن کند و بعد از همه دست بکشد. (مراجع)

در اول غذا بسم الله بگوید ولی اگر سر یک سفره چند جور غذا باشد، در وقت خوردن هر کدام آنها گفتن بسم الله مستحب است. (مراجع)

اگر چند نفر سر یک سفره نشسته اند هر کسی از غذای جلوی خودش بخورد. (مراجع)

با سه انگشت یا بیشتر غذا بخورد و با دو انگشت نخورد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

لقمه را کوچک بردارد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

در اول غذا و آخر آن نمک بخورد. (مراجع)

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، آشامیدنی های حرام، زدن لیوان ها به هم هنگام نوشیدن مایعات

^۲ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۳۶

سر سفره زیاد بنشیند و غذا خوردن را طول بدهد. (مراجع)

غذا را خوب بجود. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

آنچه بیرون سفره می‌ریزد، جمع کند و بخورد، ولی اگر در بیابان غذا بخورد، مستحب است آنچه می‌ریزد برای پرندگان و حیوانات بگذارد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

از دور ریختن مواد غذایی خودداری کند ولی اگر در بیابان غذا بخورد، مستحب است آنچه می‌ریزد برای پرندگان و حیوانات بگذارد. (آیت الله مکارم)

انگشته‌ها را بلیسد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

بعد از غذا خداوند عالم را حمد کند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

بعد از غذا خلال نماید و باقیمانده غذا را از لای دندانها بیرون آورده (آیت الله مکارم: و دهان را بشوید و مسواک کند) (حضرت امام، آیت الله سیستانی: ولی با چوب انار و چوب ریحان و نی و برگ درخت خرما خلال نکند). (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)

بعد از خوردن غذا به پشت بخوابد و پای راست را روی پای چپ بیندازد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

تا بتواند بر سر سفره میهمان داشته باشد. (آیت الله مکارم)

مستحبات آشامیدن^۱

از روی میل آب بیاشامد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

در روز ایستاده آب بخورد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

پیش از آشامیدن آب بسم الله و بعد از آن الحمد لله بگوید. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

آب را به طور مکیدن بیاشامد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

به سه نفس آب بیاشامد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

بعد از آشامیدن آب حضرت ابا عبد الله علیه السلام و اهل بیت ایشان را یاد کند و قاتلان آن حضرت را لعنت نماید. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

مکروهات خوردن^۲

بعد از گذاشتن نان در سفره، منتظر چیز دیگر شدن. (حضرت امام، آیت الله مکارم)

^۱. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۳۶

^۲. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۳۶

گذاشتن نان زیر ظرف غذا (آیت الله مکارم: و هر گونه بی احترامی به آن). (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

نگاه کردن به صورت دیگران در وقت غذا خوردن. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

خوردن غذای داغ. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

فوت کردن چیزی که می خورد یا می آشامد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

پوست کندن میوه. (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

در حال سیری غذا خوردن (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

پر خوردن و در خبر است که خداوند عالم بیشتر از هر چیز از شکم پر بدش می آید. (حضرت امام، آیت الله سیستانی،

آیت الله مکارم)

پاره کردن نان با کارد (آیت الله مکارم: ولی در صورتی که برای جلوگیری از اسراف باشد کراهت ندارد^۱). (حضرت امام،

آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

پاک کردن گوشتی که به استخوان چسبیده بطوری که چیزی در آن نماند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

دور انداختن میوه پیش از آن که کاملاً آن را بخورد. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

غذا خوردن و انداختن سفره در مسجد کراهت دارد و اگر مزاحم نمازگزاران باشد جایز نیست. (آیه الله العظمی مکارم)^۲

غذا خوردن در مساجد در مراسمات ختم و غیر آن اگر مغایرتی با اقامه نماز ندارد و احترام و شأن مسجد محافظت می

شود، مانعی ندارد. (امام خامنه ای)^۳

در بعضی روایات آمده چنانچه پنیر با گردو خورده شود کراهت آن از بین می رود. (آیه الله العظمی مکارم)^۴

خوردن و آشامیدن برای جنب کراهت دارد ولی اگر وضو بگیرد مکروه نیست. (حضرت امام، آیت الله مکارم)^۵

خوردن و آشامیدن برای جنب کراهت دارد ولی اگر دست و صورت را بشوید و مضمضه کند کراهت ندارد و اگر تنها

دستها را بشوید کراهت کمتر می شود. (آیه الله العظمی سیستانی)

افراط در گوشتخواری در اسلام پسندیده نیست. (آیه الله العظمی مکارم)^۶

ترک خوردن گوشت تا ۴۰ روز نیز نهی شده. (آیه الله العظمی مکارم)^۱

^۱ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، پاره کردن نان با قیچی و چاقو

^۲ . ناصر مکارم شیرازی، استفتاءات جدید، ج ۲، ص: ۴۱۹ سؤال ۱۲۳۴

^۳ . سید علی خامنه ای، استفتاءات نمایندگی ها، شماره استفتاء: ۷۶۰۴۷۳

^۴ . مکارم، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، کراهت پنیر

^۵ . سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، ج ۱ م ۳۵۶

^۶ . ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، دیدگاه اسلام در مورد مصرف گوشت و

مکروهات آشامیدن^۲

زیاد آشامیدن آب. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)
آشامیدن آب بعد از غذای چرب. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)
آشامیدن آب در شب به حال ایستاده^۳. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)
آشامیدن آب با دست چپ. (مراجع)
آشامیدن آب از جای شکسته ظرف. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)
آشامیدن آب از جایی که دسته ظرف است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)
آشامیدن در حال جنابت.

^۱. ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، دیدگاه اسلام در مورد مصرف گوشت و

گیاهخواری

^۲. سید محمد حسن بنی هاشمی، توضیح المسائل مراجع، م ۲۶۳۶؛

^۳. پرسش: با توجه به اینکه در شب آب خوردن به صورت ایستاده کراهت دارد، بفرمایید که ایستاده آب خوردن در بین الطلوعین مستحب است یا مکروه؟ پاسخ: بین طلوعین جزء روز است و احکام روز را دارد، ناصر مکارم شیرازی، سایت، استفتاءات، خوردنی ها و آشامیدنی ها، مستحبات و مکروهات خوردن و آشامیدن، ایستاده نوشیدن آب در بین الطلوعین).